

**T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI**

**BİR YUMUŞAK GÜÇ UNSURU OLARAK MAARİF VAKFININ
TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİNDEKİ ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET KARAHAN

**DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ ZİYA ABBAS**

AKSARAY 2022

**AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI**

**BİR YUMUŞAK GÜÇ UNSURU OLARAK MAARİF VAKFININ
TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİNDEKİ ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET KARAHAN

**DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ ZİYA ABBAS**

AKSARAY 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mehmet
Soyadı : KARAHAN
Bölümü : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
İmza :
Teslim tarihi :/...../2022

TEZİN

Türkçe Adı : Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Maarif Vakfının Türkiye'nin
Uluslararası İlişkilerindeki Rolü
İngilizce Adı : Maarif Foundation As An Element Of Soft Power In Turkish Role
Of International Relations

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Mehmet KARAHAN

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Mehmet KARAHAN tarafından hazırlanan “*Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Maarif Vakfının Türkiye’nin Uluslararası İlişkilerindeki Rolü*” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ziya ABBAS
Uluslararası Siyaset, Aksaray Üniversitesi

İmza

Üye: Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN
Uluslararası Siyaset, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İmza

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Tuğrul KORKMAZ
Siyaset Bilimi, Aksaray Üniversitesi

İmza

Tez Savunma Tarihi: 18.01.2022

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun .../.../2022 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU
İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan danışman hocam kıymetli Dr. Öğretim Üyesi Ziya ABBAS'a teşekkürü bir borç bilirim ve şükranlarımı sunarım. Hayat arkadaşına ve güzel kızlarıma bana gösterdikleri sabır ve destekleri için ayrıca sonsuz teşekkürler.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİR YUMUŞAK GÜÇ UNSURU OLARAK MAARİF VAKFININ
TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİNDEKİ ROLÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet KARAHAN, Aksaray 2022

ÖZET

Oluşan yenedünya düzeninde devletler, eskide olduğu gibi etki alanlarını sınırlarının dışında göstermek, bölgesel veya küresel çıkarlarını korumak ve geliştirmek arzusu içerisinde hareket etmektedirler. Bu hedeflerine ulaşabilmeleri dün olduğu gibi bugünde güç kullanmalarını kaçınılmaz kılmaktadır. Kullanılan bu güç, savaş ya da ekonomik yöntemlerin kullanıldığı “Sert Güç” olabileceği gibi uluslararası ilişkiler literatürüne Joseph S. Nye tarafından kazandırılan, daha çok takip edilme, cazibe uyandırma şeklinde kendini gösteren “Yumuşak Güç” şeklinde de olabilmektedir.

Küreselleşme sonucu değişen dünya düzeninde devletler, sahip oldukları ulus ötesi kurum ve kuruluşları ile dış politikalarına yön vermektedirler. Bu bağlamda Türkiye de dış politikasını yenilemiş, dış yardımlara dayalı kültürel diplomasiye geçiş yapmıştır. Zengin ve köklü kültürel değerlere sahip Türkiye, yumuşak güç kapasitesini yeni oluşturduğu kurum ve kuruluşlar ile arttırmaktadır.

Eğitim, bir anlamda toplumların sahip olduğu insan kaynağını yeniden tanımlayarak geleceği kontrol etme girişimi olarak tanımlanabilir. Devletler, sahip oldukları eğitim sistemleri sayesinde nitelikli insan kadrolarını artırma ile kalkınma amacını taşırlar. Bu bağlamda kalkınma ile eğitim arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Kalkınmış ülkelerin küresel ölçekli olaylarda ortaya koydukları çözüm projeksiyonları diğer ülkeler nezdinde takip edilmekte, pozisyonlarını belirtmekte bir ölçü olmaktadır. Bu pozisyon tam anlamıyla yumuşak güç kavramı ile ilişkilidir.

Türkiye’nin uluslararası ilişkiler denkleminde ve dış politika pratiğinde öne çıkardığı kurumlarından biri de Türkiye Maarif Vakfıdır. Türkiye Maarif Vakfı, yüklendiği misyon sayesinde Türkiye’nin sınırları ötesinde oluşturduğu etki alanlarında aktif bir tanıtım aracı olmanın yanı sıra, aynı zamanda dış politikasında kullandığı yumuşak güç unsurlarından da bir tanesi olarak görülmektedir.

Türkiye Maarif Vakfı bulunduğu ülkelerde, kültür ve medeniyet bakımından etkileşimde bulunmak suretiyle, Türkiye'nin küresel çıkarlarının korunması noktasında büyük önem taşımaktadır. Vakıf, uluslararası eğitim alanında Türkiye ile dünya arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Bu nedenlerle, konunun araştırılarak literatüre kazandırılması yerinde olacaktır.

Bilim Kodu : 114115

Anahtar Kelimeler : Uluslararası İlişkiler, Maarif Vakfı, Yumuşak Güç.

Sayfa Adedi : 105

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Ziya ABBAS

AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MAARIF FOUNDATION AS AN ELEMENT OF SOFT POWER IN
TURKISH ROLE OF INTERNATIONAL RELATIONS

(Master Thesis)

Mehmet KARAHAN, Aksaray 2022

ABSTRACT

In the emerging new world order, states act in the desire to show their spheres of influence outside their borders, to protect and develop their regional or global interests, as in the past. Achieving these goals makes it inevitable to use force today, as they did yesterday. This power used can be "Hard Power" in which war or economic methods are used, or it can be in the form of "Soft Power", which is introduced to the international relations literature by Joseph S. Nye, which manifests itself in the form of being followed more and arousing attraction.

In the world order that has changed as a result of globalization, states direct their foreign policies with their transnational institutions and organizations. In this context, Turkey has renewed its foreign policy and switched to cultural diplomacy based on foreign aid. Turkey, which has rich and deep-rooted cultural values, is increasing its soft power capacity with newly formed institutions and organizations.

Education, in a sense, can be defined as an attempt to control the future by redefining the human resources that societies have. States carry the purpose of development by increasing their qualified human staff thanks to the education systems they have. In this context, there is a close link between development and education. The solution projections of the developed countries in global-scale events are followed by other countries and become a measure to indicate their positions. This position is literally associated with the concept of soft power.

One of Turkey's prominent institutions in the international relations equation and foreign policy practice is the Turkish Maarif Foundation. Thanks to the mission it has undertaken, the Turkish Maarif Foundation is not only an active promotional tool in Turkey's spheres of influence beyond its borders, but is also seen as one of the soft power elements it uses in its foreign policy.

The Turkish Maarif Foundation is of great importance in terms of protecting Turkey's global interests by interacting in terms of culture and civilization in the countries where it

is located. The Foundation acts as a bridge between Turkey and the world in the field of international education. For these reasons, it would be appropriate to research the subject and bring it to the literature.

Science Code : 114115

Keywords : International Relations, Maarif Foundation, Soft Power.

Number of Pages : 105

Consultant : Dr. Faculty Member Ziya ABBAS

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ VE GÜÇ KAVRAMI.....	5
1.1. Kamu Diplomasisi	5
1.2. Kamu Diplomasisi ve İlişkili Kavramlar	9
1.2.1. Halkla İlişkiler	9
1.2.2. Propaganda	11
1.2.3. Ulus Markalama.....	12
1.3. Güç Nedir?	14
1.3.1. Güç Kavramının Özellikleri.....	16
1.4. Sert Güç.....	16
1.5. Yumuşak Güç	17
1.5.1. Neden Yumuşak Güç?	19
1.5.2. Yumuşak Güç Bileşenleri.....	20
1.5.2.1. Devlet Kurumları.....	20
1.5.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları	22
1.5.2.3. Özel Sektör Kuruluşları	23
1.6. Akıllı Güç	25

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KAMU DİPLOMASİSİ	27
2.1. Dış Politika Kavramı ve Türk Dış Politikasının Temel İlkeleri	27
2.2. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı.....	33
2.2.1. Dış Yardımlar	33

2.2.2. Kültürel Diplomasi.....	34
2.3. Türk Kamu Diplomasisi Bağlamında Öne Çıkan Kurum ve Kuruluşlara Genel Bir Bakış	35
2.3.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü.....	35
2.3.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA).....	36
2.3.3. Yunus Emre Enstitüsü (YEE).....	37
2.3.4. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB).....	38
2.3.5. Türkiye Maarif Vakfı (TMV)	39
2.3.5.1. Mütevelli Heyeti	41
2.3.5.2. Yönetim Kurulu	44
2.3.5.3. Denetim Kurulu	48
2.3.5.4. Türkiye Maarif Vakfı'nın Mali Yapısı	49
2.3.5.5. Türkiye Maarif Vakfı'nın Personel Yapısı	50
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİNDE BİR YUMUŞAK GÜÇ UNSURU OLARAK MAARİF VAKFININ ROLÜ	53
3.1. Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Türkiye Maarif Vakfı.....	53
3.2. Türkiye Maarif Vakfı'nın Türk Dış Politikasının Şekillenmesinde Yeri ve Önemi	54
3.2.1. Türkiye Maarif Vakfı'nın Türk Kültürünün Tanıtılması ve Yayılmasında Oynadığı Rol	54
3.2.2. Türkiye Maarif Vakfı'nın Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Oynadığı Rol.....	57
3.2.3. Türkiye Maarif Vakfı'nın Türkiye'nin Yaptığı İnsani Yardım Faaliyetlerinde Oynadığı Rol.....	60
3.3. Türkiye Maarif Vakfı'nın Balkanlar'daki Faaliyetlerine Genel Bir Bakış.....	63
3.4. Türkiye Maarif Vakfı'nın Sahra-Altı Afrika'daki Faaliyetlerine Genel Bir Bakış.....	68
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	75
EKLER.....	88
DEĞERLENDİRME FORMU	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Davranış Spekturumu ve En Uygun Kaynaklar.....	17
Şekil 2. Güç Kaynaklarının Kullanımı ve Verilen Tepkiler.....	26
Şekil 3. Türkiye Maarif Vakfı Faaliyet Haritası	40
Şekil 4. Türkiye Maarif Vakfı Güncel Durum Bilgisi	41
Şekil 5. Milli Gelir Oranına Göre En fazla İnsani Yardım Yapan Ülkeler.....	61
Şekil 6. Avrupa Ülkelerinde İmam Hatip Modeli.....	66
Şekil 7. Maarif Okulları'nda 12. Uluslararası Öğrenci Buluşması	66
Şekil 8. Saraybosna'da KOMEK'lere Katılanlar Sergisi.....	67
Şekil 9. Hoti'nin 27 Tablodan Oluşan Resim Sergisi.....	68
Şekil 10. Türkiye Maarif Vakfının Afrika Kıtasındaki Okulları.....	69
Şekil 11. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ev Sahipliğinde Gerçekleştirilen Türkiye-Afrika Ülkeleri Eğitim Bakanları Konferansı	70
Şekil 12. Etiyopya'da Maarif Eğitim ve Kültür Merkezi Açılışı.....	71

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
COMECON	Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi
DAC	Development Assistance Committee
IMF	Dünya Bankası
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OHAL	Olağanüstü Hal
OYAK	Ordu Yardımlaşma Kurumu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
STÖ	Sivil Toplum Örgütleri
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TMV	Türkiye Maarif Vakfı
YÖK	Yükseköğretim Kurumu
YTB	Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı

GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrası değişen dünya düzeniyle birlikte devletlerin, uluslararası sistemde mevcut potansiyellerini korumak ve geliştirmek amacıyla dış politikalarında sert güç yanında yumuşak güç kullanmayı tercih etme yönünde bir anlayış geliştirdikleri görülmektedir. Küreselleşmenin yaygınlaşması ile birlikte güç ve gücün unsurlarının değişmesi, devletlerin ulus-ötesi toplulukları yaygınlaştırarak dış politikalarını bu doğrultuda yenilemelerini kaçınılmaz kılmıştır. Devletlerin temel hedeflerinden en önemlisinin, mevcudiyetlerini güvenli olarak devam ettirebilme ve yüksek hedeflerini gerçekleştirebilme düşüncesi olduğu söylenebilir. Bu yüksek hedeflere ulaşma aracının anahtarı ise “güç” kavramı ile açıklanmaktadır.

Devletlerin, temel hedeflerini gerçekleştirebilmek maksadı ile uyguladıkları politikalarının vazgeçilmez bir unsuru olan güç kavramının dinamiklerinde zaman içerisinde birtakım değişimler meydana gelmiştir. Devletler de bu değişimle birlikte güçlerini sınırlandırma durumunda kalmışlardır. İnsanlığın varoluşundan itibaren yaşamın devam nedeni olan güç olgusu, devletlerin de kendi varlıklarının devamı için elzem bir gereksinim olmuştur. Sanayi Devrimi’ne kadar devletlerin sahip oldukları baskın gücün göstergesi askeri güç iken, Birinci ve İkinci dünya savaşları sonucunda iktisadi güç askeri güç karşısında önem kazanmaya başlamıştır. Küreselleşme ile birlikte artan iletişim faaliyetleri, yaygınlaşan uluslararası örgütler ve sivil toplum yapısı devletlerin politika değiştirmelerini zorunlu kılmıştır. Devletler, etki alanlarını genişletmek ve yüksek çıkarlarını devam ettirebilmek maksadıyla sistemsal değişikliğe gitmiş, yumuşak güç uygulamalarını kullanmaya başlamışlardır.

Literatür Taraması

Literatüre Joseph S. Nye tarafından kazandırılan “yumuşak güç” kavramı, devletlerin hedeflerine ulaşabilmek için, istediklerini cazibe yaratarak elde etme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Devletlerin güç kullanmalarındaki temel amaç, belirledikleri yüksek hedeflere ulaşabilme düşüncesiyle, diğer ülkelerin davranışını etkilemek ve nihayetinde de

o hedef davranışın değiştirilmesini sağlamaktır. Bunu gerçekleştirirken en düşük maliyetle yapma arzusunu taşırlar. Bu durum ise yumuşak güç kavramını ön plana çıkarmaktadır.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen kamu yapısındaki hızlı değişimler sonucu, uluslararası ilişkilerde devlet yetkilileri hegemonyası, yerini devlet dışı aktörlere bırakma durumunda kalmıştır. Devlet tarafından yerine getirilen birçok hizmetin ve yürütülen ilişkilerin, hem özel sektör kanalıyla hem de sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yerine getirilmeye başlanması sonucunda, kamu teşkilatlarındaki geleneksel yapılanma anlayışı değişme uğramıştır. Bu değişimle birlikte Türk medeniyet kültürünün, temel unsurları arasında yer alan vakıf kültürünün kamu yönetimi içerisindeki önemini artırdığı görülmektedir.

Devletlerin, nitelikli insan kadrolarını arttırmak üzere kullandıkları araçların başında eğitim sistemleri yer almaktadır. Eğitim sayesinde, toplumlar sahip oldukları insan kaynağını temelden planlayarak, geleceklerini kontrol etme çabasını taşımaktadırlar. Türkiye Soğuk Savaş sonrası dış politikasını değiştirmiş, uluslararası politikada dış yardımlar ve kültürel diplomasiyi tercih etmiştir. Bu bağlamda hükümet dışı ve hükümet içi kuruluşlar aracılığı ile dış politikasını çeşitlendirmiş, çok yönlü ve çok amaçlı stratejilerini Türkiye Maarif Vakfı ve buna benzer kuruluşlarla desteklemiştir. Türkiye'nin zengin kültürünün varlığı yumuşak güç kapasitesini artırmakta, bu anlamda oluşturulan yeni kurum ve kuruluşlar da önemli katkı sunmaktadır. 6721 sayılı Yasa ile kurulan, Türkiye Maarif Vakfı (TMV), kamu yararı esasıyla çalışan ve kâr amacı taşımayan bir vakıf olarak tanımlanmaktadır. TMV, okul öncesinden yükseköğretime uzanan eğitimin her kademesinde etkili hizmette bulunma maksadıyla ihdas edilmiştir. Vakıf, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) haricinde yurt dışında doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip olan yegâne kuruluştur. Vakfın karar organı olan mütevelli heyeti on iki üyeden oluşmaktadır. Bu üyelerden, yedi daimî üye Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, 2016 yılında kurulan Türkiye Maarif Vakfının bir yumuşak güç unsuru olarak Türk dış politikasında ve yürüttüğü kamu diplomasisinde oynadığı roller araştırılmıştır. Çalışma, Vakfın Balkanlar ve Sahra-Altı Afrika'daki faaliyetleri ile sınırlandırılmıştır.

Ana Problem Cümlesi: Türkiye'nin Uluslararası İlişkilerinde bir yumuşak güç unsuru olarak Türkiye Maarif Vakfının oynadığı roller nelerdir?

Alt Problem Cümleleri:

1. Türkiye Maarif Vakfının Türk kültürünün tanıtılması ve yayılmasındaki rolü nedir?
2. Türkiye Maarif Vakfı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde nasıl bir rol oynamaktadır?
3. Türkiye Maarif Vakfı, Türkiye'nin yaptığı insani yardım faaliyetlerinde nasıl bir rol üstlenmektedir?

Araştırma Hipotezi:

H1: Bir yumuşak güç unsuru olarak Türkiye Maarif Vakfı Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde önemli rol oynamaktadır.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanarak Türkiye Maarif Vakfı ile ilgili gözlem ve doküman analizi şeklinde veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sürecinde Türkiye Maarif Vakfının faaliyetlerine yönelik olaylar ve olgular gerçekçi bir ortamda, bütüncül bir şekilde incelenmeye çalışılmış, vakfın faaliyet gösterdiği bölgelerindeki toplum ve coğrafyaların üzerindeki etkileri irdelenmiştir. Böylece bir yumuşak güç unsuru olarak, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde Türkiye Maarif Vakfının oynadığı rol ve önem açıklanmaya çalışılmıştır. Başka bir ifadeyle bu araştırmada, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde yumuşak gücünün önemine vurgu yapılarak kendi potansiyelini anlaması, sınırlarını çözmesi ve geliştirme yöntemlerini ve/veya araçlarını etkin bir şekilde kullanarak uluslararası ilişkilerde daha etkili bir güç haline gelmesinde katkıda bulunması amaçlanmaktadır. Zira Türkiye Maarif Vakfının faaliyet yürüttüğü coğrafya ve toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları ile sistemlerinin derinliklerini keşfetmek bu toplumlarla kurulan bağlar ve ilişkilerin küresel anlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin gücüne güç katacağı ve etkinliğini artıracacağı düşünülmektedir.

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde öncelikle kamu diplomasisi ve güç kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde Türk Dış Politikası ve kamu diplomasisi kavramsal çerçevede ele alınmıştır. Türk Kamu diplomasisi bağlamında öne çıkan kurum ve kuruluşları özetlenmiş, Türkiye Maarif Vakfının amacı, örgütlenme yapısı ve idari işleyişi hakkında bulgular sunulmuştur. Türkiye Maarif Vakfının sahip olduğu mevzuat çerçevesinde açıklayıcı bilgiler verilerek kamu kurumları ile olan dolaylı bağı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu ilişkinin kamu yönetimine ve dolayısıyla kamu örgütlenmesine yansımalarından bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde bir yumuşak güç unsuru olarak Türkiye Maarif Vakfının rolü açıklanmıştır. Bu bağlamda Türkiye Maarif Vakfı tarafından yürütülen faaliyetlerin olumlu olduğu değerlendirilmiştir. Türkiye'nin birlikte faaliyet yürüttüğü bölgelerde kültürel anlamda etkileşim yaratan Vakfın, eğitim diplomasisi açısından Türkiye ile bu ülkeler arasında köprü vazifesi yaptığı şeklinde bir sonuca ulaşılmıştır.

Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapılarak, araştırma örneklemi üzerinden belirlenen sorunlara ve bunların giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ VE GÜÇ KAVRAMI

Küreselleşen dünya düzeni uluslararası sistemin farklı boyut kazanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Günümüz dünyasının artık eski dünya paradigmalarından farklı anlayışlara sahip olması, bu bağlamda yeni aktörlerin ve yeni anlayışların ortaya çıkması gibi değişimler, ülkeler arasında daha etkili stratejik güç kullanımını öne çıkartmaktadır. Bahse konu stratejik gücün ise en önemli argümanı, kamu diplomasisidir. Devletler, ulusal ve uluslararası çıkarlarını korumak için sahip oldukları yeni aktörleri hem kontrol etmek hem de bu aktörleri daha etkin kullanmak için yeni politikalar üretmek durumundadırlar. Bu bakış açısıyla küreselleşme sonucu ortaya çıkan bu yeni ilişki biçimlerini doğru analiz etmek ancak küresel sisteme uygun çalışmalarla mümkün görülmektedir. Esasında kamu diplomasisinin önemi de, muhatap olunan kamuoyunu etkileme becerisinde bulunmaktadır. Diğer bir kavram olan yumuşak güç ise kamu diplomasisinin araçlarından biri olarak görülmektedir. Devletler sahip oldukları yumuşak güç potansiyeli sayesinde dünyada cazibe merkezi konumuna gelme amacıyla hareket etmektedirler.

Çalışmanın bu bölümünde kamu diplomasisi kavramının tarihsel süreç içerisinde sahip olduğu anlamsal yüklemeler ile dış politika bağlamında ki önemi, kavramla ilintili diğer kavramlar ve güç kavramı ile ilişkileri irdelenecek, gücün ne olduğu, çeşitleri, en genel uygulama alanları ve devletlerin güç stratejilerini uygulama amaçları açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1. Kamu Diplomasisi

Diplomasi kavramı, uluslararası aktörler tarafından uygulanan savaş dışı siyaset yöntemi olarak tanımlanabilir. Bu kavram eski Yunan ve Roma İmparatorluklarında yabancı topluluklardan toplanan belgelerin düzenlenmesi ve arşivlenmesi için kullanılmıştır. Kavramın uluslararası ilişkiler disiplini bağlamında değerlendirilmesi 18. yüzyılda gerçekleşmiştir (Yanardağolu, 2014: 117).

Diplomasi, uluslararası ilişkileri sürdürebilmek, devletler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmaları barışçıl olarak sonuçlandırmak için kullanılan önemli enstrüman olarak kabul edilmektedir. Geleneksel diplomasi olarak adlandırılan bu yöntem daha ziyade devletlerin resmi kurumları vasıtasıyla yürüttükleri bir süreç olarak kabul görmektedir (Demir, 2012: 1-2).

Diplomasi kavramı literatürde karşımıza farklı şekillerde çıkmaktadır. Satow diplomasiyi, barışçıl araçlar kullanılarak ülkeler arasındaki ilişkilerin yürütülmesi adına yapılan zekâ ve taktik uygulamaları olarak tanımlamaktadır (1966: 1). Diplomasi devletler arası ilişkilerden doğmuş bir kavramdır. Bir devletin kendi menfaatleri ve saygınlığını koruması için diğer devletler ve milletlerarası kurullarla temsil edilmesi, onlarla antlaşmalar imzalaması, anlaşmazlıkları bertaraf etmesi gerekmektedir. Bütün bu unsurlar diplomasinin ana hatlarını oluşturmaktadır (Birgi, 1983: 37).

Geleneksel diplomasi uluslararası aktörlerin birbirleri ile etkileşim kurma çabasıyken; kamu diplomasisi, uluslararası bir aktörün dış ülkelerdeki toplumları etkileşim aracılığıyla şekillendirme çabasıdır (Cull, 2009: 12). Erzen, diplomasinin araçlarını ikna etme, uzlaşmayı sağlama ve güç kullanma olarak belirtmektedir (2012: 5).

Kamu diplomasisi geleneksel diplomasiden yöntem ve araçlar bakımından farklı olsa da aslında yeni bir kavram değildir, zira kamu diplomasisinin etkin araçlarından olan propaganda, imaj geliştirme ve ulus markalama gibi faaliyetler Antik Yunan ve Roma'ya kadar uzanmaktadır (Yılmaz, 2018: 14).

Hükümetlerin diğer ülke halklarıyla iletişim ve ilişki kurma ihtiyaçları kamu diplomasisi kavramını ortaya çıkaran ana faktör olmuştur. Başlangıçta bu ihtiyaç yalnızca hükümetlerin dış politikada belirledikleri amaçlara ulaşmak için diğer halkları, hükümetleri üzerinde bir baskı aracı haline getirmeye dönük iken hükümetlerin kamu diplomasisi süreçleri üzerindeki hâkimiyetini kaybetmesi sonucunda kamu diplomasisi daha sivil bir nitelik kazanmıştır. Bu değişim kavrama ilişkin tanımlara ve tarihsel süreçlere de yansımıştır (Köksoy, 2015: 47).

Kamu diplomasisi, kavramsal olarak 1960'lı yıllarda literatürde kullanılmaya başlansa da, kavramın geçmişi aslında 19. yüzyılın ortalarına kadar uzanmakta, kavramın içinin doldurulması ve uluslararası ilişkilerde etkin bir sorun çözme aracına dönüşmesi 1990'ları bulmaktadır (Varoğlu, 2013: 1). Kavramın fikir babası olarak bilinen Edmund Gullion kamu diplomasisini, dış politikada amaçları gerçekleştirmek için dış kamulara etki ederek

politika değişimi sağlamak şeklinde tanımlanmıştır (Szondi, 2008: 2). Doster’e göre ise kamu diplomasisi kavramı, Soğuk Savaşın başladığı 1950’li yıllarda ortaya çıkmış genel anlamda, bir devletin başka bir devletin halkını veya başka bir ülkenin kamuoyunu etkileme faaliyetleri olarak kendini göstermiştir (2018: 2). Tuch ise kavramı, “*bir devletin, yabancı halkların mevcut politikalarının yanı sıra kurumları, kültürleri, idealleri ve fikirleri hakkında da bir kanıya ulaşmak maksadıyla onlarla iletişime geçme süreci*” olarak tanımlamaktadır (1990: 3). Sadece devletlerin ve hükümetlerin değil, bunlarla birlikte millî ve milletlerarası arenada hükümet dış organizasyonlar ile medyanın daha etkili olduğu bir dünyada yaşandığına dikkat çeken zkan, bu sürecin eski klasik diplomasi anlayışını da değiştirerek farklı aktörlerin yer aldığı bir diplomasi anlayışını ortaya çıkardığını belirtmektedir (2012: 64). Kamu diplomasisine karşılıklı etkileşim ve iletişim boyutundan bakan Melissen’e göre ise kamu diplomasisi, devletlerin diğer halklarla kurduğu iletişim ve ilişki inşasıdır (Melissen, 2005: 3). Devletlerin diplomasiyi kullanmalarının temel amacının diğer halkları etkilemek olduğu düşünüldüğünde, diplomasiyi kullanırken iletişim araçlarından faydalanmak kaçınılmaz olmaktadır. Bu yönüyle diplomasi aslında bir iletişim süreci olarak da karşımıza çıkmaktadır (Sancar, 2012: 1).

Günümüzde kamu diplomasisi denilince akla; kriz yönetimi, itibar yönetimi, marka yönetimi, stratejik iletişim, lobicilik, siyasal iletişim, algı yönetimi, psikolojik harp, toplum mühendisliği, kamuoyu oluşturma gibi kavramlar çağrışım yapmaktadır. Bu bakımdan analiz edildiğinde kamu diplomasisinin hem politik hem de stratejik iletişim boyutları ön plana çıkmaktadır (Doster, 2018: 3). Kamu diplomasisi ve ulus markalama kavramlarının birbiri ile yakın ilişkisinin olduğuna dikkat çeken Yazar’a göre ise kamu diplomasisi, yumuşak güç unsurlarını kullanarak oluşturduğu itibar ve imaj ile ulus markalamasına önemli katkı vermektedir (Yazar, 2021:134).

Kamu diplomasisi bir bakıma devletlerin uluslararası arenada kendilerine yönelik oluşan n yargıları bertaraf etme faaliyetleridir. Aslında kamu diplomasisi aracılığıyla ilişkiler yeniden kurulmaya çalışılmakta, var olan yanlış anlaşılmalar giderilmekte, böylece tarafların istek ve ihtiyaçları belirlenerek yeni iş birliği alanları tesis edilmektedir (Karabulut, 2017: 337-338).

Kamu diplomasisi gerek Türk dış politikasında gerekse de küresel alanda gün geçtikçe daha önemli bir kavram haline gelmektedir. Küreselleşme ile birlikte artan iletişim kanalları sayesinde dünya politikasında kamuoyunun etkisi son derece önemli bir konuma yükselmiştir. Artık devletler dış politikalarını yürütürken özellikle bu politikayı yönelttiği

kitleleri uluslararası medya kanalıyla ikna etmek, onların gözünde çekicilik yaratmak ve yürüttükleri politikalarını küresel kültüre eklemleyerek, bölgesel/uluslararası alandaki etkilerini maksimize etmek için kamu diplomasisini kullanmayı kaçınılmaz görmektedirler (Tepeciklioğlu, Tepeciklioğlu ve Ünal, 2018: 606).

Türkiye, Türk dış politikasının çeşitlendirilmesi ve Türkiye'nin etkisini artırmak çerçevesinde Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) hükümetleri ile kamu diplomasi faaliyetlerini artırmış ve yumuşak güç politikaları uygulamaya başlatmıştır. Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Afrika ve Ortadoğu'da etkin bir güç olmayı hedeflemiştir. Ortadoğu ve Müslüman dünyası, kamu diplomasisi ve yumuşak güç politikalarının benimsenmesinde ana rolü oynamıştır. Böylece Türk dış politikası, kamu diplomasisi yoluyla hem kültürel, tarihi ve toplumsal bileşenler bakımından hem de araç mekanizmaları bakımından çeşitlendirilmiştir (Ekşi ve Erol, 2018: 16).

Kamu diplomasisi kullanmanın temel amacı, karşılıklı anlayış yoluyla ülkelerin imajını ve saygınlığını artırmaktır. Güven, saygınlık ve itibarı artan ülke ise, uluslararası kamuoyunda etki sahası genişlemiş ve cazibe merkezi haline gelmiş olacaktır. Devletlerin karar alma mekanizmalarının kamuoylarına daha bağımlı hale gelmesi, devletler açısından kamu diplomasisinin önemli bir konu olarak görülmesine neden olmaktadır (Önal, 2018: 47).

Kamu diplomasisi etkinliklerinin hedefi kamuoyu oluşturan tüm bileşenleri kapsamaktadır. Kamuoyu oluşturan, aldığı kararlar ve eylemleriyle toplumu doğrudan veya dolaylı etkileyen kişi ve kurumlar kamu diplomasisinin öncelikli hedefleri olarak söylenebilir (Bozkır, 2013: 32).

Kamu diplomasisi faaliyetleri devletlere yönelik olmayıp bireylere hatta halklara yönelik politikalarlardır. Buradaki temel gaye, sadece siyasi otoriteyi ya da devleti etki altına almak, yanına çekmek olmayıp, temel gaye kamuoyunu etkilemektir. Aslında kamuoyu oluşturmak, kamu diplomasisinin ana hedefidir. Devletler bu bağlamda halkla ilişkiler disiplini ile medya, gazete, radyo, televizyon, sinema, internet gibi iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullanmaktadırlar (Ekşi, 2014: 38).

Kamu diplomasisi “güç” kavramıyla doğrudan ilişkilidir (Snow, 2009: 3). Nye, kamu diplomasisini “yumuşak güç” olarak açıklamıştır. Nye'ye göre kamu diplomasisi bir çekim yaratarak ya da cazibe oluşturarak hedeflerin gerçekleştirilme kapasitesidir (Nye, 2004, s: 10-11). Tam da bu bakımdan kamu diplomasisi bir yumuşak güçtür. Snow ise kamu diplomasisinin kültürel bir güç olduğunu söylemektedir (2009: 3).

Kamu diplomasisinde başarıya ulaşabilmenin temel noktalarından biri olarak söylem ve eylem dengesine dikkat çeken Şahin ve Çevik'e göre bir kamu diplomasisi ne kadar mükemmel olursa olsun başarılı olmasının temel şartının uluslararası aktörlerin ortaya konan strateji ile eşdeğer uygulamalara yer vermesi olduğunu dile getirmektedirler (Şahin ve Çelik, 2015: 11).

1.2. Kamu Diplomasisi ve İlişkili Kavramlar

Halkla İlişkiler, Propaganda ve Ulus Markalama kavramları gerek kamu diplomasisi içerisinde kullanıldıkları anlamlar bakımından gerekse de etkileşim boyutları bakımından önemli yer tutan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kavramların incelenmesi yerinde olacaktır.

1.2.1. Halkla İlişkiler

İletişim, genel anlamıyla iki birim arasında birbiriyle ilişkili bir dizi mesaj alışverişini açıklayan bir kavramdır. İletişim sürecini etkileyen ve çalıştıran dört temel unsur bulunmaktadır. Bunlar; birim, ilişkili olma, mesaj ve geribildirimdir. İletişim herkesin bildiği ancak çok az kişinin doğru yönetebildiği bir insan etkinliğidir. İletişimin temelinde bilgi yayma, algı yönetme ve ikna etme yatmaktadır (Özodaşık, 2016: 3).

Halkla ilişkileri bir stratejik iletişim yöntemi olarak tanımlayan Peltekoğlu, halkla ilişkilerin uygulama noktalarının kamuoyunu etkileme, kamuoyu oluşturma, gündem belirleme, popüler kültürü tekrar üretme olduğunu dile getirmektedir (2014:6-7).

Küreselleşmenin etkisiyle genişleyen uluslararası etkileşim sahası diplomasiyi siyasal ilişkilerin dışında sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda da kullanılabilir hale getirmiştir. Bu durum vatandaş diplomasisi, kültürel diplomasi ekonomi diplomasisi, insani diplomasi gibi yeni kavramların ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu diplomasi türlerinin aktörlerine de ülkelerin sivil diplomatları denilmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak ülkelerin resmi diplomasisi ve resmi diplomatları kültürel, ekonomi, insani diplomasisi alanlarında da yeterli olma durumunda kaldılar. Önceleri sadece siyasi aktörlerin katılımı ile yürütülen resmi ilişkilere sonraları sivil toplumun, kar amaçlı organizasyonların hatta vatandaşların da sürece dâhil olmasıyla bu alanın ve faaliyetlerinin koordine edilmesi, yönetilmesi önemli bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Ülkeler ve uluslar hakkında oluşan imajlar ve

algılar da çoğunlukla bu ilişkilerin sonuçlarına göre şekillenmeye başlamıştır (Köksoy, 2014: 212).

Kamu diplomasisinin ortaya çıkması ile birlikte klasik diplomasi ile kamu diplomasisini uygulayanlar bakımından da farklılık oluşmuştur. Klasik diplomasi uygulayıcıları genel olarak devletlerin resmi yetkilileri iken kamu diplomasisi uygulayıcıları bu yetkililerin dışında kamu adına söz sahibi olan sivil toplum temsilcileri, düşünce kuruluşları, medya, gazeteciler, akademisyenler, edebiyatçılar, yazarlar, entelektüeller, kanaat önderleri olmuştur. Özellikle günümüzde iletişim araçlarının ve internetin hızla yaygınlaşması sonucu Kamu diplomasisi medya ortamında kamuoyuna açık bir şekilde yeni iletişim teknolojileri kullanılarak sürdürülmektedir. Kamu diplomasisinde hedef kitle ile iletişim halkla iletişim boyutunda yeni araç ve yöntemler kullanılarak yürütölmek durumunda kalmıştır. Böylece devletler, günümüzde hem kendi kamuoyları hem de diğer devletlerin halkları ile bu yeni yöntem ve araçlarla doğrudan etkileşim sağlayarak toplumsal düzeyde ilişki inşa etme ve geliştirme politikası uygulamaya başlamışlardır (Tuncer, 2020: 440).

Devletlerin kendilerini hem iç kamuoyuna hem de etki sahasında bulunan halklara anlatma çabası kısaca diplomasi olarak adlandırılabilir. Devletlerin kamu diplomasisi yürütme biçimi olarak birçok farklı unsuru kullanarak yapması sonucu kamu diplomasisi artık günümüzde diplomatlar ile yabancı kamuoyları arasında cereyan eden iletişim faaliyetlerinin ötesine geçmiş, böylece diplomatik iletişimden daha geniş bir sahayı kapsar hale gelmiştir. Kamu diplomasisi özünde karşılıklı bir iletişim ve etkileşimi öngörür. Temel hedef, muhatap kitlenin dinlenmesi ve önceliklerinin tespit edilmesidir. Daha sonra ise tespit edilen öncelikler doğrultusunda bilgilendirme, paylaşım, ikna ve etkileme amaçlanır. Bu yüzden kamu diplomasisi dinamik ve çok yönlü bir halkla iletişim sürecidir (Kılıçoğlu ve Yılmaz, 2019: 34).

Halkla ilişkilere ait olan imaj, itibar, algı yönetimi, rıza üretim yöntemi, spin doktor yöntemi, reklam ve tanıtım kampanyaları gibi yöntem ve araçlar günümüzde kamu diplomasisi tarafından da kullanılmaktadır. Aslında kamu diplomasisi ile halkla ilişkiler farklı amaçlar için yola çıkmış ancak kamuoyu noktasında birleşmişlerdir. Gerek kamu diplomasisinde gerekse de halkla ilişkilerde temel amaç kamuoyunu etkilemektir. Buradaki temel fark, halkla ilişkiler müşterilerinin çıkarları için kamuoyunu etkilemeyi düşünürken kamu diplomasisi, devletlerin ulusal çıkarları ve dış politikalarına destek bulmak için kamuoyunu etkilemeyi öncelemektedir (Ekşi, 2014: 89).

Geleneksel diplomaside devletten devlete bir ilişki söz konusudur. Bu bağlamda diplomatlar ve diğer resmi görevliler tarafından kurulan ilişki yer almaktadır. Halkla ilişkilerde ise devletin gerek kendi haklarıyla gerekse de diğer halklarla kuracağı iletişim biçimi anlaşılmaktadır. Burada temel amaç “kendini anlatmaktır”. Halkla ilişkiler; “Biz kimiz? , ne yaparız?” sorularını anlatma biçimidir (Varoğlu, 2013: 6).

Signitzer ve Coombs, 1992 yılında uluslararası halkla ilişkiler başlığı altında yaptıkları çalışma ile kamu diplomasisi ve halkla ilişkiler bağlantısını irdelemiş, bu bağlamda uluslararası halkla ilişkileri, “bir şirketin, kurumun ya da hükümetin diğer uluslardaki kamularıyla karşılıklı yarar sağlayan planlı ve örgütlü çabaları olarak” tanımlamışlardır. Ayrıca bu çalışmalarında çok uluslu şirketler kadar ulus devletlerin de halkla ilişkilerin içine girdiğini sonucuna ulaşmışlardır (Becerikli, 2005, akt. Köksoy, 2014: 216).

Tüm bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere kamu diplomasisi ile halkla ilişkiler bütünsel bir yaklaşımla aynı hedef doğrultusunda hizmet üretmektedirler. Kamu diplomasisi bir anlamda halkla ilişkilerin yöntemlerinden yararlanarak sonuca gitme hedefini taşımaktadır.

1.2.2. Propaganda

Propaganda kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde; “Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca” şeklinde tanımlanmaktadır.

Dış politika kullanılan araçların temel gayesi, karşı tarafın fikrini çelip kendi çıkarlarını yürütme ve sağlama çabasıdır. Bu amaç doğrultusunda bazen özendirme, bazen de tehditler kullanır. Propaganda da fiziksel güç kullanılmadan veya başka manipülasyonlara ihtiyaç kalmadan zihinlerin ele geçirilmesi amaçlanmaktadır (Gündoğdu, 2021: 31).

Günümüz dünyasında devletlerin dış politika faaliyetlerini anlatabilmek maksadı ile çok farklı kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlardan biri, geçen yüzyılda yaygın biçimde kullanılan “propaganda” diğeri de yüzyılın sonunda propaganda yerine daha sık kullanılan “kamu diplomasisi” kavramlarıdır. Ancak, Propaganda kelimesinin kullanılmaması, kavramın özünde yer aldığı düşünülen faaliyetlerin tamamen ortadan kalkması manasını mı taşıdığı, yoksa bu etkinliklerin kısmen veya tamamen kamu diplomasisi içerisinde başka bir etiketle yeniden mi üretildiği sorusunun sorulması doğal karşılanmalıdır (Say, 2015: 22).

Diplomasi yöntemleri arasında gösterilen propaganda kamu diplomasisi tarafından da kullanılmaktadır. Halkla ilişkiler içerisinde yer alan propaganda faaliyetlerini kamu diplomasisinden farklı anlamlandırmak ne kadar yanlış bir durumsa, kamu diplomasisinin kendisini de propaganda olarak tanımlamak o kadar yanlış bir yaklaşımdır. Aslında kamu diplomasisinin propaganda olarak belirtilmesinin ana nedeni, kavramın kökünün propagandaya uzanmasıdır. Her iki kavramın da özünü teşkil eden kamuoyu olmaktadır (Ekşi, 2014: 99).

Propaganda kavramının zamanla kirlenmesi, kötileyici bir anlama bürünmesi aynı zamanda samimiyetinin sorgulanmasına neden olmuştur. Propagandanın, tek taraflı ve her zaman doğru olmayan unsurlara dayanması neticesinde karşılıklı etkileşim içerecek yeni bir kavram ve duruma ihtiyaç duyulmuştur (Kılıçoğlu & Yılmaz, 2019: 28, akt. Akgün, vd., 2020: 340). Stratejik bir iletişim aracı olan kamu diplomasisi, propagandadan farklı olarak ikna edici, objektif, toplumu sınırlandırmadan, hemen herkesin anlayabileceği bir iletişim dili oluşturmaktadır (Cull, 2009: 1, akt. Akgün, vd., 2020: 340).

1.2.3. Ulus Markalama

Küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası rekabetin artması, ülkelerin sahip oldukları tarihi ve kültürel değerlerini, ürettikleri yüksek bilim ve teknolojilerini, zengin doğal kaynaklarını, yükselen refah düzeylerini diğer ülkelere tanıtmaya ihtiyacını artırmıştır. Bu tanıtım faaliyeti amacıyla da ticaret ve ekonomi alanlarında sıkça kullanılan “marka” kavramını kullanır olmuşlardır. Batty’e göre marka kavramı *“tüketici davranışları ile ürün arasındaki ilişkilerin bütününden meydana gelir ve tüketici üzerinde gerçek ve sembolik olmak üzere iki türlü etki bırakır”*. Buradaki temel amaç ulusların sahip oldukları maddi ve manevi değerleri ile kendi markalarını oluşturmak ve diğer ülkelerin dikkatlerini kendi üzerlerine çekmektir. Bu durum literatürdeki haliyle ulus markalama sürecidir (Çelenk, 2015: 77).

Ülkeler tarafından yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinin en önemli amaçlarından biri de uluslararası toplumla iletişim ve ilişki içerisinde olma ihtiyacıdır. Önceleri dış politika ve diplomaside ülkeler ve hükümetler düzeyinde yürütülen süreçler yeterli kabul edilirken, günümüzde devletler ve hükümetlerin yanında hükümet dışı kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, özel sektör, medya kuruluşları hatta sivil vatandaşlar da bu sürecin muhatapları haline gelmişlerdir. Yalnızca devletin resmi organları tarafından gerçekleştirilen imaj oluşturma faaliyetlerinde zamanla samimiyet, inandırıcılık ve kapsayıcılık konularında

şüpheler ortaya çıkmış bu sebepten dolayı da ülkelerin dış iletişimlerinin, imaj yönetimlerinin sadece devlet/hükümet aktörleri tarafından değil sivil toplum ortaklığında yürütülmesi gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır (Köksoy, 2015: 46).

Küreselleşme ile birlikte oluşan yenedünya düzeninde ülkelerin dış politika gündemlerinin ilk sırasını ekonomik ilişkiler oluşturmakta, hatta çoğu zaman politik ilişkilerin seyrini de belirlemektedir. Bu ilişkilerin bir yansıması olarak toplumlar ve kültürler arasında yeni iletişim biçimleri oluşmaktadır. Günümüzde uluslararası ekonomik ilişkilerin en önemli aktörü konumunda global şirketler ve markalar yer almaktadır. Bu yönüyle global şirketler ve markaların uluslararası pazarlarda uyguladıkları ticari faaliyetler ile birlikte diğer ülke halklarıyla önemli bir etkileşim imkânı oluşturmaktadırlar. Markalama sayesinde, diğer ülke tüketicilerin zihinlerinde yarattıkları çağrışımlar, kendi ülkelerine dönük algı ve imajlarını etkilemektedir. Bu sayede ülkelerinin yabancı halklarla kuracakları iletişim ve ilişkilere katkı sağlamaktadır (Köksoy, 2016: 243).

İlk olarak 1996 yılında İngiliz yazar Simon Anholt tarafından ortaya atılan “ulus marka” kavramı temelde ülkelerin uluslararası alandaki tanınırlıklarının, bir kurum veya ürünün sahip olduğu imaj ile benzeşen bir boyutta değerlendirilerek ülkelerin de ürün veya kurumlar gibi markalanabileceği varsayımını içermektedir (Anholt, 2013: 6, akt. Nas, 2021: 28).

Ulus markalama kavramı, menşe ülke çalışmaları, yer pazarlaması, kamu diplomasisi ve ulusal kimlik çalışmalarını içeren dört temel unsurdan beslenmektedir. Bu alanlardan kamu diplomasisi, uygulama alanı çok uzun bir geçmişe sahiptir. Daha önceleri akademik bir disiplin olarak ortaya çıkmış günümüzde ise yumuşak güç kavramı ile özdeşleşmiştir (Özdoğru ve Yüksel, 2019: 333).

Ulus markalama anlayışının temel noktası, şirketlerin ve ürünlerin sahip oldukları marka imajına benzer bir şekilde ülkelerin, şehirlerin ve bölgelerinde imajlarının olduğu, buraların iyi yönetilmesi, refahı ve gelişimi için önemli olduğudur. Bu anlayışa göre, bir ulus tarafından üretilen ürünler ile kültür, turizm, yatırım, teknoloji, eğitim, işletmeler, vatandaşlar, politikalar ülkeyi yansıtan pozitif bir marka imajı oluşturur (Anholt, 2008: 289-291).

Ulus markalama yaklaşımının özünde bölgelerin ve ulusların da şirket markaları gibi markalanacağı anlayışı yer almaktadır. Uluslar, küresel ölçekte artan rekabet karşısında farklı yaklaşımlar üretmek, rekabette avantajlı hale gelebilmek için başta, turizm sektörü,

yatırım teşviki ve ihracat alanlarında kampanyalar yapma gereği hissetmektedir. Devletler, aslında ulus markalama ile uluslararası itibarlarını artırma, yatırımcı güvenini kazanma, uluslararası etkiyi artırma ve uluslararası ortaklıkları teşvik etme gibi amaçları gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar (Johnston, 2008: 17).

1.3. Güç Nedir?

En temel anlamıyla güç; “aktörün istediklerini elde etme yeteneği olarak” tanımlanmaktadır. Fiziksel manada iş yapabilme yeteneğini ifade eden güç Türk Dil Kurumu sözlüğünde: Bir ulus, bir ordu vb.nin ekonomik, endüstriyel ve askerî potansiyeli; Siyasi, ekonomik, askerî vb. bakımlardan etki ve önemi büyük olan devlet, devletler topluluğu, şeklinde tanımlarla açıklanmaktadır. Bir başka tanımda ise güç “istediklerini elde etmek için diğerlerini etkileme kabiliyeti” şeklinde açıklanmıştır. Güç kuvvet ve iradenin bir bileşimidir. Bu tanıma göre güç ancak unsurları ile açıklanabilir. Bu unsurlar amaçlı bir irade ile birleştiği oranda güce dönüşür (Çamır, 2009: 3-1).

Sözlük anlamı olarak bir şeylerin olmasını sağlamak için diğerlerinin davranışlarını etkileme becerisine sahip olmak anlamına da gelen güç kavramında istenilen sonuca ulaşabilmenin yolu başkalarının davranışlarını etkilemekten geçmektedir. Davranışları etkilemenin birçok yolu olabilir. Tehdit etme, para ile kandırma ya da etkileme bu yollardan bazılarıdır (Nye, 2005: 11).

Güç denilen kavram “insanların muhataplarından elde etmek istediklerine sahip olması” şeklinde açıklanabilir. İnsanlar istediklerine sahip olmak için değişik yöntemleri tercih edebilirler. Bunların ilki zor kullanmaktır. İkinci yolu ise bedelini ödeyerek, satın almaktır. Bir başka yol ise muhatabını ikna ederek kendi tezlerine inandırmaktır (Ateş, 2016: 22).

Uluslararası bakış açısı ile analiz edildiğinde, var oluşlarından günümüze kadar devletlerin değişmeyen tek hedeflerinin kendi varlıklarını sürdürmek ve etki alanlarını artırmak düşüncesi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz (Gözen, 2008: 208-209). Bu düşünce ise güç kavramını ön plana çıkarmaktadır.

Uluslararası politikada güç kavramı, belki de üzerinde en çok araştırma yapılan konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2008: 114). Gücün tanımı ve niteliği, bulunduğu pozisyon açısından özellikle uluslararası ilişkilerdeki farklı yaklaşımlar arasındaki tartışmalarda bir hayli önem arz etmektedir. Bu tartışmalar, sert güç olarak nitelendirilen askeri ve ekonomik güç kavramlarını tartışmanın odağına koymaktadır.

Realistler/neorealistler ekseriyetle askeri gücün önemini vurgularken, neoliberaler ise devletler arasında artan ekonomik bağımlılığın doğal bir sonucu olarak ekonomik güce vurgu yapmaktadırlar (Çağlar, 2015: 3).

Uluslararası ilişkiler alanında yer alan aktörler, başarı kriteri olarak, kendi istediklerini elde etme ve diğerlerinin davranışlarını maksimum düzeyde etkileyebilme gücüne sahip olmayı hedeflemektedirler (Baldwin, 1979: 177-178). Bu manada güç kullanımında, caydırıcı olma veya bağ oluşturma gibi farklı amaçların olduğu görülebilmektedir.

Güç kavramı, sosyal bilimlerde yapılan birçok çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Çalışmalarda, gücün merkezde olmasının nedeni, güç kavramının ve kaynağının, gerek sosyal bilimlerin genelinde gerekse de uluslararası ilişkiler disiplininde, yol gösterici bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Yüksel ve Ateş'e göre uluslararası ilişkilerde güç odakları, bir taraftan gücü artırmak için mücadele verirken diğer taraftan da statükoyla mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar (Yüksel ve Ateş, 2019: 220).

Güç kavramı, kavramsal analizler çerçevesinde incelendiğinde, farklı analizler sonucunda farklı işlevsel anlamlara sahip olduğu görülmektedir. Bu durum bize, analiz yapılırken nedenselliği kapsayan ve ayrıntılı bir şekilde açıklayan, bütünleşmiş bir güç kavramının olmadığını göstermektedir (Bosch, 2016).

Margenthau gücü, uluslararası ilişkiler bağlamında ele almış ve uluslararası ilişkileri bir güç mücadelesi olarak tanımlamıştır (1967: 25). Nye'e göre güç, hava durumu gibidir; herkes hakkında konuşur ancak çok azı işleyiş pratiğini kavramaktadır (1990: 177). Devletlerin, uluslararası sistem içerisinde yer alan diplomatik süreçlere; siyasi, ekonomik, kültürel ve güvenlik gibi birçok açıdan değerlendirilebilecek yüksek çıkarlarını hayata geçirme düşüncesi ile katıldıkları genel bir görüş olarak kabul edilmektedir (Balcı, 2018: 46).

Tarihsel sürece bakıldığında gücü elinde bulunduran ülkelerin, diğer ülkeleri etki altına almaya çalıştıkları görülecektir. Sanayi Devrimi'ne kadar asker ve silah, devletlerin yegâne güç unsurları konumunda iken, Sanayi Devrimi sonrası endüstriyel üretim kapasitesi ve üretilen yeni teknolojiler daha önemli bir hal almıştır. Soğuk Savaş sürecinde ise, askeri ve siyasal otorite ile birlikte sahip olunan kaynaklar uluslararası politikada güç kavramını ifade etmekteydi (Özel, 2021: 5).

1.3.1. Güç Kavramının Özellikleri

Güç kavramının özelliklerini, bu kavrama yüklenen anlamlar üzerinden açıklamak en doğru yöntem olmalıdır. Çünkü güç kavramının tanımlanması, beraberinde birtakım zorluklar taşımaktadır. Dumankaya bu zorlukları, tanımdaki sınırların belirsiz oluşuna ve kavramın taşıdığı değişkenlerin bir hayli fazla oluşuna dayandırmaktadır (2019: 4). Sağlam güç kavramının uluslararası ilişkilerde, tarafların eylem ve kabiliyetlerinin tanımlanması için ele alındığını dile getirmektedir (2014: 2). Sancak ise güç kavramının, bu kavramı uluslararası ilişkiler disiplinin merkezine koyan Carr tarafından “siyasetin temel belirleyici” olarak tanımlandığını dile getirmektedir (2016: 17).

Devletlerin güç kullanmaktaki nihai hedeflerinin, kendi pozisyonlarını koruyarak hatta geliştirerek, diğer devletleri etkileri altına alma düşüncesi olduğu gerçeğinden hareketle, bu kavramın en belirgin özelliğinin, etkileme sanatı olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Özen ve Bozdağlıoğlu gücün tanımı ve içeriği konusunda, pek çok tartışmanın yaşandığını dile getirdikten sonra, tartışmaların daha ziyade güvenlik ve ekonomik tabanlı olduğunu vurgulamaktadırlar (2004: 78). En genel tabirle, hedeflere ulaşma becerisi olarak tanımlanan güç, daha spesifik olarak, diğer aktörlere yüklenen sonuçların ortaya çıkması doğrultusunda kullanılan etki, şeklinde tanımlanabilmektedir (Nye ve Welch, 2010: 55). Bütün bu tanımlardan anlaşılacağı üzere güç kavramı, birçok özelliği bünyesinde barındırmaktadır. Tüm bu özelliklerin ortak noktasının da, devletlerin diğer aktörleri etki altına alma süreci olduğu söylenebilir.

Güç karmaşıklığı ile ilgili yaşanan sorunu Heywood, gücün özde tartışmalı bir konu olmasına bağlamaktadır. Heywood’a göre güç yetenek olarak, diğerlerini etkilemek için yapılan ilişki biçimi olarak, siyasal gündemi kontrol etme yeteneği olarak yapının bir özelliği olarak anlaşılabilir (2013: 258).

1.4. Sert Güç

Literatürde “Hard Power” olarak bilinen sert güç kavramı, devletlerin sahip oldukları ekonomik ve askeri olanaklarını kullanarak, diğer aktörlerin stratejileri üzerinde değişikliğe yol açabilme, nüfuz sağlayabilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Nye’ye göre başka aktörleri, davranışlarında değişiklik yapmaya zorlamak için beceriden ziyade baskı veya tehditlere ihtiyaç duyulmaktadır (2005: 14). Öztürk, sert güç kavramının yaklaşık 400 yıl önce Machiavelli tarafından İtalya’daki prenslere, zulüm ve korku politikalarını öğütleme amacıyla kullanıldığını ve uluslararası ilişkiler disiplinine kazandırıldığını

söylemektedir (2013:181-204). Daha önce de ifade edildiği gibi sert güç, içinde askeri ve ekonomik gücü barındırmaktadır. Baskı oluşturmak, yaptırımlarda bulunmak, ödemeler ve rüşvet sert gücün enstrümanları olarak gösterilmektedir (Özel, 2018: 12).

	Sert Güç	Yumuşak Güç
Davranış Spektrumu	Zorlama İkna etme ← (Emir) →	Gündem yaratma Cazibe (Yanına çekme) →
En Uygun Kaynaklar	Baskı Ödemeler Yaptırımlar Rüşvet	Kurumlar Kültür Değerler Politikalar

Şekil 1. Davranış Spektrumu ve En Uygun Kaynaklar
Kaynak: J. Nye, 2005

Keohane ve Nye ise klasik yaklaşıma göre askeri gücün, gücün diğer formlarına hükmettiğini ve askeri güç kapasitesi yüksek olan devletlerin, dünyayı kontrol ettiğini dile getirerek sert güç ile askeri gücü eşitlemektedirler (2012: 725-730). Doğan, Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması'nın 2/4. maddesi çerçevesinde konuya yaklaşmış ve askeri gücün kullanılmasının küreselleşen dünyada hiçbir anlam ifade edemeyeceğini belirtmiştir (2006: 111).

Uluslararası ilişkilerde kabul gören genel kaniya göre devletler, kendilerinin üzerinde hiçbir üst otoriteyi kabul etmek istememektedirler. Hiçbir üst otoritenin kabul edilmemesi için ise yeterli ölçüde sert güç kaynağının mevcudiyeti önem taşımaktadır. Sert gücün üstünlüğünü savunanlara göre, uluslararası ilişkilerde belirleyici olan sert güçtür ve diğer güç türlerinin fazla etkisi bulunmamaktadır (Pallaver, 2011: 85).

Çamır, sert güç kullanımına en bariz örnekler olarak savaşlar ve silahlı çatışmaların verilebileceğini dile getirdikten sonra son zamanlarda güç algısının değişime uğraması ve yüksek maliyetler taşıması gibi sebeplerden dolayı daha az tercih edildiğini, artık uluslararası ilişkilerde sert güç yerine yumuşak güç kavramının ön plana çıkarıldığını dile getirmektedir (2009: 7).

1.5. Yumuşak Güç

Gerek İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerekse de Soğuk Savaş sonrası dönemde, devletlerin etki alanlarını artırma çabalarının, bariz bir şekilde kimlik değişikliğine uğradığı görülmektedir. Uluslararası ilişkilerde, devletlerin etki alanlarını genişletme

içgüdülerini, güç kavramına işaret etmektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi daha çok askeri ve ekonomik saliklere dayanan sert güç kullanımı, zamanla etkisini kaybetmiş yerini daha az maliyet içeren ama sonuçları bakımından daha etkili olan yumuşak güç kullanımı almıştır.

Kolasi, değişen dünya düzeninde, İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan ve 1990’da sona eren Soğuk Savaş döneminin barışçıl olarak sona ermesinin uluslararası ilişkilerin o zamana kadarki teorilerine bir meydan okuma olarak görüldüğünü belirtmektedir (2013:152).

İkinci Dünya Savaşının hemen ertesinde Amerika’nın gelişen Sovyet tehdidine karşı geliştirdiği Truman Doktrini, Marshall Yardımları ve Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO)’nın kurulması gibi hamlelerine Sovyetler Birliğinin (SSCB), Varşova Paktı, Kominform ve Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (COMECON) gibi çeşitli hamlelerle karşılık vermesi güç literatürü açısından dünyanın farklı bir anlayışa evirildiğinin bir göstergesi kabul edilebilir (Yiğenoğlu, 2106: 330).

Savaşın ve silahlı müdahalelerin devletler üzerindeki maliyetinin yadsınamaz derecede yüksek olması, uluslararası sistemin ileri düzeyde bir yapıya kavuşmuş olması gibi nedenlerle savaşın, gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkilerde bir araç olarak kullanılma özelliğinin ortadan kalktığı ileri sürülmektedir (Baharççek, 2000: 275).

Savaşa daha az başvurulmasını gerektiren başka bir sebep ise gücün kaynağı konusunda yaşanan anlamsal değişimler gösterilebilir. Günümüzde bir ülkenin gücünü yalnızca askeri kapasitesi ile tarif etmenin gerçekçi olmadığı, hatta devletlerin savaş ve askeri güç dışındaki araçlarla da güçlü bir devlet olarak tanımlanabileceği anlaşılmıştır (Mueller, 1989: 223).

1990’lı yılların sonunda Nye tarafından ortaya ayılan “Soft Power” yani yumuşak güç kavramı, devletler açısından güç dengesi bakımından yeni bir döneme işaret etmektedir. Nye, devletleri etkilemenin bazen değer ve refah seviyesine hayran bırakarak da olabileceğini ifade ettikten sonra “gücün ikinci yüzü” tanımlamasını kullanarak yumuşak güce atıfta bulunmuştur (2005: 14). Yılmaz, Kalın’ın “İnce Güç” olarak da belirttiği, yumuşak güç kavramını, diğer devletlerin, kaba güç kullanmadan sizin hedeflerinizi kabul etmesi olarak açıkladığını aktarmaktadır (2018: 13). Aydoğan benzer bir tanımlama ile yumuşak gücü, sadece geçici bir imaj olarak değil; tersine istenilen sonuçlara varmak için, ikna ve cazibe gibi yöntemler ile başkalarının amaç ve değerlerinizi paylaşmasını

sağlayabilmek olduğunu dile getirmektedir (2011: 15). Çağlar ise yumuşak güç kavramının, güç kavramının kendisi gibi zor anlaşıldığını dile getirmektedir (2015: 3-4).

Steven Lukes (1974), güç kavramı üzerindeki çalışmaları sonucunda gücü üç boyutta sınıflandırılmıştır. Birinci boyutta gücün gözlemlenebilir yönü üzerinde yoğunlaşmış, birbiriyle bağlantılı davranışların neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymuştur. Bu yaklaşıma davranışsal ya da ilişkisel yaklaşım denilmektedir. Gücün ikinci boyutunu ortaya çıkarmaya yönelik çalışma ise Peter Bachrach ve Morton Baratz'ın "Two Faces of Power" isimli çalışmasıdır. İkinci boyutun temel özelliği diğer aktörlerin kararlarını etkilemek için doğrudan etki, karar alma süreçlerine katılım ve kararları yönlendirme gibi açık yöntemler yerine, kulis çalışmalarıyla ve gözden uzak bir biçimde gündemin belirlenmesi gibi kolaylıkla gözlemlenemeyen yöntemlerin tercih edilmesi söylenebilir. Üçüncü boyutu tanımlayan en önemli unsur ise, sadece gündemin değil, aktörlerin tercihlerinin şekillendirilmesi olarak açıklanabilir. Burada ilk iki boyuttan farklı olarak güç yalnızca davranışsal ya da ilişkisel bir kavram olarak kalmayıp, aynı zamanda kurumsal, algısal ve/veya geleneksel süreçlerden etkilenen yapısal bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Karabulut, 2017: 335).

1.5.1. Neden Yumuşak Güç?

Yumuşak güç kavramı, kavram olarak ilk defa 1990'lı yıllarda dile getirilse de güç kavramı içerisinde gizil olarak kullanılıyordu. Devletlerin, ulusal çıkarları doğrultusunda hangi güç kaynağını kullanacağı noktası strateji gerektirmektedir. Strateji kelimesi, Türk Dil Kurumunca "Bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı" olarak açıklanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi:26.05.2021). Devletlerin, askeri güç kullanma amaçları, tehlikelere karşı koyma, güvenliklerini sağlama, istedikleri sonuçları elde etme olarak sıralanabilir. Ekonomik güç, hem kolay, hem de kısa sürede sonuç alınan bir yapıdadır. Fakat yumuşak güç, kullanımı zor ve uzun vadede sonuç elde edilen bir yapıda olduğu gibi aynı zamanda izleyiciler tarafından da kabul edilmesi gerekmektedir. Ayrıca yumuşak güç kaynaklarını kullanmak, sert güç kaynaklarını kullanmaya nazaran ağır fakat yaygındır. Yumuşak güç kullanmaktan elde edilecek fayda hem uzun süreli hem de kalıcıdır (Nye, 2005: 100-101).

Her devletin yumuşak gücü tercih nedeni farklılık arz etmektedir. Lee, devletlerin genel olarak yumuşak güç kullanma tercihlerini beş alt başlık altında analiz etmektedir. Bunlar;

bir ülkenin barışçıl ve çekici görüntülerini yansıtarak dış güvenlik ortamını iyileştirmek için kullanılan yumuşak güç; diğer ülkelerin dış politika ve güvenlik politikalarına desteği harekete geçirmek için kullanılan yumuşak güç; diğer ülkelerin düşünce tarzlarını ve tercihlerini manipüle etmek için kullanılan yumuşak güç; bir topluluk veya ülkeler topluluğu içinde birliği sürdürmek için kullanılan yumuşak güç ve bir liderin onay oranını veya bir hükumete verilen yerel desteği artırmak için kullanılan yumuşak güç olarak sıralamaktadır (Çavuş, 2012: 27).

Özev yumuşak güç unsurlarını; kültür, değerler ve dış politika uygulamaları başlıkları altında açıklamaktadır (<https://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/106-kt-ueyes-uelkeler-ve-kamu-dplomass>). Dış politika konusunda barışçıl yöntemlerin tercih edilmesi, aktif bir politika geliştirilerek gündem belirlenmesi, yumuşak güç kullanımına örnek teşkil etmektedir (Nye, 2005). Bu noktada Türkiye'nin de, aktif bir politika üreterek çevresel sorunlara eğilmesi, yumuşak güç kullanıldığının kanıtı konumundadır (Oğuzlu, 2011: 92-96).

1.5.2. Yumuşak Güç Bileşenleri

Devletler, uluslararası ilişkiler denkleminde eylemsel pratiklerini gerçekleştirilebilmek için birtakım enstrümanlara ihtiyaç duyarlar. Güç kullanmak da bu enstrümanlardan biridir. Güç yukarıda izah edildiği şekliyle temel olarak sert güç ve yumuşak güç olarak temel iki formatta bilinmektedir. Nasıl sert gücü tanımlarken savaş, askeri müdahaleler, ekonomik baskı gibi kavramlar kullanılıyorsa, yumuşak gücün de kendine has belirtici kavramları bulunmaktadır. Bunlardan en belirginini takip edilebilme kapasitesidir (Nye, 1990:166). Yumuşak gücün hedeflenen etkiyi yapması için belirli bileşenlere ihtiyaç vardır. Yumuşak güç temelde üç bileşeni üzerinden uygulanmaktadır. Bu bileşenlerin pozisyonunu etkileneceği düşünülen aktörlerin genişliği ve çeşitliği belirlemektedir. Genel olarak yumuşak güç bileşenlerini devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşları olarak üç grupta sayabiliriz.

1.5.2.1. Devlet Kurumları

Devletin yapmış olduğu etkinlikleri; amaç, yöntem ve içerik şeklinde düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının tamamı olarak TDK sözlüğünde yer alan politika kavramının en belirleyicisi ve en temel aktörü bizatihi devletin kendisi olmuştur. Devletlerin dış politika araçlarından olan yumuşak güç kullanma tercihi devlet yetkisinde olan siyasi bir karardır.

Devletin olmadığı yerde güç kavramından, dolayısıyla da yumuşak güçten bahsedilemez. Ekşi'ye göre geleneksel Türk dış politikası, cumhuriyetin kuruluşundan başlayarak 2000'li yıllara kadar sert güce dayanan bir çizgide hareket etmiştir (2018: 72). Kamu diplomasisi, diplomatik araçlar kullanılarak bir başka devletin kamuoyunu etkileme girişimi olarak ifade edilebilir. Bu kavram ilk defa 1965'te, Edmund Gullion tarafından dile getirilmiştir. (Karadağ, 2016: 12). Kamu diplomasisi, devletlerin menfaatleri ile potansiyel tehditlerini karşılıklı değerlendirmeleri sonucu oluşturdukları ve diğer ülkelerin kamuoylarını etkilemek amacıyla uyguladıkları önemli bir dış politika aracıdır (Doğan, 2012: 13).

Günümüz dünyasında her devletin, kendi etki alanı içerisinde yer alan ülkelere, fazlaca kamu diplomasisi kullandıkları görülmektedir. Yumuşak gücün bir parçası olan kamu diplomasisini daha etkili uygulamak için; kültürel, siyasî ve tarihi alanları tercih etmek yerinde olacaktır (Kılıçoğlu ve Yılmaz, 2016: 87).

Tepeciklioğlu ve diğerleri, özellikle kamu diplomasisinin hem Türk dış politikasında hem de dünya siyasetinde giderek daha geniş bir yer tuttuğuna dikkat çekerek, günümüz dünyasında küreselleşmenin etkisinin sürekli arttığını, böylece özellikle dış politika ekseninde, kamuoyunun öneminin yadsınamaz bir konuma yükseldiğini belirtmektedirler (2018: 606).

Kamu diplomasisinin imaj yönetimi, halkla ilişkiler ve pazarlama gibi bazı disiplinlerle yakın ilişkisi bulunmaktadır. Son yıllarda önemi artan disiplin, olaylara vizyoner bir bakış ve yeni anlayış yöntemleri ile yaklaşılması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Rasmussen ve Merkelsen, 2012: 810). Devletlerin, süregelen geleneksel yapılarından ayrılıp, halkla ilişkiler, pazarlama ve imaj yönetiminin ilkeleri doğrultusunda hareket etmesi, kamu diplomasisi adına oldukça önem taşımaktadır (Karabulut, 2017: 336). Kamu diplomasisinin önemli bir konu haline gelmesinin asıl nedeni, devletlerin karar alma mekanizmalarının, kamuoylarına bağlı kalmaları gösterilebilir. Hatta son zamanlarda, halktan ziyade siyasi elitlerin kişisel özellikleri doğrultusunda yürütülen klasik dış politika perspektifi etkisini yitirmekte, bunun yerini, halkın görüşünün ön planda tutulduğu bir çizgiye doğru evrildiği görülmektedir (Mor, 2006:161). Kalın'a göre, kamu diplomasisi faaliyetleri, devletten-halka iletişim ve halktan-halka iletişim olmak üzere iki şekilde yürütülmektedir. Halktan halka iletişimde, sivil toplum kuruluşları ve vakıflar gibi sivil unsurların tercih edilmesi yerinde olacaktır. (www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/100-tuerk-dpolitikas-ve-kamu-diplomasi si, Erişim Tarihi:20.05.2021).

Devlet, oluşturduğu merkezi kurumları üzerinden yumuşak güç politikası oluşturur. Devlet dışı aktörler daha yaygın olarak çalışsalar da aslında en küçük bir idari işlem bile devlet eliyle gerçekleştirilir. Birçok alanda proje hazırlayan kurumlar, bu projelerini belirledikleri ülkelerde hayata geçirirler. Projelerin hayata geçirilmesinde konsolosluklar ile büyükelçilikler de aktif rol alabilirler. Çünkü bunların, oldukları ülkelerde saygınlıkları bulunmaktadır. Bu saygınlık onlara yerel dinamiklerle iletişim kolaylığı sağlamaktadır. Böylece devletler, belirledikleri araçlarla kendileri yumuşak güç politikası ortaya koyabilirler. Bir devletin; etkin şekilde yumuşak güç politikası üretmesinin anahtarları olarak yaratıcılığın ekonomik kapasitesine, rekabet yeteneğinden kültürel zenginliklerine kadar birçok faktörü gösterebiliriz (Pınar, 2017:257-259).

Devletin, bizzat kendisi yumuşak güç uygulama noktasında bulunabilir. Devletler tarafından yapılan siyasi açıklamalar kitlesel kazanımlar yaratabilir. Yumuşak gücün bütün argümanları aslında devlet kontrolündedir. Devletin, bu kaynakları uygun bir strateji ile kullanması durumunda harici aktörleri yönlendirmesi kolay hale gelir. Aksi bir durumda, devletin kendisi yönlendirilme tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Dış politika için dil, elzem bir öneme sahiptir. Dil olmadığında yumuşak güç politikaları amacına ulaşamaz (Çamır, 2009). Ulusların geleneksel anlamda bileşeni konumun da olan ve kimlik bilincinin temel göstergesi kabul edilen dil, bir anlamda yumuşak güç kaynaklarının bir ifadesi konumundadır (Pashayeva, 2018: 132, akt. Korkmaz, 2020: 79).

1.5.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum, devletle toplum arasında yer alır. Aslında sivil toplum, daha ziyade devlet mekanizması dışındaki toplumsal grupların hâkimiyet sürdürdükleri alanı belirtmekte kullanılan bir kavramdır (Gündüz ve Kaya, 2014: 132).

Sivil toplum kavramı son zamanlarda anlamını genişleterek katılıma açık, farklılaşmış, demokratik bir toplumu ifade için kullanılmaktadır. Hatta bugün için sivil toplumla demokratik toplum birbirinin yerine kullanılır hale gelmiştir. Bir yönüyle sivil toplumu taşıyan örgütlerin sivil toplum örgütleri olduğu söylenebilir. Bu tür yapılar uluslararası literatürde “Hükümet Dışı Kuruluşlar” (Non Governmental Organizations) olarak tanımlanırken, Türkiye’de ise bu yapılar, “Sivil Toplum Kuruluşları” (STK) veya “Sivil Toplum Örgütleri” (STÖ) kavramları ile ifade edilmektedirler (Çaha, Çaylak ve Tutar, 2013: 13).

Sivil toplum kuruluşlarının aktif ve etkin olamaması durumunda, devletlerin başarısız sonuçlar elde edeceği söylenebilir. STK'ler, devlet içerisinde ne kadar rahat hareket alanı bulabiliyorlarsa, devletin de o kadar demokratik olduğu sonucuna varılabilir. Sivil toplum ve demokrasi ilişkisi günümüzün odak tartışma konularındandır. Bu bağlamda sivil toplumun önemli bir kısmını oluşturan STK'lerin demokrasiye yapmış oldukları katkıya vurgu yapmak önemlidir. Bir bakıma sivil toplum kuruluşları; hak kullanıp sorumluluk kabul eden bir çerçevede bireyden vatandaşa dönüşümün yerine getirildiği demokrasi okulları gibi görülmektedir (Naidoo ve Tandon, 1999: 12).

Son yıllarda dış politikada, yalnızca devlet mekanizmasının olmadığı görülmektedir. Bu noktada farklı toplumsal kesimlerin de dış politika konusuna dâhil oldukları görülmektedir. Bunun doğal sonucu olarak, iş çevreleri, etnik gruplar, farklı düşünsel ve ideolojik tabandan gelen toplumsal örgütlenmeler hem kendi gündemleri ve öncelikleri etrafında hem de toplumsal yarar kavramı çerçevesinde uluslararası ilişkiler alanına müdahil olmaya çalışmaktadırlar (Doğan ve Mazlum, 2006: 13-14).

Devletin içinde ve dışındaki temel aktörlerin STK'ler olduğu söylenebilir. Devlet, bürokratik çalışmaları yapsa da sahadaki çabalar STK'ler tarafından gösterilmektedir. Devlete hizmetin karşılığında etkili olan ücret iken, sivil toplumda etki ücret yerine ideolojik durum ya da inanç faktörleri geçmektedir. Başka bir ifadeyle devletin uygulayacağı yumuşak güç politikasında sivil toplum, gönüllülük esasına göre davranmaktadır (Doğan, 2014).

1.5.2.3. Özel Sektör Kuruluşları

Kamu diplomasisi olgusunun aktörlerinin neler olduğu konusunda farklı yaklaşımlar bulunsa da, bu farklı yaklaşımların ortak noktalarından hareketle sivil toplum örgütlerinin, üniversiteler ve okulların, kanaat önderlerinin, medya ve haber ajanslarının, iç hedef kitlenin, küresel işletmeler ve özel sektör kuruluşlarının, baskı grupları ile devlet üstü kuruluşların kamu diplomasisinin aktörleri arasında sayıldığı görülmektedir (Sancar, 2012:91). Yukarıda da açıklandığı üzere devlet, kamu diplomasisinde yer alan tek aktör değildir. Şirketler, özel sektör temsilcileri ve küresel işletmeleri de günümüzde kamu diplomasisinin önemli birer temsilcisi olarak kabul görmektedirler. Çok uluslu şirketlerin etki gücü yükseldikçe kamu diplomasisi potansiyelleri de artırmaktadır. Bu şirketlerin kurucu ülkeleri, sadece kazanç sağlamamakta aynı zamanda diğer ülkelere kendi kültürel değerlerini aktarmaktadırlar (Özkan, 2015: 11).

Diğer yumuşak güç aktörlerinden farklı olarak özel sektör, maddi çıkar esasına göre hareket etmektedir. Ekonomik parametreler, dış politikanın önemli konuları arasında bulunmaktadır. Firmalar, ekonomik hayatta merkezi bir konumda bulunmaktadır. Bu bakımdan özel sektör kuruluşlarını da yumuşak güç politikasının önemli aktörleri arasında gösterebiliriz. Özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının yurtdışındaki faaliyetlerinde kolaylaştırıcı bir araç konumunda bulunarak aynı zamanda sivil toplum kuruluşları ile de ilişki içerisinde yer almaktadır (Tağraf, 2008:352-353).

Özel sektörün etkili olduğu bir başka alan ise medya sektörüdür. Özellikle diziler, sinema filmleri ve habercilik faaliyetleri ile etkisini göstermektedir (Çaha, Çaylak ve Tutar, 2103: 13). Habercilik ve haber kaynakları, dış politika bakımından ciddi bir baskı unsuru olarak kullanılabilir (Robinson, 2002).

Türkiye, aslında kültür diplomasisi alanındaki faaliyetlere çok sonra başlamış olmasına rağmen sahip olduğu tarihsel ve kültürel değerlerin zenginliği sayesinde kısa süre içerisinde etkinlik göstermeye başlamıştır. Özellikle 2000’li yıllardan Türk dizilerinin dış pazara açılması aynı zamanda Türkiye’nin yumuşak güç kapasitesini de önemli ölçüde artırmıştır. Bu dönem aslında aktif bir dış politika anlayışının benimsendiği döneme karşılık gelmektedir (Yazar, 2020:530). Özel sektörün, sivil toplum kuruluşları ile birlikte kamu diplomasisi içerisinde bulunmaları önem taşımaktadır. Çünkü hükümetlerin resmi faaliyetleri bu manada yetersiz kalmakta, uygulanan politikalarda yeterli düzeyde etkili olamamaktadır (www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/106-kt-ueyes-uelkeler-ve-kamudiplomass, Erişim Tarihi:21.05.2021).

Türkiye’de kamu diplomasisi alanında faaliyet yapan kuruluşlar, 2002 sonrası AK Parti hükümetlerinde etkili bir dış politika aracı olarak kullanılmış, bu sayede önemini artırmış ve Türkiye’nin girişimci sayılabilecek dış politikasında önemli bir yer tutmuşlardır (Eren, 2017: 41). Bu kuruluşlar, Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık ile koordineli bir şekilde görevlerini ifa etmektedirler. Türk dış politikasında, kamu diplomasisi faaliyetlerinin koordineli yürütülmesi maksadıyla 2010’da Başbakanlık bünyesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü oluşturulmuştur (Ekşi, 2014: 184). Dışişleri Bakanlığı ile Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğüne bütünleşmiş bir şekilde faaliyette bulunan kuruluşların Yunus Emre Enstitüsü, Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB), Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ve Türkiye Radyo ve Televizyonu (TRT) olduğu söylenebilir (Ekşi, 2014: 7).

Yumuşak gücün beklenen etkiyi yaratmaktaki sınırlılıkları, yumuşak güç ile birlikte sert ve yumuşak gücün birlikte akıllıca kullanımını ifade eden akıllı güç kavramının önem kazanmasına sebep olmuştur (Gallarotti, 2011: 3).

1.6. Akıllı Güç

Devletler politik amaçlarına ulaşabilmek amacıyla çok çeşitli güç unsurları kullanırlar. Bu noktada aktörler atacakları her adımın maliyetini hesaplamak durumunda kalırlar. Temel amaç en düşük maliyetle hedefe ulaşmaktır. Bu mantıkla hareket eden aktörler hedefe göre kullanacakları argümanları ve güç unsurlarını değerlendirir en uygun ve en verimli sonuç alabilecekleri unsurları tercih ederler (Çamır, 2009: 3-8).

Hedeflere ulaşmak için aktörler hem sert hem de yumuşak gücü birleşik bir strateji ile kullandıkları zaman yeni bir güçten bahsedilir. Bu güç “akıllı güç”tür. Akıllı güç, içerisinde hem sert güç unsuru olan güçlü bir orduyu hem de ülkenin etkisini yükseltecek her seviyede ittifakı barındırır. Aslında bu ikisinin birleşimi ve kullanımı, bir anlamda diplomasi ve harp sanatıdır. Bu anlamda gücün hangi durumda, nerede, nasıl kullanılacağına karar vermek ve uygulamak akıl, yetenek ve tecrübe gerektiren bir iştir. Bu yüzden sanat kavramı tam da yerinde kullanılan bir kavramdır (Yatağan, 2018: 74).

Bir anlamda akıllı güç, politik öncelikleri şekillendirerek insanları yönlendirme kabiliyetini içerir. Diğerlerinin istediklerini şekillendirme kabiliyeti olarak da dile getirilen akıllı güç, ne sert ne de yumuşak güçtür. İkisinin etkileyici bir şekilde birleştirilmesidir. Tabiri caizse tam olarak “Siz, benim istediğimi isterseniz, ben de size bunu yaptırmak için sopa ya da havuç kullanmam” yaklaşımı söz konusudur. Akıllı güç, amaçlara ulaşmak için sert ve yumuşak güç unsurlarını içeren bütüncül bir yaklaşım sergilemek anlamına gelmektedir (Çağlar, 2015: 5).

Akıllı güç, sert ve yumuşak güçleri nasıl bir arada kullanılması gerektiğini öğrenme şekli olarak da açıklanabilir (Özel, 2021: 10). Yılmaz’a göre akıllı güç ile ilgili çalışmalar yapısal ve uzun vadeli olanlar ile konjektürel ve kısa vadeli olanlar olmak üzere iki eğilim üzerinden sürmektedir. Henüz set ve yumuşak güç tanımı ve konsept temelinin tam yerine oturmamış olması akıllı güç geliştirmekte karşılaşılan sorunlar olarak görülmektedir (2012: 50).

Önceleri kamu diplomasisini savunanlar akıllı güç için kurumsal düzenlemeler yapmayı uygun olarak görürken sonraları akıllı gücün aslında bir güç ve politika ilişkisi olduğu

varsayımına dayanarak politikayı uygulayacak seçimle gelmiş lidere odaklanmayı önemsemişlerdir. Çünkü akıllı güç her şeyden önce hitap etmeyi ön planda tuttuğundan lider ve iletişim kanallarının kullanılması daha önemli görülmektedir (Yılmaz, 2012: 51).

Akıllı güç, güç kullanımının modern zamanda farklı şekilde uygulanması için yapılan tanımdır. Akıllı gücü uygulayanlar başarıya odaklanmıştır. Ana amaç için küçük amaçlardan vazgeçebilmelidir. Akıllı gücü kullanacak aktör diğerleri ile iyi ilişkiler kurar, korkutmak yerine teşvik edilmeyi ön plana çıkararak eldeki tüm olanakları kullanır (Sağlam, 2014: 5).

Artık günümüz dünyasında tek başına yumuşak gücün veya sert gücün dış politikada başarılı olmak için yeterli olacağını söylemek zordur (Nye 2005: 32-33). Dış politikada başarılı olmak isteyen devletler yumuşak ve sert gücü başarılı bir şekilde bir araya getirerek akıllı güç kullanan devletler olarak görülmektedir. (Armitage ve Nye 2007: 7).

Güç Kaynakları	Tepkiler		
	Mutabakat	İtaat	Direnme
Özdeşim Gücü	Büyük ihtimalle	Olabilir	Olabilir
Uzmanlık Gücü	Büyük ihtimalle	Olabilir	Olabilir
Yasal Güç	Olabilir	Büyük ihtimalle	Olabilir
Ödül Gücü	Olabilir	Büyük ihtimalle	Olabilir
Zorlayıcı Güç	Kesinlikle olmaz	Olabilir	Büyük ihtimalle

Şekil 2. Güç Kaynaklarının Kullanımı ve Verilen Tepkiler

Kaynak: Griffin ve Moorhead, 2013: 382.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KAMU DİPLOMASİSİ

Birinci bölümde kamu diplomasisi ve güç kavramına genel çerçevede bakılmış, bu iki kavramın birbirleriyle olan ilişkisi ve uluslararası ilişkiler boyutunda sahip oldukları potansiyelleri değerlendirilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle dış politika kavramının temel özelliklerine vurgu yapılacaktır, Türk dış politikasının sahip olduğu ilkelerden bahsedilecek, Türkiye'nin sahip olduğu kamu diplomasisi kurumları ve bu kurumların sahip oldukları araçlar gerek kamu diplomasisi gerekse de güç unsurları bakımından analiz edilerek Türk dış politikasında uygulanan yumuşak güç pratiği açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Dış Politika Kavramı ve Türk Dış Politikasının Temel İlkeleri

Dış politikanın farklı yönlerden birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımların en kabul göreni ise; bir devletin yabancı devletler veya başka uluslararası aktörlerle kurduğu ilişkilerinde çıkarlarını gerçekleştirmek için uluslararası alanda maksatlı bir şekilde uyguladığı siyaset veya yaklaşım şeklinde yapılan tanımlamadır (<https://ilke.org.tr/gelecegin-turkiyesinde-dis-politika-raporu-yayin>, Erişim Tarihi: 22.05.2021).

Aslında dış politika kavramı devletler arası ilişkilerde kendi tarihleri kadar geçmişe sahiptir. Fakat tartışmalara konu edilmesi ancak I. Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında hukukçular ile siyaset bilimciler tarafından tartışılan kavram, II. Dünya Savaşı sonrasında bu sefer uluslararası ilişkiler içerisinde tartışma konusu olmuştur (Kürkçüoğlu, 1980:310).

Dış politika ile uluslararası ilişkiler kavramları, bu kavramlar arasındaki küçük farklılıklardan dolayı sıklıkla birbirleriyle karıştırılan olgulardır. Bu kavramlar tek tek ele alındığında, farklı olgular oldukları açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Dış politika, uluslararası konumdaki siyasi sorunları, ülkelerin amaçları, siyasi değerleri ve davranışları açısından değerlendirip, bu sorunlara karşı üretilen politikaları incelemektedir (Arı, 2008). Dış politika, bir devletin çıkarlarını elde etmek amacıyla belirlediği ve kendisi haricinde kalan diğer siyasal aktörlere yönelttiği eylemler bütünüdür. Burada dikkat edilmesi gereken

önemli konu, yöneltilen eylemlerin devletin hükümlerlik alanı dışında olması gerçeğidir (Baharççek ve İnan, 2013:103).

Devletlerin dış politika belirlemedesinde etkili olan kavramlar arasında güvenlik algıları ve ekonomik güçleri öne çıkmaktadır. Özellikle gelişmekte olan devletlerin dış politika tercihleri güvenlik gereklerine göre belirlenmektedir. Ayrıca devletlerin küreselleşme ortamında dünya ekonomik sistemine dâhil olma kapasiteleri kendiliğinden dış politikalarını da etkilemektedir (Kamel, 2014: 14).

Türkiye'nin tarihsel bağı incelendiğinde Osmanlı'nın varisi olduğu görülecektir. Bu bakımdan Avrupa, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu'da topraklara sahip Osmanlı İmparatorluğu, yıkıldıktan sonra bu topraklar üzerinde birçok devletin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasını devralarak etkisini sürdüren Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Bu anlamda Türk dış politikasının esas bileşenlerinden birinin de, sahip olduğu coğrafi pozisyon ile çevresel ilişkiler biçimi olduğunu söyleyebiliriz.(<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-disisleri-bakanligi-tarihcesi.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 23.05.2021).

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu sonrası, Osmanlı'nın son döneminde yetişen devlet adamları ile kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de dış politikada Osmanlı'nın belirlediği güç dengesi siyasetini devam ettirmiş, kendisine doğrudan yönelen bir tehdit olmadığında, savaşmamayı tercih etmiştir. Türkiye, böylece kuruluş döneminde güç dengesi siyaseti izlemiştir (Oran, 2002: 19-23).

Osmanlı'da modern diplomasi anlayışını tercih etmesinden imparatorluğun çöküşüne kadarki süreçte üç hâkim ideolojinin bulunduğu görülmektedir. Bu ideolojiler Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük olarak sıralanabilir. Bu üç hâkim ideolojinin ortak noktasının imparatorluğu ayakta tutma hedefi olduğu söylenebilir. Millet sistemini modern bir devlete dönüştürmek isteyen Osmanlı aydınları Osmanlıcılık fikrini geliştirmiş ancak bu ideolojinin devletin zayıflamasına ve toprak kaybetmesine engel olamayacağı anlaşıncı İslamcılık ideolojisi ön plana çıkarılmıştır. O da işe yaramayınca genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda etkili olan Türkçülük ideolojisi hayata geçirilmiştir (https://tasam.org/tr-TR/Icerik/1111/dunden_bugune_turk_dis_politikasi, Erişim Tarihi: 24.05.2021).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk, gençlik yıllarından başlayarak milletler arası ilişkileri, dünyada meydana gelen gelişmeleri yakın takibe almıştır. Atatürk, yeni kurulacak

Cumhuriyetin mevcut düzende hak ettiği yerini, ancak etkin bir dış politika ve sağlam temeller üzerine kurulmuş dış ilişkiler sayesinde alabileceği fikrini savunuyordu. Bu yüzden dış politika perspektifi ve genç Cumhuriyetin uluslararası arenadaki konumu öncelikli hedef olmuştur. Bu bağlamda, olaylara bilimsel bir yaklaşımla bakan Atatürk, dış politika vizyonunu da bu çerçevede oluşturmuştur. Bu bakış açısıyla hareket edilmiş ve Milli Mücadele sırasında benimsenen dış politika ile öncelikle milli sınırlar içinde bağımsız bir Türk Devleti kurulması hedeflenmiştir. Tam bağımsızlıktan ödün vermeyen bu anlayış, Sevr Anlaşması'ndan Lozan Antlaşması'na kadar, Türkiye Cumhuriyeti'nin şartsız egemenliğini sağlayan bir takım gelişmelere damgasını vurmuştur (<https://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa>, Erişim Tarihi:24.05.29021).

Türk dış politikasına şekil verenler, yakın tarihte yaşanan Kurtuluş Savaşı, I. Dünya Savaşı ve Cumhuriyetin kuruluşu gibi Türkiye tarihindeki önemli zamanlara şahit olmuşlardır. Yaşanan bu deneyimler, Türk dış politikasının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu noktadan bakılarak, Lozan Antlaşması sonucu oluşan mevcut durum korunmuş, I. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da kurulan yeni düzenin devamı için statükocu politikalar desteklenmiştir. Türkiye, kendisine gelebilecek tehlikelere karşı Ortadoğu ve Balkan ülkeleri ile birliktelikler kurmuş, olası sorunları barışçıl yollarla çözmeyi hedeflemiştir (Özçelik, 2010: 254-255).

Soğuk Savaş sonrası Türk dış politikasında da değişimler başlamıştır. Türkiye, önceleri ulusal güvenliği açısından dış politikasını kuzeydeki komşusundan gelebilecek tehdit ve tehlikeleri önlemek amacıyla oluşturmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde bu tehdidin ortadan kalkması sonucunda Türkiye'nin Batı güvenlik düzenlemeleri eski anlamını kaybetmiş, bu durum karşısında savunma yapısının ve ittifak ilişkilerinin yeni gelişmelerden olumsuz etkileneceği kaygısı egemen olmaya başlamıştır. Özellikle Körfez Krizi sırasında Türkiye isminin daha sık gündeme gelmesi, Batı ile ilişkilerinin yeniden hareketlilik kazanması, SSCB ve Yugoslavya'nın dağılması sonucu Avrasya coğrafyasında kurulan yeni devletlerle ilişkilerin artırılması ön plana çıkmış, böylece Avrasya coğrafyasının merkezinde yer alan Türkiye kendini bir istikrar adası olarak görmeye başlamıştı (Çiftçi, 2007: 464).

Türkiye Soğuk Savaş sürecinde, olası bir Sovyet tehdidi algısı ile Batı ile yakınlaşmayı hedeflemiştir. Bu yakınlaşmanın başka bir gerekçesi ise bölge ülkelerinin Türkiye karşıtlığı üzerinden birlikte hareket etme düşünceleri gösterilebilir. Türkiye'nin Soğuk Savaş

döneminde yaptığı bir başka hamle ise Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyesi olarak Ortadoğu coğrafyasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile birlikte hareket etmesidir (Yetim, 2011: 457).

NATO'ya üye olduktan sonra Türkiye'nin dışışleri ve savunma politikaları NATO'nun ortak savunma planı çerçevesinde gerçekleştirmeye başlamıştır. Türkiye'nin NATO üyeliği hem ABD hem de Batı için çok büyük öneme sahiptir. Çünkü o dönemde NATO'nun Avrupa'da 14 tümenine karşı Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) 219 tümeni vardı, bu durum gerek Avrupalıları gerekse de ABD'yi korkutuyordu. Böylece hem Sovyetlerin Akdeniz'e inmesinin önüne geçilecek hem de Türkiye topraklarına kurulacak üslerle birlikte Ortadoğu, Akdeniz ve Balkanlar'da Batı'nın hayati çıkarları güvence altına alınacaktı (Albayrak 2002: 855-877).

1960'larda Kıbrıs sorunu çerçevesinde Batı'nın gösterdiği refleks, Türkiye'de olumsuz bir hava yaratmış, bu durum hem Batı dünyasına karşı yeni arayışları beraberinde getirmiş hem de eleştirilerin başlamasını sağlamıştır (Gönlübol ve Ülman, 2014: 331-332). Ayrıca 1970'lerin son çeyreğinde Afrika ülkeleriyle temasa geçilmesini de Kıbrıs konusunda destek çabaları olarak görebiliriz (Oran, 2013: 140).

1973 yılında patlak veren petrol krizi ve sonrasında yaşanan ekonomik sorunlar ile 1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında ABD'nin Türkiye'ye ambargo uygulaması, Türkiye'nin İslam dünyası ile temasa geçmesinin önünü açmış ve Türkiye 1976 yılında İslam Konferansı Teşkilatına üye olmuştur (Yetim, 2011: 459).

Türkiye, 1980'li yılların ilk yarısından itibaren dış politikasında, yeniden Batıyla iyi ilişkiler kurma gayreti içerisine girmiştir. Bu tarihlerde, ABD ile yaşanan ilişkiler sonucu Türkiye'nin NATO'daki konumuna dönük tartışmalar son bulmuş, buna mukabil Sovyetler Birliği'yle ilişkilerde gerginlik yaşanmaya başlamıştır. Aslında 1979'da meydana gelen iki temel olay Türkiye'nin konumunu daha da güçlendirmiştir. Bu olaylardan biri İran Devrimi, diğeri de SSCB'nin Afganistan'a saldırmasıdır (Erendor, 2020:161).

1990'lardan itibaren Türk dış politikasında dönüşüm yaşanmış, olaylara tepkisel yaklaşım pratiği terk edilerek yerine kuvvet kullanımı da dâhil olacak şekilde inisiyatif alan bir yaklaşıma geçilmiştir (Ege, 2008: 324).

Burada dikkat çekilmesi gereken olgulardan bir tanesi de küreselleşme olgusudur. Çünkü iç politika ile dış politika arasında Soğuk Savaş döneminde görülen belirgin sınırlar, küreselleşme sürecinde yıkıma uğramış, iç politikada yaşanan gelişmeler dış politikanın da

bir parçası haline gelmiştir. Bu yüzden dış politikanın yapımı süreçleri iç politik gelişmelerden doğrudan doğruya etkilenmeye başlamıştır (Özkan, 2015:3).

Dış politika oluşumunu iç politik olaylardan biri, yekpare bir siyaset olarak ele almak yanlış bir tutum oluşturmaktadır. Bu manada Türkiye'nin dış politikasında meydana gelen değişiklikleri iç politikada oluşan iktidar savaşları ve kimlik arayışları üzerinden okumak gerekmektedir (Balci, 2013: 17).

1980 yılında yapılan darbe Türkiye'nin siyasal hayatını temelden değiştirmiş, önemli kurumların ve siyasal partilerin kapatılmasına yol açmıştır. 12 Eylül sonrası yapılan genel seçimlere, yeni kurulan partilerle girilmiş, 6 Kasım 1983 seçimlerinde en yüksek oy oranına Anavatan Partisi (ANAP) ulaşmıştır. Böylece Türk siyasetinde Turgut Özal dönemi başlamıştır. Özal, seçim vaadinde en çok 24 Ocak kararları üzerinde durmuş, bu kararların ekonomiye canlılık getireceğini, refahı artıracaklarını dile getirerek, Dünya Bankası (IMF) politikalarını uygulamanın ekonomide istikrar adına öncelikli hedefleri olduğunu belirtmiştir (Barlas, 1994: 251-253).

Özal'ın, devletler arasında ekonomiye dayalı ikili ilişkileri ön planda tuttuğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye'deki ekonomik rahatlamanın sağlanmasını da önemsemiştir. Bu dönemde Türkiye'nin gerek iç gerekse de dış politikasına yönelik attığı adımların çoğunluğu, ekonomik iyileşme ve barışçıl söylemlerin geliştirilmesi üzerine olduğu görülmektedir (Daban, 2017: 84). Bir bakıma dış politika, iç politik gelişmelere göre şekillenmiş ve dönüşüme uğramıştır. Türkiye'de 1980'lerden itibaren yaşanan siyasi, sosyal ve iktisadi dönüşüm bir etki yaratsa da, 1990'larda yaşanan siyasi ve ekonomik krizler sonucunda dönüşümü tamamlayamamıştır (Duran, 2009: 387).

Türk siyasetinde koalisyon dönemlerinin önemli bir noktası İsmail Cem'in Dışişleri Bakanlığı görevini yürüttüğü esnada uygulanan politikalardır. İsmail Cem tarafından dış politika konusunda izlenen strateji ile kullanılan dil, kamu diplomasisi kavramının içeriği ile benzerlik taşımaktaydı. Cem'e göre Türkiye'nin hem Avrupalı hem de Asyalı oluşu bir kimlik krizi değil tersine önemli bir kazanımdı. Bu doğrultuda Türkiye, Ortadoğu'dan Avrupa'ya, Afrika'dan Latin Amerika'ya uzanan aktif bir dış politika yürütmüştür. Ayrıca, Türk ve Müslüman kültüre sahip ülkelerle aynı noktada durma refleksi dış politikayı belirlemiştir. Bu duruş yumuşak güç kaynaklarından olan kültüre önemli bir değer yüklediğinin kanıtıdır (Arslan, 2019: 47).

2000 sonrasında, daha ziyade Ortadoğu ağırlıklı ve çok yönlü bir dış siyaset uygulama isteğinin sıklıkla dile getirildiği anlaşılmaktadır. Aslında bu siyasi akıl, 2000 öncesine dayanmaktadır. Türkiye Soğuk Savaş sonrası ilişkilerini çeşitlendirmek için 1985'te Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), 1992'de Karadeniz Ekonomik İşbirliği Asamblesi (KEİ) ve 1997 yılında da D-8 gibi girişimlere öncülük etmiştir. Davutoğlu, bu girişimlerin rasyonel temellere oturtulmadıkları ve kısa dönemli bunalımların etkisinde motivasyonlarını kaybettikleri için başarısız olduklarını dile getirse de aslında bu kuruluşların, çok taraflı dış politika anlayışının öncü girişimleri olduğu söylenebilir (Güder ve Mercan, 2012: 60).

2002'ye kadar Türk dış politikasında iki temel ilke hâkim olmuştur. Bu ilkelerden Batıcılık, temelde ABD ile kurulan ilişkiler bağlamında devam ettirilmiş, statükoculuk ise, aktif dış politika anlayışında 1990'lardan başlayan dönüşümün devamı olarak benimsenmiştir (Oran, 2013: 134).

Ak Parti hükümetleri döneminde öne çıkan dış politika prensibi ise vizyon odaklılık olarak belirtilmektedir. Bu prensip Davutoğlu tarafından "Türkiye'nin yeni dış politikasında temel prensip" olarak belirtilmiştir (Davutoğlu, 2009'dan akt. Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 13). Türkiye geleneksel dış politikasında yaygın olarak kullandığı "bekle-gör" anlayışını terk ederek, bunun yerine krizlerin ortaya çıkış süreçlerinde ve özellikle çözümünde etkin rol alınması gerektiği yaklaşımını ön plana çıkarmıştır. 2005 yılında yapılan Afrika ile 2006 yılında gerçekleştirilen Latin Amerika açılımları ve 2010 yılında gerçekleştirilen Doğu Asya politika derinleşmeleri vizyon odaklılık anlayışının en belirleyici örnekleri olarak gösterilebilir. Bu politika dönüşümünün belirgin sonucu olarak Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyeliğine dönük yapılan oylamada Afrika ülkelerinin tüm oylarını alması gösterilebilir (Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 13).

Türk dış politikası genel olarak değerlendirildiğinde, büyük ölçüde Atatürk tarafından şekillendirilen temel ilkelerinden vazgeçilmediği, zaman içerisinde uluslararası koşullar ile birlikte bazı değişikliklere uğrasa da Türk dış politikasının temel iki yönelimi olan Batıcılık ve statükoculuğu her zaman koruduğu görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar gelen tüm hükümetlerin dış politika eğilimleri birbirlerinden çok farklı gibi görünse de, aslında, Türk dış politikasının yöneliminde sadece bazı üslup farklılıkları taşıdıkları söylenebilir (Çalış, 2001: 9).

Yumuşak güç kavramı; dış politika, diplomasi, kültür, diyalog, işbirliği, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve tarihsel birikim gibi birçok unsur üzerine inşa edilen bir anlayışı

temsil etmektedir (Kalin, 2011'dan akt. Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 13). Yumuşak güç kavramı üç temel üzerine kurulmuştur. Bu temeller; tarihsel/kültürel bağlantılar, demokratik gelenek ve kurumlar ile gelişen serbest piyasa ekonomisi olarak sıralanabilir. 2002 sonrası Ak parti hükümetleri tarafından uluslararası ilişkilerde dış politika aracı olarak kullanılan kavram özü itibariyle “istediğinizi elde etmek için karşınızdakini ikna etme” olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'nin yeni dış politika perspektifinde yumuşak güç, adil, akıllı ve inandırıcı politikalar izlenerek muhataplarını “inandırma” çabası olarak uygulanmaktadır (Kalin, 2009'dan akt. Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 13).

2.2. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı

21. yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle yenilenen dünya düzeninde devletler, mevcut potansiyellerini daha ileri taşımak amacıyla ulus ötesi kurum ve kuruluşları ile dış politikalarına yön vermektedirler. Bu anlamda Türkiye de dış politikasını yenilemiş, dış yardımlara dayalı kültürel diplomasiye geçiş yapmıştır.

2.2.1. Dış Yardımlar

Kalkınma Yardımları Komitesi dış yardımları; “Devletler, yerel hükümetler ve diğer idari ajanslar gibi resmî organizasyonlar tarafından ekonomik kalkınmayı ilerletmek ve geliştirmekte olan ülkelerde refah düzeyini artırmak amacıyla başka bir ülkeye, sivil toplum örgütlerine ve uluslararası organizasyonlara en az %25'i hibe olarak verilen resmî kalkınma yardımlarıdır.” şeklinde tanımlamaktadır (Üçkuş ve Kendirci, 2012: 61).

Kalkınma Yardımı Komitesi tarafından dış yardımların amacı olarak kalkınma güçlüğü çeken ülkelere destek olmak ve o ülkelerin refah seviyesini artırmak olarak tespit edildiği için kalkınma yardımının dışına çıkan tüm yardımlar kapsam dışı bırakılmıştır (Aslan ve Kiper, 2015: 14).

Dış yardımın yoksullukla mücadelede etkin bir yöntem olarak kabul edilmesinin nedeni, 1950'li yıllarda ortaya atılan kalkınma modellerine dayandırılan varsayımlardır. Bu teoriye göre yoksul ülkeler yoksulluk tuzağı içinde bulunmaktadır. Bu ülkeler yeterli bir tasarruf düzeyine ulaşamadıkları için büyümeleri için gerekli yatırımı yapamamaktadırlar. Bu durumdan dolayı kişi başına düşen milli gelirleri oldukça düşük düzeyde bulunmaktadır. Dış yardımlar, yoksul ülkelerdeki finansman açığını kapatabilmek için gerekli bir yöntem olarak tercih edilmektedir (Karagöz, 2010: 2).

Dış yardımların hangi saiklerle yapıldığına dair önemli tartışmalar bulunmaktadır. Morgenthau'ya göre insani amaçlı yardımlar, geçimi sağlayıcı yardımlar, askeri yardımlar, rüşvet aracı olarak verilen yardımlar, ülkeye prestij kazandırması amacıyla yapılan yardımlar ile ekonomik yardımlar olmak üzere altı tür yardım bulunmaktadır (Kayagil, 2020: 162).

Güçlü ve ekonomik yönden gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere ilişkilerini dış yardımlar yoluyla geliştirdikleri ve bölgelerinde etkili oldukları yadsınamaz bir realitedir. Bu bağlamda dış yardımların önemli bir dış politika aracı olduğu da görülmektedir. 2000'li yıllar sonrası Türkiye gelişmişlik seviyesini yükselterek diğer ülkelerle olan ilişkilerinde teknik ve dış yardım faaliyetlerini kullanarak önemli adımlar atmıştır. Türkiye bu anlamda dış politikada diplomasinin yanında başka araçlar kullanmayı da öğrenmeye başlamıştır (Kardaş ve Erdağ, 2012: 170).

Devletler “Kamu Diplomasisi”, “Dış Yardımlar ve Kültürel Diplomasisi” olarak üç alanda yumuşak güç uygulamaları yürütmektedirler. Dış yardımlar genel olarak; devletin kurumları vasıtasıyla, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla ya da kamu diplomasisi faaliyetleri çerçevesinde yürütülmekte olan faaliyetleri kapsamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti 2000'li yıllar sonrası diplomasi faaliyetlerinin çeşitlenmesine bağlı olarak ortaya çıkan insani diplomasi faaliyetleri ile insanı merkeze alan bir dış politika anlayışını benimsemiştir. Bu bağlamda Türk dış politikasının tamamlayıcı unsuru haline gelen dış yardımlar özellikle insani ve kalkınma yardımları çerçevesinde yürütülmektedir. Kızılay, TİKA, AFAD ve YTB gibi kurum ve kuruluşlar ile Türkiye kriz bölgelerindeki insanlara “yumuşak güç” (soft power) olarak bilinen uygulamaları etkin bir şekilde kullanmaktadır (Tuncer, 2020: 444).

2.2.2. Kültürel Diplomasisi

Günümüzde yükselen bir değer olarak görülen kültür diplomasisi, diğer karşılıklı anlayış ve ortak çıkar çerçevesinde, diğer ulus ve halklarla iletişim temelinde kültürün tüm öğelerinin kullanılması olarak açıklanabilir (Önal, 2018: 49).

Bir ülkenin mevcut siyasi değerleri, kültürü ve dış politikası o ülkenin yumuşak gücünü belirlemektedir. Kültür bu sebeple dış politikada önemli bir unsur olarak kabul görmektedir. Kültürün tam ve kesin bir tanımının olmamasıyla birlikte ulusal kültürün birçok ögesinin diplomaside kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Tam da bu noktalardan

bakıldığında kültürel diplomasi, kamu diplomasinin bir alt başlığını teşekkül ettirmektedir (Yağmurlu, 2019: 1182).

Kültürel diplomasi dendiğinde akla doğrudan birey ya da toplum gelmektedir. Kültürü üreten, taşıyan, yaşatan da insan olduğundan kültürel diplomasi insandan insana yürütülen bir faaliyet olarak kabul edilmektedir. Devletin rolü ise öncü olma ve yönlendirme ile sınırlıdır. Devlet vatandaşlarına taşımaktan onur duyacakları bir aidiyet ve kimlik sağlayarak kültürel diplomasiye büyük katkı sunmaktadır. Etkili bir kültürel diplomasi için insani gelişmişlik düzeyi belirleyici bir faktördür. Eğitim, sağlık, kültür yaşantısının yüksek olduğu ülkelerde vatandaşların devlete olan bağlılığı ve taşıdığı kimliği sahiplenmesi de aynı oranda yüksek olacaktır (Purtaş, 2013: 5).

Kültürel diplomaside temel amaç, devletlerin uluslararası politikadaki var olan etki alanlarını genişletme düşüncesi ile ulusal çıkarlarını maksimize etme hedefleridir. Devletlerin, diğerleri üzerinde olumlu bir imaj oluşturarak sorunlarını barışçıl yollarla çözme fikri kültürel diplomasinin bir parçasıdır. Kültürel diplomasi temelde bir devletin sahip olduğu her türlü imkan ve kaynağı kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmasını ifade etmektedir (Bekar, 2019: 3068).

Türk Kamu Diplomasisi Bağlamında Öne Çıkan Kurum ve Kuruluşlara Genel Bir Bakış

Türk dış politikası kapsamında; Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) gibi kurum ve kuruluşlar yürüttükleri önemli görevler bakımından Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç potansiyeli olarak çalışmalar yürütmektedirler.

2.3.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

Kamu diplomasisi bağlamında, Türk dış politikasının yürütülmesinde eş güdüm ve organizasyon eksikliği, dış politikada tutarlı ve etkin davranış sergileme zorunluluğu, kamuoyu oluşturmada örgütlenme eksikliği gibi nedenlerden dolayı bir koordinatörlük kurulmasını mecburi kılmıştır (Gündoğdu, 2021: 178).

Türk dış politikasında kamu diplomasisi uygulayan kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla 30.01.2010 tarihinde 2010/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile “Kamu

Diplomasisi Daire Başkanlığı (KDK)” adı ile kurulmuştur (Kılıçoğlu ve Yılmaz, 2019: 51). Türk dış politikasında kurucu bir misyon üstlenen KDK, başbakanlığı belirlediği genel çerçeveler doğrultusunda politikalarla Türkiye’nin uluslararası arenada imajını şekillendirme faaliyetlerini yürütmektedir (Anaz ve Özşahin, 2015: 499).

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, kamu diplomasisi bağlamında yürütülecek faaliyetlerde kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında eş güdüm ve iş birliği sağlamak maksadı ile kurulmuştur (Özel, 2021: 66). Türk dış politikasını kurumsal olarak temsil etmekle görevli olan KDK, Kamu diplomasisi uygulamalarının yürütülmesi amacıyla ulusal ve uluslararası alanda enformasyon faaliyetleri yürütmekte, olası sorunlar karşısında kamu diplomasisinin yöntem ve araçlarından faydalanarak çözüm üretilmeyi amaçlamaktadır (Turan ve Karanfil, 2017: 24).

Artık kamu diplomasisi faaliyetlerinin eşgüdüm görevini 14 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı yürütmektedir. Bu amaçla kurum içerisinde Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı ihdas edilmiştir (Kılıçoğlu ve Yılmaz, 2019: 52).

Kamu diplomasisi faaliyetlerinin eş güdüm içerisinde koordine edilme görevini yürütmekle görevli olan Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığıdır ancak kültürel ve eğitim diplomasisi alanlarında değerlendirilen faaliyetler İletişim Başkanlığı haricinde Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TİKA, YTB, YEE, YÖK gibi farklı kurum ve kuruluşlar aracılığı ile de yürütülmektedir (Özel, 2021: 69).

2.3.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Milli politikaya destek veren kurumlar, dış politikayla uyumlu hedef veya yöntemlerin tespitinde ve milli politikanın diğer devletlere aktarılacak olumlu bir algı oluşturulması noktasında katkıda sunarlar. Kamu diplomasisi faaliyetlerinde devletin yardım faaliyetlerini icra eden kurumları da yapılan yardımlarla diğer halkların kalplerini kazanma noktasında çaba sarf eden araçlar konumundadırlar (Gündoğdu, 2021: 184-185).

1992 yılında kurulan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), başta kalkınma ve işbirliği yardımları olmak üzere Türkiye’nin mevcut dış politikası çerçevesinde yapılacak dış yardımların yerine getirilmesinde görevlendirilmiş, Dışişleri Bakanlığından bağımsız teşkilat yapısına sahip kurumdur (Hatipoğlu, 2018: 99).

Türkiye'nin Sovyetler Birliği'nin dağılması ile başlayan yeni dönemde kamu diplomasisi alanında hayata geçirdiği ilk kurum olma özelliğini taşıyan TİKA, kuruluş stratejisi olarak Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu kurulan Türki Cumhuriyetlere dış yardımda bulunma amacı yer almaktadır (Akçay, 2012: 64 akt. Kılıçoğlu ve Yılmaz, 2017: 175).

Kuruluşundan bu yana farklı coğrafyalarda iş birliği ve kalkınma bağlamında, yoğun faaliyetler yürütmekte olan TİKA bu faaliyetleri ile teknik yardım hizmeti alan ülkelere yadsınamaz derecede önemli kazanımlar sağlamıştır. Bu kapsamda gelişmekte olan ülkelerin öncelikli taleplerinin karşılanması yanında Türkiye'nin bölge politikalarına da etkinlik kazandırılmaktadır (Erdağ, 2015: 244).

Soğuk Savaş sonrası 1992 yılında Türk İş Birliği ve Kalkınma Ajansı olarak kurulan TİKA, 2011 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı adıyla yeniden yapılandırılmıştır. Bu sayede daha esnek ve hızlı karar alma noktasında faaliyetlerine devam ettirilmiştir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2018: 51).

TİKA'nın yeniden yapılanması ile birlikte sadece teknik yardım faaliyetinde bulunan bir kurum olma özelliği değişmiş, diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyon sağlanarak eğitim ve sosyo-kültürel faaliyetleri kapsayan bir yumuşak güç unsuru noktasına dönüşmüştür (Ekşi, 2014: 244).

Dünyanın birçok noktasında ekonomik, politik, ticari, sosyo-kültürel ve eğitim kalkınmalarına destek sağlamak amacıyla faaliyete başlayan TİKA, aynı zamanda altyapı çalışmalarına da büyük destek vermiştir. TİKA, başta Balkanlar ve Orta Asya olmak üzere geniş bir coğrafyada eğitim programları, projeler ve teknik yardımlar aracılığıyla aktif bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda yürüttüğü faaliyetleri ile Türkiye'nin imajını yükseltme noktasında önemli bir kamu diplomasisi aracı haline gelmiştir (Özel, 2021: 85).

2.3.3. Yunus Emre Enstitüsü (YEE)

Dil, tarih bilinci, kültürlenme ve sanat tanıtımı gibi faaliyetler kültürel diplomasinin uygulama alanı içerisinde yer alan başat öğelerdendir. Kültürel diplomasinin önemini ilk fark eden Fransa kurduğu enstitü ile bu alanda çalışmalar yürütmüştür. Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu

geliştirmek amacıyla 2009 yılında ihdas edilmiş olan Yunus Emre Vakfı, bu amaca hizmet eden etkili bir kurum hüviyetini taşımaktadır (Güzel, 2016: 353-354).

Soğuk Savaş sonrası kurulan yenedünya düzeninde içerisinde ulus markalama ve olumlu imaj çalışmaları önemli bir rol oynamaktadır. Bu maksatla kurulan İngiliz Kültür, Konfiçyüs Enstitüsü, Goethe Enstitüsü gibi “kültür merkezleri” kendi ülkelerinin olumlu imajlarını arttırma noktasında önemli işler yapmaktadırlar. Bu sayede ülkeler uluslararası alanda yumuşak güç uygulamalarında önemli bir avantaj kazanmaktadırlar. Yunus Emre Enstitüsü, kurulduğu günden başlayarak dünyada yürüttüğü kültürel diplomasi faaliyetleri ile Türkçe ve Türk kültürünün dünyaya tanıtılmasında büyük hizmetler vermekte, bir anlamda Türkiye’nin marka değeri ve olumlu imajını dünyaya ihraç etmektedir (Akıllı, 2018: 21-22). 2009 yılında Yunus Emre Enstitüsünü hayata geçiren Türkiye, kültürel diplomasi faaliyetlerine kurumsal anlamda katılım sağlamıştır. Vakıf statüsünde hayata geçirilen Yunus Emre Enstitüsünün amaçları, 2007 yılında yayımlanan Resmi Gazete’de ayrıntılı olarak belirtilmiştir (Ünalı, 2019: 146). Kuruluş felsefesi dünyaya Türkiye’yi ve Türk kültürünü yakından tanıtmak, diğerlerinin Türk sanatını öğrenmelerini sağlamak olan Yunus Emre Enstitüsünün yürüttüğü önemli bir çalışma alanı da Türk dilinin yabancılara öğretilmesidir. Enstitü, profesyonel anlamda yürüttüğü çalışmalarını basılı materyallerle ve eğitici personel görevlendirmeleri ile geniş bir yelpazede sürdürmektedir. Bu haliyle Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerine olumlu katkılar sunmaktadır (Karadağ, 2016: 227 akt. Gündoğdu, 2021: 201-202).

2.3.4. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB)

AK Parti döneminde açılan kamu diplomasisi alanındaki kurumlardan biri de Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB)’dır. 5978 sayılı Kanun’la 24.05.2010 tarihinde kurulmuştur. 5978 sayılı Kanun’un 1. maddesine göre görev tanımı; “*Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızla ilgili çalışmalar yapmak ve sorunlarına çözüm üretmek; soydaş ve akraba topluluklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla bu topluluklara yönelik faaliyetler yürütmek*” şeklinde belirtilmiştir (Ekşi, 2014: 212).

Koordinatörlüğünü YTB’nin yaptığı “Uluslararası Öğrenci Akademisi” ile ülkemizde yükseköğrenim gören yabancı öğrencilere akademik, sosyal ve kültürel alanlarda destek sağlanmakta ve bu kapsamda gelişimleri desteklenmektedir (Özel, 2021: 99). YTB tarafından yürütülen Türkiye bursları sayesinde, Türkiye’nin kendini dünya kamuoyuna doğru ve etkin bir şekilde tanıtılması sağlanmaktadır (Kılıçoğlu ve Yılmaz, 2019: 58).

2.3.5. Türkiye Maarif Vakfı (TMV)

Sosyal bilimcilere göre bilginin sosyal üretimi ve güç ilişkisi ideoloji, hegemonya ve söylem kavramları merkeze alınarak açıklanmaktadır. (Stoddart, 2007: 191). Foucault, bilgi ile güç arasındaki ilişkinin birbirinden bağımsız ele alınamayacağını belirterek, güç ile bilgi arasında doğrudan bir ilişkiye vurgu yapmaktadır. İktidarın işleyişi sürekli olarak bilgi yaratırken bilgi de iktidarın etkilerine sebep olmaktadır. Bilgi olmadan iktidarın devam etmesi imkânsız olduğu gibi bilginin de güç üretmemesi düşünülemez (Foucault, 2007: 36).

Bilgi ile güç arasında bu kadar yakın bir ilişki olduğu aşîkârdır. Bilgi ise eğitim olmadan üretilemez. Eğitim, büyük bir örgüt olan toplumun, kendini gerçekleştirmesi ve kendini yenilemesi için vazgeçilmez bir unsurdur. Eğitim, hem formal hem de informal olarak toplumun içinde yer alır. Eğitime dönük yapılan tanımlamalardan birinde “Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1975; 12) denilmekte ve bireyin davranışlarında meydana gelen değişikliğin bireyin kendi yaşantısı yoluyla ve istendik değişiklikler içermesi gerektiği belirtilmektedir. Aslında eğitim, toplumda yer alan insanı yeniden tasarlayarak geleceğini kontrol etme faaliyeti olarak tanımlanabilir (Aydın, 2010).

Yumuşak gücün önemli öğelerinden biri de eğitimidir. Eğitim, bu anlamda kasıtlı kültürlenme yaratarak bireyi topluma faydalı hale getirme amacı taşımaktadır Bu sayede toplumsal hafıza ve ortak bilinç yaratarak toplumsal kimlik oluşmasına önemli katkı sağlar.

Türkiye’nin yumuşak güç unsurlarından olan ve kamu yararı felsefesiyle hareket eden Türkiye Maarif Vakfı (TMV) faaliyette bulunduğu ülkelerde, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde yer almak maksadıyla kurulmuştur. TMV kendini “Eğitimde insanlığın ortak değerlerini esas alarak” dünyaya açılan kapı olarak tanımlamaktadır (www.turkiyemaarif.org, Erişim Tarihi: 26.04.2021).

17.06.2016 tarih ve 6721 sayılı Kanun ile ihdas edilen TMV, Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında eğitim kurumu açma yetkisi olan yegâne kurum olma özelliğini taşımaktadır.

6721 sayılı Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içerisinde vakfın resmî senedi oluşturulmuş, böylece TMV “Türk Medenî Kanunu” hükümleri çerçevesinde tescil edilmiştir. Vakfa ait tescil işlemleri Millî Eğitim Bakanlığınca neticelendirilmiştir.

Şekil 3: Türkiye Maarif Vakfı Faaliyet Haritası
Kaynak: www.turkiyemaarif.org

Şekil 2’den anlaşılacağı üzere Türkiye Maarif Vakfı faaliyette bulunduğu 67 ülkeden 42’sinde eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir.

41

sürekli üyeleri, sürekli üyeler arasından olmak şartıyla beş yıl süre ile sınırlı bir başkan seçerler. Mütevelli heyeti üyelerinin en az dört yıllık lisans eğitime sahip olması gerekmekte ve üyeler yetmiş iki yaşlarının bitimine kadar görev alabilmektedir. (<https://turkiyemaarif.org/page/51-TMV-Kanunu-11>, Erişim Tarihi: 27.05.2021).

Mütevelli heyetinin görev ve yetkileri aşağıdakilerdir:

1. Yönetim kurulu üyelerini seçmek,
2. Yönetim kurulu üyeleri arasından yönetim kurulu başkanını atamak,
3. Yönetim kurulu başkanlığında yahut yönetim kurulu üyeliklerinde boşalma olması hâlinde, derhal olağanüstü toplanarak yeni başkan yahut üyeleri seçmek,
4. Denetim kurulu asil ve yedek üyelerini ve başkanını seçmek,
5. Yönetim kurulu üyelerinin özlük haklarını ve denetim kurulu üyelerine ödenecek huzur hakkı miktarını belirlemek,
6. Vakıf faaliyetlerinin işleyişine ilişkin tavsiye niteliğinde kararlar almak ve bu kararları Yönetim Kuruluna bildirmek,
7. İhtiyaç duyulması hâlinde, Vakıf senedinin 17. maddesi uyarınca Vakıf senedinde değişiklik yapılmasına yönelik karar almak ve gerçekleştirilen senet değişikliklerinin duyurulmasını sağlamak,
8. Vakıf adı ve hesabına sözleşme yapmaya, mukavele imzalamaya, hukuki belge veya senet düzenlemeye yetkili temsilcilerin belirlenmesine ilişkin yönetim kurulu kararlarını sonuçlandırmak,
9. Yönetim kurulu tarafından Vakıf İç Tüzüğü ve Yönetmeliklere ilişkin alınan kararları sonuçlandırmak,
10. Vakfın faaliyetlerine yönelik genel politikaları belirlemek ve yönetim kurulu tarafından hazırlanan stratejik planları ve bunlara bağlı eylem planlarını karara bağlamak,
11. Vakfın yurt dışında gerçekleştireceği faaliyetlere ilişkin genel politikaları belirlemek ve yönetim kurulunca vakfın yurtdışında faaliyete başlamasına yahut yurtdışında yürüttüğü faaliyetleri tamamen bitirmesine ilişkin önerilerini karara bağlamak,
12. Yönetim kurulu tarafından hazırlanacak yıllık bütçe tasarılarını karara bağlamak,
13. İhtiyaç hâlinde ya da yönetim kurulunun talebi çerçevesinde yeni kadrolar ihdas ederek, ilgili yönetmelikler uyarınca Vakıf çalışanlarının atanmasına ve görevden alınmasına ilişkin hususları karara bağlamak,
14. Yetkili makamların izniyle her türlü taşınır ve taşınmaz malların satın alınıp devralınması, satılması, kiralınması, kiraya verilmesi, işletilmesi, işlettilmesi, ticari

işletmeler kurulması, kurulmuş olan ticari işletmelerle ortaklık yürütölmesine, ortak işletme ve şirketler nezdinde Vakfi temsil edeceklerin seçilmesine ilişkin hususları karara bağlamak,

15. Ayni ve nakdi bağış, vasiyet ve diğeri bağışları kabul etmek,
16. Her türlü hakkın devir alınmasına, satın alınmasına yahut başkalarına devir edilmesine, satılmasına ya da bunlar üzerinde her türlü hukuki tasarruflarda bulunulmasına karar vermek,
17. Yönetim kurulu tarafından hazırlanan bilanço, gelir gider hesabını ve yıllık program ile geçici bütçeyi karara bağlamak,
18. Yönetim kurulunca Vakfın faaliyetlerine ilişkin olarak hazırlayacağı çalışma raporlarının hangi aralıklarda müteveli heyetine sunulacağını belirlemek,
19. Yönetim kurulu tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporu ile denetim kurulu raporlarını incelemek ve yönetim kurulunun ibrası konusunda karar vermek,

Politika, stratejik plan, bütçe ve yatırımlara ilişkin Vakfın amacına yönelik olarak alınacak kararlar, müteveli heyeti başkanının veya başkan vekilinin toplantıda bulunması kaydıyla alınır. Müteveli heyeti, yukarıda belirtilen görev ve yetkilerini kendisi kullanabileceği gibi bu yetki ve görevlerin bazılarını sınırlarını açıkça ortaya koyma şartıyla yönetim kuruluna da devredebilir.

Müteveli Heyeti Başkanının görev, yetki ve sorumlulukları ise şunlardır;

1. İç tüzüğün 3.3.1. maddesi gereğince müteveli heyeti toplantılarını düzenlemek,
2. Müteveli heyetine başkanlık etmek,
3. Gerektiğinde yönetim kurulunu toplamak ve bu yönetim kurulu toplantılarına başkanlık etmek,
4. Olağan toplantılara müteveli heyeti üyeleri dışında kimlerin davet edileceğine karar vermek,
5. Daimî üyeliklerde boşalma olması hâlinde alınacak tedbirleri belirlemek,
6. İhtiyaç dâhilinde ilgili kurumlardan yeni bir temsilci üye atanmasını talep etmek,
7. Müteveli heyeti üyelerinin müteveli heyeti toplantılarına katılım durumlarını takip etmek, mazeretsiz olarak art arda iki toplantıya katılmayan yahut son sekiz toplantıdan üçüne katılmayan müteveli heyeti üyelerini durum hakkında bilgilendirmede bulunmak,
8. Müteveli heyeti kararlarını yönetim kuruluna iletmek,

9. Diğer kurum ve kuruluşlardan müteveli heyeti başkanlığına iletilen ve Vakıf faaliyetlerinin icrasıyla ilgili olan her türlü yazı, belge ve bilgiyi bir üst yazıyla yönetim kurulu başkanlığına iletmek,
10. Müteveli heyeti tarafından yapılan işlerle ilgili olarak yönetim kurulunun düzenli olarak bilgilendirmek,
11. Müteveli heyeti arasında yapılması mümkün olan iş bölümünün organize edilmesini sağlamak,
12. İlgili yönetmelikler uyarınca Vakıf çalışanlarının atanma ve görevden alınma kararlarını imzalamak ve müteveli heyetini bu işlemler hakkında bilgilendirmek,
13. Yönetim kurulunca iletilen hususların müteveli heyetince görüşülmesini sağlamak,
14. Herhangi bir usulsüzlük yahut yerindelik sorunu yaşandığı iddiası ya da şüphesi durumunda veya müteveli heyetinin veya yönetim kurulunun talebi üzerine ya da lüzum görmesi hâlinde re'sen denetim kurulunu göreve davet etmek,

Müteveli heyeti başkanı, yukarıda belirtilen yetki ve görevlerinin bir kısmını sınırlarını ve çerçevesini açıkça belirlemek kaydıyla, bir başka müteveli heyeti üyesine devredebilir.

Müteveli Heyeti Başkanının mevcut olmadığı toplantılarda bu yetki ve görevler, müteveli heyeti başkan vekilince yürütülür (www. turkiyemaarif.org, 2021).

2.3.5.2. Yönetim Kurulu

İcra organı olarak TMV'nı temsil etme yetkisine sahiptir. Kurul, biri başkan olmak üzere yedi üyeden teşekkül ettirilmiştir. Başkan ve üyeler müteveli heyetince beş yıllık süre için atanırlar. Atanan üyeler gerektiğinde aynı usulle görevden alınabilirler. Yönetim kurulu üyeleri müteveli heyeti içerisinde olabileceği gibi dışarıdan da seçebilirler.

Kurulun üyeleri hukuk, finans, iletişim, eğitim ve eğitim yöneticiliği, uluslararası ilişkiler disiplinlerinde uzmanlaşmış kişiler arasından belirlenir. Bu üyeler bir yandan da kendine bağlı olan ana hizmet birimlerine başkanlık ederler (www. turkiyemaarif.org, 2021).

- Yönetim Kuruluna bağlı Ana Hizmet Birimleri:
- Stratejik Planlama ve Yatırım Politikaları,
- Müessese ve İktisadi İşletmeler,
- Eğitici ve Yetiştirme ve İnsan Kaynakları Yönetimi,
- Öğrenci ve Mezun Takip İşleri,
- Eğitim Politikaları ve Öğretim Programları,

- Mevzuatı Değerlendirme ve Denetim Hizmetleri şeklinde sıralanabilir.

Mütevelli heyeti şayet yönetim kurulu başkanı ile muhasip üyeyi belirlememişse, yönetim kurulunun ilk toplantısında belirlenerek görev dağılımı yapılır. Yönetim kurulu üyeliği görev süresinden önce bitenlerin yerine mütevelli heyetince atama yapılır.

Yönetim kurulu, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar alır. Yapılan oylamada yönetim kurulu başkanı ve üyeleri çekimser kalamazlar. Alınan kararlar noterce tasdik edilmiş karar defterine yazılarak imza altına alınır.

Yönetim Kurulu toplantılarına katılmak zorunludur. Herhangi bir üyenin üyeliği; mazeret belirtmeden peş peşe üç defa ya da yapılan son on toplantının beşine katılmadığı zaman sona ermiş olur.

Yönetim Kurulu, mevzuata ve Vakfın gayesine uygun olarak Vakfa fayda sağlamak amacıyla, Vakfın misyonu, vizyonu ve değerleri çerçevesinde, Mütevelli heyeti tarafından belirlenmiş genel politikalar ışığında ve stratejik plan doğrultusunda aşağıda belirtilen görevleri yapar;

1. Vakıf ait faaliyetlerin verimli ve düzenli yürütülmesini sağlamak,
2. Mütevelli heyetinin toplantılarına gündem önerileri hazırlamak,
3. Vakıf faaliyetlerine ilişkin mütevelli heyeti tarafından alınan tavsiye kararlarını öncelikli değerlendirmek,
4. Mütevelli heyetinin Vakıf faaliyetlerinin işleyişine ilişkin olarak aldığı tavsiye niteliğinde kararları öncelikli olarak değerlendirmek,
5. Vakıflar genel müdürlüğü ve ilgili bölge müdürlükleri ile yasalar çerçevesinde gerekli ilişkiyi sürdürmek,
6. İlgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyon içerisinde, faaliyette bulunulacak ülkelerdeki ilişkilerin kurulmasını sağlamak, ihtiyaç hâlinde mütevelli heyetinden bu konuda destek almak,
7. Vakfın yabancı bir ülkede faaliyete başlamasına yahut yabancı bir ülkede yürüttüğü faaliyetleri tamamen sonlandırmasına ilişkin önerilerini mütevelli heyetine sunmak,
8. Faaliyette bulunulacak ülkenin ve faaliyetin özel şartlarına göre atılacak adımları ve gerçekleştirilecek çalışmaları belirlemek ve hayata geçirmek,

9. Vakıf tüzel kişiliği adına, yurt içinde ve yurt dışında bütün gerçek ve tüzel kişiler, kurum ve kuruluşlar nezdinde Vakfı temsil etmek. Kanun ve senette belirlenen kurallar doğrultusunda, Vakfın gayesinin gerçekleşmesine hizmet edecek hukuki, idari, mali ve sair her türlü girişimde bulunmak, Vakıf senedinin 5. maddesinde sayılan iş ve işlemleri yapmak,
10. Vakıf nam ve hesabına sözleşme düzenleyecek, mukavele yapacak, hukuki belge veya senet tanzim edecek Vakıf temsilcilerini belirlemek ve müteveli heyetinin onayına sunmak,
11. Vakfın İç Tüzüğünü, Yönetmeliklerini ve bunlara ilişkin değişiklik önerilerini hazırlamak Müteveli Heyetinin onayına sunmak,
12. Vakıf çalışmalarının düzenli bir şekilde sürdürülebilmesi için ihtiyaç duyulan alanlarda yönetmelikler, yönergeler, genelgeler ve başka düzenleyici işlemleri Kanuna, Senede ve İç Tüzüğe uygun olarak yapmak,
13. Vakıf faaliyetlerinin İç Tüzüğe ve Yönetmeliklere uygun yürütülmesini sağlamak üzere uyulacak çalışma usul ve esaslarını, görev tanımlarını belirleyerek prosedürleri oluşturmak ve bunları takip etmek,
14. Stratejik Planları ve buna bağlı eylem planlarını hazırlayarak müteveli heyetinin onayına sunmak,
15. Yıllık bütçe tasarılarını hazırlayarak müteveli heyetinin onayına sunmak, müteveli heyetinin kabul ettiği yıllık bütçeyi uygulamak,
16. Vakfın muhasebe işlerini takip ve kontrol etmek, hesap dönemi sonunda gelir- gider cetveli ve bilançoların ilgili birim tarafından düzenlenmesini ve ilgili idareye gönderilmesini sağlamak,
17. Ana hizmet birimlerinin ve daire başkanlıklarının, bölge masalarının, bölge koordinatörlüklerinin, ülke direktörlüklerinin ve destek hizmet birimlerinin çalışma usul ve esaslarını belirlemek,
18. İhtiyaç duyulması hâlinde yeni kadrolar ihdas edilmesi için gerekli çalışmaları hazırlayarak müteveli heyetinin onayına sunmak,
19. Vakıf çalışanlarının özlük haklarına ilişkin alt ve üst sınırları, süreleri ve usulleri ilgili yönetmelikler uyarınca tayin etmek,
20. İlgili yönetmelikler uyarınca Vakıf çalışanlarının atanma ve görevden alınma kararlarını müteveli heyeti başkanının onayına sunmak,

21. Vakıf tarafından ihdas edilecek burslarla ilgili olarak ayrıntılı bir çalışma planı hazırlamak ve bu plana uygun olarak burs çalışmalarını yürütmek,
22. Vakıf mal varlığının değerlendirilmesine ve kaynak geliştirmeye ilişkin esas ve usulleri hazırlamak, bu çerçevede gerekli işlemleri yapmak, ilgili birim veya birimleri bu konuyla ilgili olarak yetkilendirmek,
23. Mütevelli heyetinin aldığı kararlar doğrultusunda her türlü taşınır ve taşınmaz malları satın almak devralmak, satmak, kiralamak, kiraya vermek, işletmek, işlettmek, ticari işletmeler ve şirketler ile ortaklıklar kurmak, kurulmuş olan ticari işletmelere, şirketlere, ortaklıklara ortak olmak, bu işletmeler, şirketler, ortaklıklar nezdinde Vakıf temsilcilerini belirlemek,
24. Ayni ve nakdi bağış, vasiyet ve diğer bağışları mütevelli heyetinin onayına sunmak,
25. Her türlü hakkın devralınmasına, satın alınmasına veya bunların başkalarına devredilmesine, satılmasına veya bunlar üzerinde her türlü hukuki tasarruflarda bulunulmasına ilişkin önerilerini mütevelli heyetinin onayına sunmak,
26. Bilançoyu, gelir gider hesabını ve yıllık program ile geçici bütçeyi hazırlayarak mütevelli heyetinin onayına sunmak,
27. Mütevelli heyetince belirlenecek aralıklarda, Vakıf faaliyetlerine ilişkin çalışma raporlarını hazırlayarak, mütevelli heyetine sunmak,
28. Yıllık faaliyet raporunu ve denetim kurulu raporunu mütevelli heyetine ibraya sunmak,
29. Vakfın resmî internet sitesini ve Vakıf faaliyetlerine ilişkin internet sitelerini, portalları, veri tabanlarını, elektronik sistemleri vs. hazırlamak,
30. Vakfın gayesi doğrultusunda, araştırmalar, bilimsel çalışmalar, araştırma- geliştirme faaliyetleri yapılması, yaptırılması yahut bu tür faaliyetlerin desteklenmesi veya geçici veya sürekli bilimsel veya teknik komiteler veya çalışma grupları kurulması hususlarındaki gerekçeli görüşlerini mütevelli heyetinin onayına sunmak,
31. Vakfın tanıtıcı belgelerini hazırlamak, tanıtıcı faaliyetlerini planlayarak uygulamak. İlgili birimleri bu doğrultuda faaliyete geçirmek. Söz konusu tanıtıcı belge ve faaliyetlerin sürekli güncel tutulmasını sağlamak,
32. İç Tüzüğün 3.2.1. maddesinin c bendi uyarınca mütevelli heyeti tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirmek.

Yönetim Kurulu, yukarıda belirtilen yetki ve görevleri bizzat kendisi yürütebileceği gibi bir kısmını da sınırlarını belirlemek koşulu ile hizmet birimlerine de devredebilir. Yönetim Kurulu, Mütevelli Heyetine karşı sorumludur. (www. turkiyemaarif.org, 2021).

2.3.5.3. Denetim Kurulu

Mütevelli heyeti namına Vakfın faaliyet ve hesaplarını denetlemekle görevlidir. Kurul, mütevelli heyeti tarafından beş yıllığına atanan beş asil ve beş yedek üyeden teşekkül ettirilir. Kurulun teşekkülünde Millî Eğitim ile Maliye Bakanlığının temsilcileri de bulunur. Denetim kurulu asil ve yedek üyeleri, aynı anda Vakfın diğer organlarında görev alamazlar (www.turkiyemaarif.org, 2021).

Denetim Kurulu, mevzuata ve Vakfın amaçlarına uygun olarak;

1. Türkiye Maarif Vakfının gelirleri ve giderleri açısından yasal zorunluluklara, Vakfın kuruluş amaçlarına, ilgili mevzuat ve kanunlara uyulup uyulmadığını Mütevelli heyeti adına denetler.
2. Denetim raporunu hazırlar ve mütevelli heyetine sunulmak üzere yönetim kuruluna teslim eder. Bu denetimler defter, kayıt ve belgeler üzerinden yapılır.

Ana Hizmet Birimleri, Bölge Koordinatörlükleri, Daire Başkanlıkları ve Destek Hizmet Birimleri;

Ana hizmet birimleri; Vakfa ait faaliyetlerin belirlenen amacı doğrultusunda yürütülmesinin sağlanması maksadıyla, vakıf senedine istinaden oluşturulmuş, her biri bir yönetim kurulu üyesine yahut yönetim kurulu başkanına bağlı olarak çalışan birimlerdir. Ana hizmet birimleri yönetim kuruluna karşı sorumludur.

Bölge koordinatörleri; Sınırları mütevelli heyeti kararıyla belirlenen coğrafi bölgelerde yürütülecek Vakıf faaliyetlerinin, Vakfın gayesine uygun bir şekilde yürütülebilmesini sağlamak için her biri bir yönetim kurulu üyesine yahut yönetim kurulu başkanına bağlı olarak çalışan birimlerdir. Bölge koordinatörlükleri yönetim kuruluna karşı sorumludur. Bölge koordinatörlüğüne bağlı olarak ihtiyaca göre ülke direktörlükleri kurulur. Ülke direktörleri bölge koordinatörlerine, bölge koordinatörleri ilgili yönetim kurulu üyesine karşı sorumludur. Koordinatörlüklerinin ve bunlara bağlı alt birimlerin çalışma usul ve esasları, özel şartlar ve ihtiyaçlar gözetilerek, mütevelli heyeti kararları doğrultusunda, yönetim kurulu tarafından belirlenir.

Daire başkanlıkları; Yönetim kurulu tarafından, mütevelli heyetince belirlenen genel ilkeler çerçevesinde ana hizmet birimlerinden birine bağlı olarak kurulan ve yönetim kurulu üyelerine veya doğrudan yönetim kurulu başkanına bağlı olarak çalışan hizmet birimleridir.

Hizmet destek birimleri; Vakfın organlarının ve organ başkanlıklarının olağan çalışmalarının organize edilmesi ve ihtiyaç duyulan alanlarda bu çalışmalara destek sağlanması amacıyla mütevelli heyeti tarafından belirlenen genel esaslar çerçevesinde ilgili organlar tarafından ihdas edilecek genel sekreterlik, danışmanlık, özel kalem müdürlüğü, sekreteryaya gibi destek hizmet birimleridir. (www.turkiyemaarif.org, 2021).

2.3.5.4. Türkiye Maarif Vakfının Mali Yapısı

Türkiye Maarif Vakfı Kanunu'nun 4.maddesinde mali haklarla ilgili hükümler yer almaktadır. Bu çerçevede mali haklarla ilgili olarak;

- (1) Türkiye Maarif Vakfının bu Kanun'da sayılan organlarına ve Türkiye Maarif Vakfı resmî senedi ile oluşturulacak yeni birimlerine ödenecek ücretler, harcırahlar ve yolluklar ile diğer özlük hakları mütevelli heyeti tarafından belirlenir.
- (2) Türkiye Maarif Vakfının organlarında görev alan kişiler 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanununun 13'üncü maddesi kapsamındaki Türkiye Cumhuriyeti dış temsilcilikleri nezdinde memur edilen müşavirlere tanınan haklardan faydalanırlar hükümleri yer almaktadır (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160628-17.htm>).

Türkiye Maarif Vakfının bütçesi ve gelirleri ile muafiyet, istisna ve indirimler başlıklı 5. maddesinin 1. fıkrasında;

MADDE 5 - (1) Türkiye Maarif Vakfı, 2'nci maddede yer alan amaç ve faaliyetleri doğrultusunda yıllık bütçe yapar. Bütçe hesap dönemi takvim yılıdır. Türkiye Maarif Vakfı, yıl içinde elde ettiği brüt gelirin en fazla üçte birini mali, idari, hukuki ve bunlara yardımcı işlerde çalışan personel, yönetim ve idame masrafları ile ihtiyatlara; kalan üçte ikisini ise Türkiye Maarif Vakfının amaçlarına, bu amaçları gerçekleştirmek için çalışan personele ve mal varlığını artıracak yatırımlara sarf ve tahsis eder. Ayrıca Türkiye Maarif Vakfı, amaçlarını gerçekleştirmek için yurt içi ve yurt dışında iktisadi işletme veya sermaye şirketi kurabilir, devralabilir ve bunlara ortak olabilir şeklinde hüküm bulunmaktadır.

Aynı maddenin 2. fıkrasında belirtilen Türkiye Maarif Vakfının gelirleri ise:

- a) Türkiye Maarif Vakfının amacına uygun ulusal ve uluslararası fonlardan aktarılan hibeler de dâhil olmak üzere her türlü şartlı, şartsız bağışlar ile yardımlar.

- b) Yurt içi ve yurt dışı her türlü ürün, hizmet, menkul, gayrimenkul, irat ve vasiyet bağışları ile ayni ve nakdî yardımlar.
- c) Vakıf faaliyetlerinden elde edilen muhtelif gelirler.
- d) İktisadi işletmeler, iştirakler ve ortaklıklardan sağlanan gelirler.
- e) Vakıf taşınır ve taşınmaz varlıkları ile diğer haklarının değerlendirilmesi ile sağlanan gelirler.
- f) Bakanlar Kurulu kararı ile genel bütçeden ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından aktarılabacak tutarlar.
- g) Diğer gelirler olarak belirtilmiştir (<https://www.resmigazete.gov.tr>)

Ayrıca Türkiye Maarif Vakfı aynı maddenin 3. Fıkrası doğrultusunda aşağıdaki indirimlerden yararlanmaktadır;

Kurumlar vergisinden (iktisadi işletmeler ve iştirakler hariç),

Yapılan bağış ve yardımlar sebebiyle veraset ve intikal vergisinden,

Bu Kanunda sayılan faaliyetleri dolayısıyla yapılan işlemler yönünden harçlardan, bu kapsamda düzenlenen kâğıtlar nedeniyle damga vergisinden, sahip olduğu taşınmazları dolayısıyla emlak vergisinden muaftır.

Türkiye Maarif Vakfı, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara diğer kanunlarla tanınan vergi, resim ve harç istisnalarından yararlanır.

Türkiye Maarif Vakfına yapılacak bağış ve yardımlar gelir ve kurumlar vergisi matrahından indirilir.

03/02/2021 tarihli ve 3492 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Türkiye Maarif Vakfına, Vakfın amaçlarını gerçekleştirmek için yapacağı hizmetlere ilişkin giderlerin karşılanmasına yönelik olarak 2021 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinden 1 milyar 231 milyon 98 Türk Lirasına kadar aktarılabacaktır (www.resmigazete.gov.tr, Erişim Tarihi: 13.05.2021).

2.3.5.5. Türkiye Maarif Vakfının Personel Yapısı

Yukarıda genel hatlarıyla teşkilat yapısı açıklanmaya çalışılan Türkiye Maarif Vakfının (TMV) personel ile ilgili kısımları, 6721 sayılı Kanuna, Vakıf Senedine ve Vakıf İç Tüzüğü hükümleri çerçevesinde oluşturulan İnsan Kaynakları Yönetmeliği ile

belirlenmektedir. Vakıf yurtdışında görevlendireceği personeli için özel hükümler getirmiş ve bu doğrultuda “Yurtdışı Teşkilat Yönetmeliği” hazırlamıştır.

TMV, öncelikle İnsan Kaynakları Yönetmeliği’nin 7.maddesi doğrultusunda yıllık iş gücü planlaması yapmaktadır. Yıllık iş gücü planlaması ile ilgili olarak Yönetmelik’te temel hususlar “Personel ihtiyacını tespit etmek maksadıyla, Vakfın faaliyetleri, insan kaynakları perspektifini etkileyecek doğrultudaki teknolojik değişimler ile insan kaynağında yaşanan niteliksel gelişmeler göz önünde bulundurularak yürütülecek faaliyetlerin sürekli, etkin, verimli, kaliteli ve yeterli personel tarafından yürütülmesinin sağlanması gibi hususlar dikkate alınarak yapılmalıdır” şeklinde açıklanmaktadır.

Aynı Yönetmelik’in 8.maddesine göre yıllık iş gücü planında belirtilen kadro ve pozisyonlar için personel istek formunun doldurulması gerekmektedir. Bu şartları taşıyan adayların tespit edilmesi ve adaylar arasından seçim yapılması sağlanmaktadır. Atama yetkisi ise ayrıntılı bir şekilde İnsan Kaynakları Yönetmelik’inin 12.maddesinde açıklanmıştır. Buna göre:

- (1) Atamaya dönük tüm işlemler İnsan Kaynakları Daire Başkanlığınca yerine getirilir.
- (2) Daire başkanları, bölge koordinatörleri, ülke direktörleri, okul ve yurt müdürleri ilgili yönetim kurulu üyesinin veya üyelerinin önerisi üzerine yönetim kurulu başkanının teklifi ve mütevelli heyeti başkanının onayı ile göreve atanırlar.
- (3) 2. fıkrada belirtilen görev unvanlarının dışında kalan çalışanlar, ilgili yönetim kurulu üyesinin uygun görüşü ve yönetim kurulu başkanının onayı ile atanırlar.
- (4) Atamalarda görev tanımlarında belirlenen asgari yeterliliklere sahip olunma şartı aranır. Ayrıca Vakıf çalışanları için özlük dosyası tutulur, bu dosyaların gizliliği esastır.

Türkiye Maarif Vakfı çalışanları İş Kanunu’na tabidir. Bu husus İnsan Kaynakları Yönetmelik’inin 22.maddesinde;

Haftalık çalışma süresi 45 saattir. Vakıf çalışanının haftalık ve günlük çalışma ve dinlenme süreleri Yönetim Kurulu tarafından İş Kanunu’nun 63. maddesi doğrultusunda belirlenir.

Vakıf bünyesinde yoğunlaştırılmış iş günleri, yoğunlaştırılmış iş haftası ve denkleştirme esasları çerçevesinde çalışma uygulanabilir. Vakıf çalışanı bu esaslara göre çalışmayı kabul etmiş sayılır. Yoğunlaştırılmış iş günleri, yoğunlaştırılmış iş haftası denkleştirme sürelerinin uygulanmasından önce süresi ve başlangıcı yöneticiler tarafından çalışanlara bildirilir.

İş Kanunu'nun 68. maddesi uyarınca verilecek ara dinlenmeleri, hizmetin sürekliliğini sağlamak amacıyla, personel arasında farklı saatlere dağıtılarak uygulanabilir" şeklinde açıklanmaktadır.

Vakıf çalışanlarının yıllık izin süreleri, kıdem süreleri vb. gibi süreleri de İş Kanunu'ndaki hükümlere göre tespit edilmiştir. İnsan Kaynakları Yönetmelik'inin 40.maddesine göre;

Vakıf çalışanlarının yıllık ücretli izin süreleri, kıdem süreleri ve İş Kanunu'ndaki süreler esas alınarak aşağıdaki şekilde uygulanır;

Hizmet süresi yıllık izin süresi 5 yıl (dâhil) 14 iş günü

5 yıldan 15 yıla kadar 20 iş günü, 15 yıl ve fazlası (dâhil) 26 iş günü

18 yaşından küçük ve 50 yaşından büyük personelin yıllık ücretli izinleri 20 günden az olamaz,

Yurt dışında görev yapan personel her eğitim öğretim dönemi için ilgili ülkeye ait tatil döneminde 30 takvim günü izin hak eder. Aynı eğitim öğretim döneminde kullanılmayan izinler bir sonraki döneme aktarılamaz. Ayrıca diğer özel izin hükümleri için Yurtdışı Personeli Görevlendirme Esasları Yönergesindeki hükümler dikkate alınır,

Bu süreler Yönetim Kurulu kararı ile arttırılabilir, şeklinde belirtilmiştir.

Ayrıca "Personel görevlendirilmesi" başlıklı Ek-1.maddesinde de;

2'nci maddede sayılan faaliyetlerinin yürütülmesi için ihtiyaç duyulan personelin temini amacıyla kamu kurumlarında istihdam edilen devlet memurları ile öğretim elemanlarından gerekli nitelikleri taşıyanlar, Türkiye Maarif Vakfının talebi ve kendilerinin isteği üzerine kurumlarınca;

En fazla iki yıl süreyle Türkiye Maarif Vakfında görevlendirilebilir. Söz konusu görevlendirmeler, iki yılın dolmasından sonra gerektiğinde aynı usulle ikişer yıl süreyle en fazla üç defa uzatılabilir. Bu şekilde görevlendirilenler bu görevleri süresince aylıklı izinli sayılırlar. Bunlara, yurtdışında görev yaptıkları süre için, görevlendirildikleri ülkede sürekli görevle bulunan ve 9'uncu derecenin 1'inci kademesinden aylık alan bekâr meslek memuruna ödenmekte olan yurtdışı aylığını geçmemek üzere müteveli heyetince belirlenecek tutarda Vakıf tarafından ödeme yapılabilir" şekline hükümler bulunmaktadır (Ek: 3/10/2016-KHK-676/83 md.; Aynen kabul: 1/2/2018- 7070/67 md.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİNDE BİR YUMUŞAK GÜÇ UNSURU OLARAK MAARİF VAKFININ ROLÜ

Türkiye Maarif Vakfı, Türk dış politikasının temel araçları arasında yer alan insani yardım faaliyetleri ile kültürel ve eğitim diplomasisi kapsamında çok önemli görevler ifa eden öncü kurumlardan biri olarak Türkiye’nin yumuşak güç stratejisine katkı sunmaktadır. Vakıf gerek saha çalışmaları gerekse de dış politika kapsamında yürüttüğü faaliyetlerle dikkatleri üzerinde toplamıştır. Konunun bu haliyle araştırılması ve literatüre kazandırılması yerinde olacaktır. Birinci ve ikinci bölüm kapsamında açıklanmaya çalışılan kamu diplomasisi, yumuşak güç kavramı ve kamu diplomasisinin kullandıkları araçlar bağlamında Türkiye Maarif Vakfının yürüttüğü saha çalışmaları Türkiye’nin imajına güç katmakta ve takip edilebilirlik pozisyonunu artırmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye Maarif Vakfının yumuşak güç unsuru olarak yürüttüğü faaliyetler hakkında bilgi verilecek, Türk kültürünün tanıtılması ve yayılmasında üstlendiği çalışmalara, Türkçenin yabancı dil olarak okutulması kapsamında yapılan çalışmalara, Vakfın yer aldığı coğrafyalarda yürütülen insani yardım faaliyetleri kapsamında gerçekleştirdiği faaliyetlere değinilecektir.

3.1. Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Türkiye Maarif Vakfı

Devletler, uluslararası siyasal sistem içerisinde faaliyetlerini daha etkin hale getirebilmek için kamu adına “diplomasi” denilen iletişim faaliyetlerinde bulunurlar. Kamu diplomasisi, devletlerin yumuşak gücü olarak lanse edilmektedir. Günümüzde, diplomasi faaliyetleri farklı bileşenlerin rol aldığı daha karmaşık bir yapıya dönüşmüştür (Yağmurlu, 2007:9). Kamu diplomasisinin etkin bileşenlerinden biri de eğitim diplomasidir. Eğitim diplomasisinin yürütülmesi amacıyla, Türkiye’nin uluslararası eğitim dünyasında önemli bir konumunda bulunan Türkiye Maarif Vakfı kurulmuştur.

Türkiye Maarif Vakfının (TMV) eğitim faaliyetleri konusunda yaptıkları ve taşıdığı potansiyel, Türk eğitim diplomasisi açısından oldukça önem arz etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) haricinde Türkiye adına yurt dışında doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip tek kuruluş olma özelliğini taşıyan TMV, okul öncesinden yükseköğretime kadar eğitimin tüm kademelerinde yurt dışında faaliyet yürütmek amacıyla 17 Haziran 2016'da kurulmuştur (Güder, Çemerek ve Mercan, 2020:155).

Türkiye Maarif Vakfı bulunduğu ülkelerde, ülkelerin mevcut müfredatlarını çekirdek müfredat olarak ele alan bir sistemle hareket ederek hizmette bulunduğu tüm ülkelerde asgari bir bütünlük oluşturmuştur. Bu amaçla geliştirilen uluslararası maarif akreditasyon sistemi (IMP) ile bütünsel bir yaklaşım sergilenmektedir (Beşinci Yılında Türkiye Maarif Vakfı, 2021: 44-45).

Türkiye Maarif Vakfı kendine amaç olarak, Anadolu irfan geleneğini insanlığın evrensel değerleri ile buluşturarak tüm dünyada iyi insan yetiştirmeyi seçmiştir, bu anlamda Türkiye'nin eğitim alanında dünyaya açılan kapısı olarak gösterilmektedir. Vakıf, 2016 yılında kurulmasına rağmen hızlı bir gelişim göstererek 6 kıtada eğitim faaliyeti sürdürmektedir. Türkiye Maarif Vakfı devletin diğer kurumlarıyla beraber önemli hizmetler yürütmekte, bu anlamda cazibe merkezi olarak Türkiye'nin bir yumuşak güç unsuru konumunda yer almaktadır.

Türkiye Maarif Vakfının Türk Dış Politikasının Şekillenmesinde Yeri ve Önemi

Türk dış politikasının şekillenmesinde ve uygulanmasında görev ifa eden etkin kurumlardan biri de Türkiye Maarif Vakfıdır. Vakıf dış politika pratiğinde özellikle kültür diplomasisi, eğitim diplomasisi ve insani yardımlar noktasında gerek dışişleri bakanlığı gerekse de sahada faaliyet içerisinde yer alan kurum ve kuruluşlar ile birlikte aktif görevler üstlenmektedir. Bu başlık altında Türkiye Maarif Vakfının Türk kültürünün tanıtılması ve yayılması, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi ve insani yardım faaliyetleri noktasında yürüttüğü faaliyetler daha kapsamlı olarak incelenecektir.

3.2.1. Türkiye Maarif Vakfının Türk Kültürünün Tanıtılması ve Yayılmasında Oynadığı Rol

Türkiye kamu diplomasisi bağlamında yürüttüğü çalışmalarına Soğuk Savaş sonrası dönemde hız kazandırmıştır. 1990'lı yıllardan beri Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı

(TİKA) gibi resmi kurumlar vasıtasıyla yurtdışında gerçekleştirilen, insani yardım faaliyetleri ile eğitim kapsamında yapılan sivil toplum çalışmaları Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine ivme katmıştır. Türkiye, 2000'li yıllardan sonra dış politikasını yeniden revize ederek, bölgesinde ve dünyada daha aktif bir uluslararası ilişkiler yöntemini benimsemiştir. Ak Parti hükümetlerinin bu konuyu daha öncelikli bir biçimde ele aldıkları, belli bir strateji ve program çerçevesinde uygulamaya başladıkları görülmektedir. TİKA'nın misyonunda değişikliğe gidilmesi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Vakfı, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Maarif Vakfı gibi kurumların ihdas edilmesi, Anadolu Ajansının çok dilli yayın hayatına geçmesi, TRT'nin uluslararası yayınlara önem vermesi ve bu amaçla yeni kanallar açması gibi çalışmalarla Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında daha iddialı ve etkin konuma geldi söylenebilir (Kacabıyık, 2019: 172).

Kültürel diplomasiyi en temel anlatımla belirli bir topluluk ile anlam bulan sanat, gelenek, düşünce gibi yapıların tezahürü olarak açıklayabiliriz. Kavram, uluslararası kültürel ilişkiler boyutunda gelişimini sürdürmektedir (Bulut, 2019:3-4).Türkiye Maarif Vakfı, Türk kültürünü ve tarihini yaşatmak ve aktarmak maksadıyla 2016'da ihdas edilen, bir kamu diplomasisi kurumu olarak faaliyette bulunan bir oluşumdur. Vakıf ilk başlarda Orta Doğu temelli faaliyet gösterse de, sonrasında gerek Balkan coğrafyasında da gerekse de tüm dünyada etki alanını genişletmek amacıyla projelere başlamıştır. Türkiye Maarif Vakfı, yeni bir oluşum olmasına rağmen etki alanını gün geçtikçe geliştirmekte ve Türkiye'nin önemli kamu diplomasisi kurumlarından biri haline dönüşmektedir (Paçacıoğlu, 2020:56).

Türkiye Maarif Vakfı yurtdışında, eğitim kanalıyla kültürel diplomasi uygulamasında bulunmaktadır. Türkiye Maarif Vakfı yurt dışında eğitim kurumları açarak bu kurumlarda Türkiye'yi tanıtmayı kamu diplomasisi bakımından önemli bir faaliyet olarak görmektedir. Kamu diplomasisinin en önemli hedefi halklarla iletişime geçmek ve münasebet inşa etmek olduğu gerçeğinden hareketle Türkiye Maarif Vakfı önemli bir aktör olarak görev yürütmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde faaliyette bulunan Vakfın, Türkiye'nin uluslararası imajına katkı sağladığı aşıkardır (Arslan, 2019:59) .

Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi tarafından gerçekleştirilen programla, yeni atanan büyükelçilere atandıkları ülkelerdeki Türkiye Maarif Vakfı faaliyetleri ile ilgili sunum gerçekleştirilmesi Türkiye Maarif Vakfının misyonu ve vizyonunun yanı sıra faaliyet alanları hakkında bilgi verilmesi Türk dış politikasında Maarif Vakfının önemli bir

rol üstlendiğinin göstergesi olarak kabul edilebilir (<https://turkiyemaarif.org/post/7-disisleri-bakanligi-diplomasi-akademisinde-maarif-vakfi-anlatildi-1393?lang=tr>, Erişim Tarihi, 03.06.2021).

Türkiye Maarif Vakfı yurtdışında örgün eğitim dışında yaygın eğitim faaliyetleri de gerçekleştirmektedir. Özellikle yaygın eğitimde, faaliyet gösterilen ülkede Türk kültür ve geleneklerinin tanıtılmasına da önem verilmektedir. Aralık 2021 itibarıyla Türkiye Maarif Vakfı'nın okulları dışında, Afganistan, Almanya, Avusturya, Belarus, Belçika, Bosna Hersek, Etiyopya, Fransa, Kamerun ve Tunus'ta toplam 15 eğitim merkezi bulunmaktadır. Bu eğitim merkezlerinde Türk dili ve kültürü, Türk tarihi, Türk geleneksel sanatları da yerel halka öğretilmektedir (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

Avrupa'da Bosna Hersek'te hem okullar hem de eğitim merkezi bulunmaktadır. Saraybosna'daki Eğitim Merkezinde TİKA'nın da desteği ile Şubat 2019'dan bugüne farklı alanlarda öğrenci velileri ve diğer yerli vatandaşlara ücretsiz olarak farklı alanlarda eğitim verilmektedir. Ahşap boyama, ipek boyama, ıslak keçe, alüminyum rölyef, filografi, giyim-mefruşat kurslarında hem eğitim verilmekte, hem Anadolu kültüründe önemli yer etmiş motifler ve bu motiflerin tarihi öğretilmektedir. Kursların ücretsiz olması yanında devamlılık üzerinden sertifikayla sonuçlandırılması katılımı artırmaktadır (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

Afrika'da da Etiyopya'daki Eğitim Merkezinden örnek verilebilir. Etiyopya'nın Harar kentinde Osmanlı Devleti tarafından 1911'de açılmış olan Osmanlı Maslahatgüzarlığı (Konsoloslugu) binasının restorasyonu TİKA tarafından gerçekleştirilmiştir. 2019'da TİKA tarafından restorasyonu tamamlanan konsolosluk binası Kültür Merkezi olarak işletilmesi amacıyla Türkiye Maarif Vakfına devredilmiştir. Türkiye Maarif Vakfı bünyesinde faaliyet gösteren eğitim merkezinde, YTB tarafından sürdürülen Türkiye Bursları Programını başarıyla tamamlamış Etiyopyalı gençler de görev almaktadır. Eğitim Merkezinde Türkçe dil eğitimi verilmekte, Osmanlı Devletinin Etiyopya'daki varlığı döneminden kalma uygulamalar ve kültürel etkinlikler üzerinden Türk kültürü tanıtılmaktadır (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

Maarif öğrencilerinin Türkiye ile bağlarını kuvvetlendirmek ve öğrencilere Türkiye'yi tanıtmak ve anlatmak için belirli periyotlarda Maarif Okullarından seçilen öğrencilere başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin çeşitli şehirlerine eğitim ve kültür gezileri organize

edilmektedir. Okullardaki derslerde, projelerde ve etkinliklerdeki başarılarına göre “ödüllendirme” olarak değerlendirilen bu geziler Covid-19 Salgınına kadar düzenli aralıklarla devam etmiştir. Bu gezilerde öğrencilere Anadolu kültürü, Türk mutfağı, müziği, sanatı, tarihi, mimarisi, sosyal ve kültürel hayat konusunda bilgiler verilmektedir (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

Maarif Okullarında kurulan Türkiye Kulüplerinde öğrencilerle birlikte Türkiye ve ilgili ülke kültürü, coğrafyası, siyaseti, mutfağı, müziği, sanatı, tarihi, mimarisi, sosyal ve kültürel yaşamı hakkında okumalar yapılmaktadır (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

3.2.2. Türkiye Maarif Vakfının Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Oynadığı Rol

Maden’e göre, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine dönük tam bir programının olmaması son yıllarda tartışılan bir konu olmuştur. Türkçe öğretimine duyulan ilgi ve talep, bu hususta önemli adımlar atılmasına sebep olmuştur. Türkçenin yabancılara öğretimi için hazırlanan önceki programlara bakıldığında ilk defa 1986 yılında yapılmış bir program olduğu, 2000 yılında da Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından ayrıca bir program hazırlandığı görülmektedir (2020: 1825).

Gerek yurt içinde gerekse de Türkiye sınırları dışında oluşan Türkçe öğrenme arzusu MEB, Türkiye Maarif Vakfı, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye Diyanet Vakfı, üniversiteler bünyesinde hizmet veren Türkçe öğretim merkezleri (TÖMER’ler) gibi kurum ve kuruluşların harekete geçmesine vesile olmuştur. Bu anlamda öğretimde standardın sağlanması doğrultusunda “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni” oluşturularak “Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi” için sorumluluk üstlenmişlerdir (Balcı ve Melanlıoğlu, 2020:174). Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise, Türkiye Maarif Vakfı eğitim kurumlarındaki dil öğretim amaçlı Türkçe derslerinin bir öğretim programı dâhilinde örgün eğitimle gerçekleştirilmesi noktasında planlamanın olmasıdır (Kaya ve Kardaş, 2020: 2). Türkiye Maarif Vakfı faaliyette bulunulan ülke öğrencilerine, kendi ana dillerinin yanı sıra uluslararası geçerliliğe sahip bir yabancı dil ile birlikte Türkçeyi de çok iyi seviyede öğretmeyi hedeflemektedir. Bu anlamda okul öncesinden başlayarak öğretim süreçlerinin her kademesinde Türkçe dersleri, uluslararası

dil öğretimi standartları doğrultusunda planlanmakta ve öğrencilerin en az B2 seviyesinde Türkçeyi kullanma becerisiyle mezun olmaları amaçlanmaktadır (Gültekin, vd., 2019:5).

21. yüzyılın ilk yarısından itibaren dünya genelinde Türkçe öğretimi çalışmaları hızlanmıştır. Türkiye'nin dünya genelinde Türk dilini ve kültürünü tanıtmaya maksadı, farklı ülke öğrencilerinin yükseköğrenimlerini Türkiye'de tamamlama düşünceleri, Türk dizilerine olan yoğun ilgi, düzenli düzensiz göç hareketliliğinde Türkiye'nin stratejik konumu, Suriye'deki iç savaş sonrası geçici koruma altındaki milyonlarca Suriyelinin Türkiye'de bulunması Türkçe öğrenme isteğinin artış nedenleri arasında gösterilebilir. Türkçe öğrenmeye olan yoğun talebin özellikle Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar, Türkistan coğrafyası, Doğu Avrupa, Afrika kıtasının geneli ile Orta ve Güney Amerika'dan olduğu görülmektedir. Bu amaçla Yunus Emre Enstitüsü, çeşitli üniversitelerin Türkoloji bölümleri, Türkçe öğretim merkezleri, maarif kolejleri ile özel kurslar gerek Türkiye'de gerekse de yurt dışında faaliyetler sürdürmektedirler (Çelik, 2020:109).

Türkiye artık uluslararası alanda söz sahibi olan güçlü bir ülke konumundadır. Aynı zamanda da derin bir medeniyetin, zengin bir çoğulculuk ve birlikte yaşama geleneğinin de mirasçısıdır. Bu bakımdan Türkiye Maarif Vakfı, kültürel diplomasinin önemli araçlarından olan eğitim alanında kapsamlı bir faaliyet yürüterek, Türkiye'nin zengin dil ve kültür mirasını dünyada tanıtılması için önemli görevler üstlenmektedir ("Hedefimiz Güzel İnsanlar yetiştirmek", Yeni Şafak, Erişim Tarihi: 26.05.2021).

Türkçe öğretiminde başta Yunus Emre Vakfı olmak üzere, TİKA ve YTB'nin desteklediği ve uyguladığı Türkçe eğitim projeleriyle çakışmayacak bir program uygulanmasına dikkat edilmektedir. Türkiye Maarif Vakfı olarak örgün eğitimde Türkçe öğretimine ağırlık verilirken, Yunus Emre Enstitüsünün faaliyet göstermediği ülkelerde yaygın eğitim olarak da Türkçe kursları düzenlenmektedir (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

Türkçenin eğitimi ve öğretimi Türkiye Maarif Vakfı'nın örgün eğitimde en çok önem verdiği konuların başında gelmektedir. Uluslararası alanda eğitim-öğretim faaliyetleri gerçekleştiren bir kurum olarak Türkiye Maarif Vakfı, okullarında okul öncesinden-lise son sınıfa kadar Türkçe eğitimi vermektedir. Vakfın faaliyetlerine başladığı ilk yıllarında Yunus Emre Vakfının Türkçe öğretim setlerinden faydalanılırken, bugün Maarif Vakfı kendi geliştirdiği Ar-Ge faaliyetleri sonucunda Türkçe Eğitim programı geliştirmiştir (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

Türkiye Maarif Vakfı Okullarında bilgi, beceri ve değer eğitimi ile güncellenmiş bir şekilde ülkelerin yerel eğitim programları ile birlikte Cambridge ve IB (International Baccalaureate) eğitim programları da kullanılmaktadır. Bununla birlikte Vakfın özgün bir eğitim modeli oluşturmaya ilişkin AR-GE çalışmaları da devam etmektedir. En az üç dilli (Türkçe, yerel dil, yabancı dil) eğitimi içeren Maarif Eğitim Modelinin geliştirdiği ilk program “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı” olmuştur. Türkiye Maarif Vakfı’nın eğitim kurumlarında öğrencilerin, uluslararası geçerliliği olan bir yabancı dille birlikte ikinci dil olarak Türkçeyi de çok iyi seviyede öğrenmelerine önem verilmektedir. Bu önemin bir gereği olarak Türkçe öğretim müfredatı ve diğer ilgili programlar, konusunda uzman eğitimcilerin katkısıyla hazırlanarak Maarif okullarında uygulanmaya başlanmıştır. Bir yıllık bir çalışmanın ürünü olan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı” Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninde tanımlanan yeterlikler esas alınarak hazırlanmıştır. Müfredat ve ilgili programların içeriği, kazanımları ve dil öğrenim seviyeleri, bu Metinde belirlenen seviye ve becerilere göre (A1-A2: Temel Dil Kullanımı, B1-B2: Bağımsız Dil Kullanımı, C1: Yetkin Dil Kullanımı) belirlenmiştir. Programın kademelere göre yapılandırılması için okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çalışma grupları oluşturulmuş; bu çalışma grupları eş güdümlü olarak ve işbirliği hâlinde programın kademelere göre yapılandırılmasını tamamlamıştır. Böylelikle hazırlanan Program aynı zamanda Türkçe öğretimi süreçlerini K-12 (anaokulundan lise son sınıfa kadar) düzeyinde tanımlayan bütüncül ve kapsamlı bir müfredata dönüştürülmüştür. Geliştirilen müfredat ve programlarla yurt içi ve yurt dışında Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenler ve sınav uygulayıcıları için standartları belirlemek, öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken kültürümüzün temel unsurlarını tanımlarını sağlamak ve bu unsurları kendi kültürleri ve evrensel değerler ile ilişkilendirerek farklı kültürlerle dair uluslararası bir farkındalık ve anlayış geliştirmeleri ve kazanımlar amaçlanmıştır (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

Türkiye Maarif Vakfı tarafından geliştirilen Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından da onaylanmıştır. Bu program sayesinde Türkiye Maarif vakfı okullarındaki öğrencilere okul öncesinden lise son sınıfa kadar sarmal modelle Türkçe öğretilmektedir. Maarif okullarında Türkçe eğitimi, eğitim programları içerisinde yerel hükümet mevzuatlarınca belirlenen saatlere uygun olarak verilmektedir. Maarif Okullarında sadece öğrenciler değil velilere ve katılım sağlamak isteyen tüm yetişkinlere yönelik, eğitim merkezlerinde Türkçe kursları da

organize edilmektedir (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

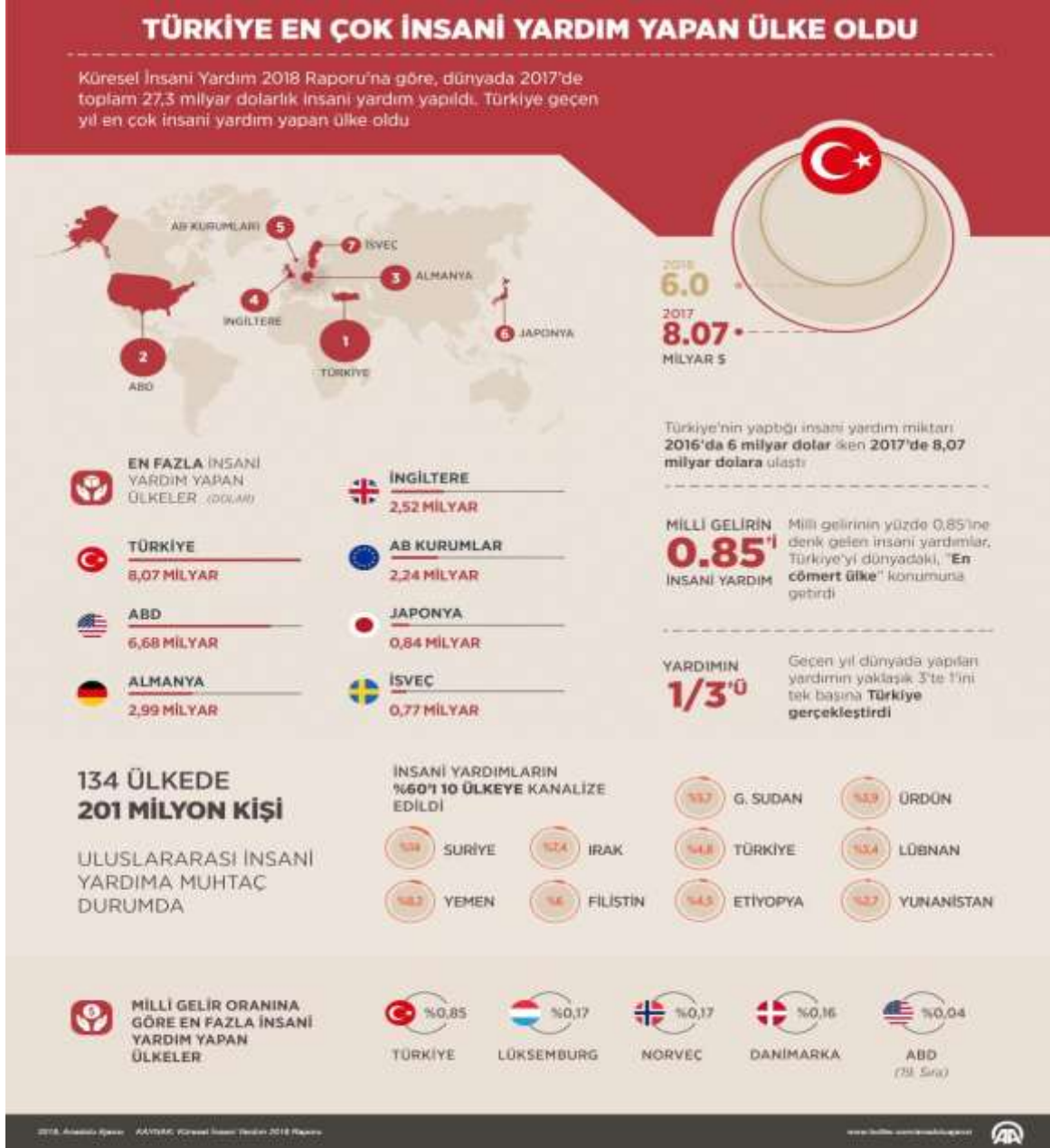
3.2.3. Türkiye Maarif Vakfının Türkiye'nin Yaptığı İnsani Yardım Faaliyetlerinde Oynadığı Rol

Günümüzde ki temel problemlerden biri olarak görülen gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal uçurumlar, önemini gün geçtikçe daha da artırmaktadır. Bu problemi ortadan kaldırmaya yönelik olarak ileri sürülen düşünceye göre iktisadi açıdan az gelişmiş ülkelerin millî gelir artış hızının, gelişmiş ülkelere gerçekleştirilen büyüme oranını geçmesi gerekmektedir. Bu durum realiteden uzak bir yaklaşım olarak görülen az gelişmiş ülkelerin çok yüksek bir büyüme hızına sahip olmaları ile mümkün görülmektedir. Bu noktada gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere kaynak aktarım yöntemi olarak kullanılan dış yardımların amacın da ekonomik ve sosyal uçurumu azaltmak olduğu söylenmektedir ((Başak, 1977, s:11, akt. Arslan ve Kiper, 2015:15). Küreselleşmenin diplomasi faaliyetlerinde ortaya çıkardığı yeniliklerden bir tanesi de insani diplomasi kavramıdır. Kavramın içeriğinde insani amaçları gerçekleştirmeye dönük programlar ve bu programları ortaya koymak için yapılan iş birlikleri yer almaktadır (Yıldırım, 2019: 2564).

2000'li yıllardan başlayan dış politika anlayışında yaşanan değişim ve dönüşüm aynı zamanda Türkiye'de İnsani diplomasinin önem kazanmasını sağlamıştır. 2013 yılında Dışişleri Bakanı olarak görev yapan Davutoğlu'na göre Türkiye'nin insani diplomasi yaklaşımı üç temel üzerinden şekillendirilmiştir. Buna göre insani diplomasinin ilk boyutu Türkiye'nin kendi ülke vatandaşlarına ilişkin tutumu, ikinci boyutu kriz bölgelerinde yaşanan olaylara yaklaşımı, üçüncü boyutu ise küresel düzeyde ve özellikle BM sisteminde kapsayıcı insani bakışı kapsamaktadır (Beşinci Büyükelçiler Konferansı, 2013, akt. Yıldırım ve Küçüksolak, 2020:594). Türkiye mevcut dış politikasını insani diplomasi kavramı üzerinden tarif etmektedir. Türkiye, sahip olduğu yumuşak güç unsurlarını kullanarak yürüttüğü; kriz ve çatışma bölgelerine dönük yaklaşımları, sığınmacılara ev sahipliği yapması, TİKA, AFAD, Kızılay, Diyanet Vakfı vb. kurumlar aracılığıyla mağdur, mazlum ve muhacirlere kucak açması gibi faaliyetleri sahip olduğu insani dış politika vizyonunun bir sonucu olarak açıklanabilir (İşbilir, 2021:13).

Türk dış politikası Dışişleri Bakanlığının resmi sitesinde “Girişimci ve İnsani Dış Politika” olarak lanse edilmektedir. Bu bakış açısı “*İnsanı odakta gören devlet geleneğimiz, ‘kalkınma ve insani yardımlar’ alanına da yansımaktadır. İlk ‘Dünya İnsani Zirvesi’ne*

2016'da İstanbul'da ev sahipliği yapan Türkiye, milli gelire oranla kişi başına düşen insani harcama miktarına göre dünyanın en cömert ülkesi konumundadır” denilerek Türk dış politikasında insani faaliyetlerin önemini dile getirmektedir (<https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa.>, Erişim Tarihi, 02.06.2021).

Şekil 5: Milli Gelir Oranına Göre En fazla İnsani Yardım Yapan Ülkeler

Kaynak: Anadolu Ajansı, 2018

Türkiye sahip olduğu birikim, geçmişten gelen insan odaklı yaklaşım vizyonu çerçevesinde gerek devlet kurumları gerekse de sivil toplum kuruluşları ile dünyada insani yardım faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürmektedir. İnsani yardım faaliyetlerinde yer alan kurumlardan biri de Türkiye Maarif Vakfıdır. Maarif Vakfı, tüm dünyada, Türkiye'nin

sahip olduğu olumlu imajı kullanmak, bu manada dünya ile yeni etkileşimde bulunmak üzere kurulmuştur. Zorlu'ya göre *“Vakfın kurulma tarihi 15 Temmuz darbe kalkışmasından öncedir. Darbe teşebbüsüyle de işin ehemmiyeti daha da artmıştır”*. Vakıf, tüm dünyada insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alan, güvenilir ve kuşatıcı eğitim faaliyetleri yürütmek maksadıyla temas yürütmektedir. Türkiye Maarif Vakfı 193 ülkede olma hedefi taşımakta ve Türkiye'nin eğitim diplomasisinde dünyaya dönük gözü konumunda bulunmak hedefini taşımaktadır. Maarif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Zorlu, *"Dünyanın her yerinde Maarif Vakfının okulları olacak. Okul öncesinden üniversiteye kadar yurt dışı kapsamında burslar vereceğiz. Bu okullardaki öğretmenlerimizi yetiştireceğiz. İlmini ve irfanını, insanlığın barış ve esenliği için kullanacak erdemli bireyler yetiştiren güvenli bir kurum olma vizyonu ile çalışıyoruz. Bizim derdimiz iyi insan yetiştirmek. Amacımız, Batı'nın acımasız, kapitalist insan tiplemesini aşarak, insanlara sadece insan olduğu için saygı duyan, onları seven, iyi ve güzel insan yetiştirmektir. Güvenilir ve şeffaf olacağız, karışık işler içinde olmayacağız, denetlenebilir olacağız, verdiğimiz sözü yerine getireceğiz."* diyerek vakfın temel gayesinin “Erdemli İnsan” olduğunu vurgulamaktadır (<https://turkiyemaarif.org/post/7-bizim-derdimiz-iyi-insan-yetistirmek--129?lang=tr>, Erişim Tarihi, 02.06.2021).

Maarif Vakfı kuruluş felsefesinde yer alan “iyi insan olma” ve “kendini bilme” kavramlarını ön plana çıkararak insanı öncelemektedir. Maarif Vakfı Başkanı Akgün Türkiye'nin dünyaya açılan kapısı olarak tanımladığı vakfın genel yaklaşımını *“Kamu diplomasisinde eğitim ve medya, toplumların ve devletlerin birbirini daha yakından tanımalarına yardımcı olmakta ve ülkemizi dünya siyasetinde etkin bir güç konumuna getirmektedir. Özellikle Türkiye'nin dünyaya açılan kapısı olan “Türkiye Maarif Vakfı” Anadolu coğrafyasının kültür, bilgi ve eğitim tecrübesini dünyanın çeşitli ülkelerinde ve farklı noktalarında yaşayan insanlarla paylaşmakta adeta bir köprü görevi üstlenmektedir.”* şeklinde özetleyerek kuruluş felsefesine dikkat çekmektedir (<https://turkiyemaarif.org/post/7-turkiyenin-dunyaya-acilan-kapisi-turkiye-maarif-vakfi-640?lang=tr>, Erişim Tarihi: 02.06.2021).

Maarif Vakıf insani faaliyetlerini yaygınlaştırmak maksadıyla 55 belediye, STK ve kamu kurumları ile yurt içi ve dışında eğitim faaliyetleri yürütmekte; insani yardım, bilimsel, kültürel, akademik, sosyal, sportif ve sağlık alanlarında ortak projeler geliştirilmesi için protokoller imzalamaktadır (Maarif Bülteni, 2019:9).

Türkiye Maarif Vakfı Türkiye adına yurtdışında eğitim-öğretim faaliyetleriyle yetkilendirilmiş bir kurumdur. Türkiye adına insani yardımlar TİKA başta olmak üzere AFAD, Kızılay gibi kurumlar tarafından verilmektedir (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

Türkiye Maarif Vakfı ise faaliyet gösterdiği ülkelerdeki yardım etkinliklerine destek olmaktadır. Covid-19 pandemisinde dezenfektan ve maske üretimi ve temini konusunda bütün okullarında faaliyetler gerçekleşmiştir. Ayrıca pandemi dönemi döneminde uzaktan eğitim uygulamaları çerçevesinde bazı ülkelere uzaktan eğitim ders içeriği desteği de sunulmuştur. Ancak Maarif Vakfı'nın eğitimi destekleyici burs, barınma, iâşe yardımı gibi faaliyetleri genellikle kendi öğrencileriyle sınırlı kalmaktadır (Türkiye Maarif Vakfı başkan danışmanı Doktor Öğretim Üyesi Metin Çelik ile görüşme, 12.11.2021).

3.3. Türkiye Maarif Vakfının Balkanlar'daki Faaliyetlerine Genel Bir Bakış

Güneydoğu Avrupa olarak ta adlandırılan Balkanlar, güneybatısında Adriyatik ve İyon Denizi; güneyinde Akdeniz; güneydoğusunda Ege ve Marmara Denizi, doğusunda ise Karadeniz ile çevrelenmiş bir yarımada'dır. Türkçe kökenli olan “Balkan” kelimesinden türemiştir. Çeşitli kültürlerin bir arada yaşadığı bir coğrafya olan Balkanlar birçok dini ve etnik kökeni bir arada barındırmaktadır (Akova, 2012: 170).

Türkiye'nin yumuşak güç yaklaşımı, aynı zamanda Türk sivil toplum kuruluşunun dünyanın çeşitli bölgelerinde sürdürdüğü faaliyetlerle de yakından ilişkilidir. Türk sivil toplum kuruluşları, yalnız İslam coğrafyasında değil dünyanın birçok bölgesinde değişik etnik ve dini yapıdaki insan ve toplumlara dönük insani yardım faaliyetlerinde aktif olmaya başlamışlardır. Türkiye Cumhuriyeti eğitim alanında dünyanın birçok coğrafyasında öğrencilere burs vererek, Türkiye'de lisans ve lisansüstü eğitim almalarına imkân sağlayarak bu yönde bir perspektif ortaya koymaktadır (Bayer ve Keyman, s.8-9, akt. Karagül, 2013:85).

Uluslararası alanda güçlü sayılabilmek için askeri ve ekonomik gücü içeren sert gücün yanında kültür, değerler ve politikaların da gerekli olduğu yaklaşımdan “yumuşak güç” kavramını ortaya atan Joseph Nye, bu kavram ile yeni uluslararası sistemde bölgesel-alt sistemleri görünür hale getirmiştir. Bu bakımdan Balkanlar bünyesinde artan etnik ve dini çatışmalar bakımından dikkat çeker hale gelmiştir. Son derece kırılgan bir yapıda olan Balkanlar, ekonomi ve demokrasi gelişimi açısından hem ekonomik güce hem de yumuşak

güce sahip bir aktöre ihtiyaç duymaktadır. Türkiye, yumuşak güç anlamında Balkan bölgesinde etkin hale gelmiştir (Paçaoğlu, 2020:35).

Uzun yıllar Osmanlı hâkimiyetinde kalmış olan Balkan bölgesi Türkiye'nin kültür diplomasisi bağlamında yumuşak güç uygulayarak etkin olabileceği yerlerin başında gelmektedir. Ancak cumhuriyet sonrası Türk dış politikasına hâkim olan içe kapanma fikri ve sınırlarını koruma düşüncesi nedeniyle gereken ilginin yeterince verilmediği bir bölge olmuştur. Günümüzde Balkan coğrafyasında Türk kültür ve medeniyeti etkili bir şekilde sürdürülmektedir. Osmanlı bölgesi içinde yer alan bu topraklar, Türkiye için yadsınamayacak derecede önemli bir yumuşak güç sahasıdır (Bayraktar, 2012: 186).

Dedeoğlu'na göre yumuşak güç yalnızca askerî güç haricindeki güç olarak anlaşılmamalıdır. Askerî güce sahip devletler bir yandan da bu gücün yapmış olduğu psikolojik etkiyle aynı zamanda yumuşak gücü de elde etmiş olurlar (Akt. Bayraktar, 2012: 186).

Türkiye eğitim konusunda Balkan ülkelerine destek vermektedir. Bu maksatla uluslararası öğrenciler için belirlenen Türkiye Bursları Programına Balkanlar Burs Programı ilave edilmiştir. Bu sayede birçok Balkan kökenli öğrenci Türkiye'de yükseköğrenim imkânı bulmuştur. 2016 yılında kurulan Türkiye Maarif Vakfı farklı seviyelerde eğitim-öğretim faaliyetleri yürütmek maksadıyla Balkanlarda çalışmalar başlatmıştır. Gerek Türk dilinin gerekse Türk kültürünün öğretilmesi için Yunus Emre vakfı ile birlikte çalışmalar yapılmaktadır. Bosna Hersek'in üç kantonunda öğretmen desteği sayesinde Türkçe ilk ve ortaokul düzeyinde seçmeli dil dersi olarak okutulmaktadır (Ekinci, 2017:11).

Balkan coğrafyasında ve özellikle Türk ve Müslüman nüfus üzerinde Amerika, Almanya, Avusturya, Fransa ve Rusya gibi ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel faaliyetleri siyasi ve sosyal baskı unsuru olmaktadır. Türkiye'nin bölgede nüfusunu artırmak için siyasi faaliyetler ile birlikte eğitim faaliyetlerini de öncelemesi gerekmektedir. Lobcilik faaliyetleri yanında YTB ve kurulma aşamasındaki Maarif Vakfı vasıtası ile yetiştirilecek insan kaynağı ileride Türkiye lehinde Balkanlar'da faaliyet gösterecek hale getirilmelidir (https://insamer.com/tr/balkanlarda-turkiye-ve-kurumlarimiz_480.html, Erişim Tarihi, 03.06.2021).

Türkiye'nin dış politika bağlamında etkin olduğu Balkanlarda faaliyet yürüten kurumlardan birisi de Türkiye Maarif Vakfıdır. Balkanlar'ın TMV için özel bir öneme sahip olduğuna dikkati çeken Zorlu, "*Çünkü orada bizim tarihi bağlarımız var. Tarihi*

derinliklerimiz, dostluklarımız var. Birçok ülkede olduğu gibi ama Balkanlar bizim için daha özel." şeklinde açıklamada bulunarak bu konuya dikkat çekmektedir. (<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-maarif-vakfi-yonetim-kurulu-baskani-zorlu-balkanlar-maarif-vakfi-icin-ozel-oneme-sahip/836142>, Erişim Tarihi, 03.06.2021).

Türkiye Maarif Vakfının Balkanlara dönük faaliyetleri kapsamında, Bosna Hersek'te bulunan Gimnazija Bihać, Druga Srednja Škola Velika Kladuša ve Safet Krupić Srednja Škola Bosanka Krupa'da eğitim gören öğrenci, öğretmen ve okul müdürlerinden oluşan 50 kişilik heyet, Bosna Hersek'le eğitim alanındaki ilişkilerini geliştirmek için 2015'te başlatılan "Kardeş Okul Projesi" çerçevesinde Türkiye'ye davet edilerek, karşılıklı etkileşimde bulunulmuştur (<https://www.turkiyemaarif.org/post/7-bosnahersekli-ogrencilerden-turkiye-maarif-vakfina-ziyaret-571?lang=tr>, Erişim Tarihi, 03.06.2021). Türkiye Maarif Vakfının Balkanlara dönük faaliyetleri içerisinde, ülkeler arası köprü görevi görececek genç bir neslin yetişmesine zemin oluşturulduğu, Balkan ülkelerinden mevcut Maarif Vakfına bağlı okullardan ya da kendi okullarından mezun olanların Türkiye'de üniversite eğitimi görme konusunda teşvik edildiği, bir anlamda danışmanlık hizmeti yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Türkiye Maarif Vakfının eğitim alanında başka bölgelerde olduğu gibi Balkanlarda da tam eğitim networkünün içinde yer aldığı, hem ilgili resmi makamlarla hem de üniversitelerle ve diğer kamu ile özel okullarla çok yakın ilişki içerisinde bulunularak güven duyulan Türkiye Kurumu olarak Balkanlarda iyi bir algı oluşturmaktadır (<https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/abdullah-karakus/maarif-vakfi-baskani-birol-akgun-milliyete-konustu-feto-okullarindaki-ogrenci-sayisi-azaliyor-6034471?ses>, Erişim Tarihi, 05.06.2021).

Türkiye Maarif Vakfı ile Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından 2-5 Mayıs 2017 tarihlerinde İstanbul'da "*Balkanlar ve Bazı Avrupa Ülkelerinde İmam Hatip ve Dengi Program Uygulayan Okullar Uluslararası Eğitim Yöneticileri Çalışma Toplantısı*" gerçekleştirilmiştir. Toplantının amacı olarak, Balkanlarda din eğitimi veren medreseler ve Avrupa'da İHL modeliyle eğitim veren kurumlara Türkiye'deki İHL tecrübesinin paylaşılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda programa Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Belçika, Bosna-Hersek, Danimarka, Fransa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kosova, Romanya ve Sırbistan'ı temsilen 29 okul müdürü katılmıştır (Maarif Bülteni, 2017:20)

Şekil 6. Avrupa Ülkelerinde İmam Hatip Modeli
Kaynak: Maarif Bülteni Sayı 1, 2017.

Türkiye Maarif Vakfınca “Doğudan Batı’ya Adil Bir Dünya” temasıyla gerçekleştirilen 12. Uluslararası Öğrenci Buluşması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Balkanlar, Ortadoğu ve Afrika bölgelerinde bulunan ülkelerdeki Maarif Okullarında düzenlenen buluşmalara, ülkelerdeki Türk kurum ve kuruluş temsilcileri, akademisyenler ve dünyanın farklı yerinden öğrenciler katılmıştır. Uluslararası öğrencilerin karşılaştığı sorunlar ve bunların çözümlerine dönük yaklaşımlar ele alınmıştır. Arnavutluk, İtalya, Katar ve Libya’dan olmak üzere uluslararası öğrenciler ülkelerini tanıtmaya fırsatı bulmuşlardır. 1 Şubat’ta başlayan ve UDEF tarafından 51 ülkede 91 şehirde düzenlenen Türkiye Maarif Vakfının iş birliği yapmış olduğu 12. Uluslararası Öğrenci Buluşması’nın kapanış töreni, 4 Mayıs’ta İstanbul’da yapılmıştır (Maarif Bülteni, 2019:35).

Şekil 7: Maarif Okulları’nda 12. Uluslararası Öğrenci Buluşması
Kaynak: Maarif Bülteni Sayı 3, 2019

Konya Büyükşehir Belediyesi, Türkiye Maarif Vakfı ve Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının desteğiyle, Saraybosna Maarif Okullarında kursiyerlere dönük olarak konfeksiyon, filografi, mefruşat, örgü, ıslak keçe, ipek boyama, ahşap boyama, kurdele

nakışı, alüminyum rölyef ve kağıt rölyef eğitimleri düzenlenmiştir. Bu kapsamda Bosna Hersek'in başkenti Saraybosna'da, Konya Büyükşehir Belediyesi meslek edindirme kurslarına (KOMEK) katılan kursiyerler tarafından hazırlanan eserlerin yer aldığı serginin açılışı gerçekleştirilmiştir (<https://nj.maarifschool.org/post/7-saraybosnada-komeklere-katilanlar-sergi-acti-1472?lang=tr>, Erişim Tarihi, 04.06.2021).

Şekil 8: Saraybosna'da KOMEK'lere Katılanlar Sergisi
Kaynak: <https://nj.maarifschool.org/>

Maarif Okullarında öğretim gören öğrencilerin sanat alanındaki gelişimleri izlenip desteklenmektedir. Sanat dünyayı değiştirebilecek araçların başında gelmektedir. Bu anlamda Kosova Uluslararası Maarif Okulları 12. sınıf öğrencisi Elsa Hoti'nin eserlerinden oluşan resim sergisi de örnek teşkil edecek niteliktedir. Kosova "Pjeter Bogdani" Milli Kütüphanesi'nde sanatseverlerin beğenisine sunulan sergide konuşma yapan Okul Müdürü Çınar, "*Bu nedenle okullarımızda çocuklarımıza ahlaki değerleri dönüştürme, eleştirel düşünme becerileri kazandırma ve dünyaya farklı bir bakış açısıyla yaklaşma becerileri kazandırılmaktadır.*" şeklinde açıklama yaparak bu duruma dikkat çekmektedir (<https://turkiyemaarif.org/post/-maarif-okullari-ogrencisinden-kosova-milli-kutuphanesin-de-sergi-1609?lang=tr>, Erişim Tarihi, 04.06.2021).

Şekil 9: Hoti'nin 27 Tablodan Oluşan Resim Sergisi

Kaynak: <https://turkiyemaarif.org/>

Kuruluş amacı eğitim öğretim alanında Türkiye'nin uluslararası konumunu güçlendirmek olan Türkiye Maarif Vakfı (TMV) dünyanın her yerinde olduğu gibi Balkanlarda da yeni eğitim kurumları oluşturulması için faaliyetler yürütmektedir. Vakfın ilk üniversitesi konumunda Arnavutluk'ta 2002'den beri faaliyet göstermekte olan Tiran New York Üniversitesi yer almaktadır. Balkanlar genelinde vakfa ait eğitim kurumları kapsamında Arnavutluk'ta bir üniversitenin yanı sıra dört okul, Bosna Hersek'te dört okul, Kosova'da altı okul, Makedonya'da beş okul, Romanya'da dört okul ile Makedonya'da bir yurt bulunmaktadır (Duran, İnât ve Caner, 2018:307).

Kültürel diplomasi bakımından, Türkiye'nin Balkanlar politikasında önemli görev yürüten kurumlardan biri olan Türkiye Maarif Vakfı, kuruluşundan bugüne kadar okul öncesinden, yükseköğretime uzanan tüm eğitim kurumlarıyla uluslararası eğitim alanının da Türkiye'nin Balkanlara açılan kapısı olmuştur (Beylur, 2020:1).

3.4. Türkiye Maarif Vakfının Sahra-Altı Afrika'daki Faaliyetlerine Genel Bir Bakış

Sahra Çölü'nün güneyinde kalan ve 48 ülkenin yer aldığı Sahra Altı Afrika bölgesi yaklaşık olarak dünya nüfusunun %10'nu barındırırken, dünya gelirin %1'ine bile sahip değildir. Ayrıca Sahra Altı Afrika'da ki nüfusun yaklaşık %51'i sağlıklı suya erişim yaşayamamakta ve bu sorun gittikçe artmaktadır (Memiş, Kara ve Tayfur, 2010: 333).

Türkiye ilk defa 1998 yılında uygulamaya koyduğu “Afrika’ya Açılım” politikası ile Afrika ülkeleriyle birçok alanda ilişkilerin kurulmasını sağlamış ve ortak projeler gerçekleştirilmiştir. 2002’de Adalet ve Kalkınma Partisinin iktidara gelmesi ile açılım politikası hız kazanmış, bu çerçevede 2003 yılında “Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi” programı başlatılmış, 2005 yılı “Afrika Yılı” ilan edilmiş, 2008

yılında “Türkiye Afrika İş Birliği Zirvesi” toplantılarının ilki gerçekleştirilmiştir. 2013’den itibaren Afrika Açılım Politikası yerini Afrika ortaklık politikasına bırakmıştır. Bu ortaklık politikası daha kapsayıcı ve bütüncül bir anlayışı içermektedir. TİKA, AFAD, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı, Anadolu Ajansı, Türk Hava Yolları gibi kurumları bu anlayışta önemli bir yer tutmaktadırlar (<https://www.tuicakademi.org/kamu-diplomasisi-baglaminda-turkiyenin-afrikaya-yardimlari/>, Erişim Tarihi, 04.06.2021).

Türkiye’nin uyguladığı Afrika açılım politikasında kamu diplomasisi faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye, Türk Hava Yolları (THY), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) ve Yunus Emre Enstitüsü aracılığıyla Sahra-altı Afrika ülkelerine dönük yürüttüğü önemli projeler ile kıta ülkeleri üzerinde görünür hale gelmeyi, kıta halkları üzerinde de bilinir olmayı hedeflemektedir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin özünde yatan, muhatapı tarafından tanınır ve bilinir olarak tercihlerini etkileme yatmaktadır. Türkiye de bu amaçla Sahra-altı Afrika ülkelerinde uyguladığı bu faaliyetlerinde kıta ile yakından iletişim kurarak bölge halklarıyla kuvvetli bağlar oluşturmayı amaçlamaktadır (Tepeciklioğlu ve Ünal, 2018:605-606).

Afrika açılımı sonucu Türkiye, Afrikalı öğrencilerin eğitim almak istedikleri ülkeler arasına dâhil olmuştur. Türkiye Maarif Vakfı da Afrika kıtasının birçok noktasında eğitim faaliyetinde bulunarak binlerce Afrikalıya da ev sahipliği yaptığı gibi eğitim diplomasisi alanında Türkiye’nin yumuşak güç unsurlarından biri haline de gelmiştir (Baydemir, 2020: 57).

Şekil 10. Türkiye Maarif Vakfının Afrika Kıtasındaki Okulları

Kaynak: maarifvakfi.org

Afrika’da etkin bir faaliyet yürüten Maarif Vakfı ile Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye Bursları programı kapsamında seçilen bursiyer öğrencilerin mezun edildikten sonraki dönemde de koordineli çalışmalarını sürdürmelidir. Bu sayede Afrika’da var olan Türk eğitim sistemi, Avrupalıların uyguladıkları eğitim modellemelerinin aksine Afrikalılık kimliğini yok eden değil ihya eden bir mekanizmaya sahip olacaktır. Böylece Türkiye’nin varlığı, kıta coğrafyasında daha güçlü hissedilecektir (Tandoğan, 2018: <https://afam.org.tr/dunya-siyasetinde-afrika-ve-kitanin-gelecegi/>, Erişim Tarihi, 04.06.2021).

19-21 Ekim 2017 tarihleri arasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından “Türkiye-Afrika Ülkeleri Eğitim Bakanları Konferansı” düzenlenmiştir. Konferansa 28 ülkeden bakan, bakan yardımcısı, müsteşar, büyükelçi ve 53 üst düzey yetkilinin yanı sıra Türkiye Maarif Vakfı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı temsilcileri katılmıştır. Konferansta Afrikalı bakanlara hitap eden Başbakan Binali Yıldırım, kadim medeniyetin temsilcileri olan Afrika’nın, aynı zamanda insanlığın ve medeniyetin de beşiği olduğunu, Türkiye olarak Afrika’nın değerlerine hep saygı duyduklarını, Afrika ülkelerinin bağımsız, özgür ve barış içinde olmalarını öncelikli tuttuklarını, bu yönde bir dış politika izlediklerini belirtmiştir. Türkiye Maarif Vakfı aracılığıyla öğrencilerin daha kaliteli ve fırsat eşitliği sağlayan bir eğitimi imkânına kavuşacakları belirtilmiştir (Maarif Bülteni, 2017: 31-32).

Şekil 11. Milli Eğitim Bakanlığı’nın Ev Sahipliğinde Gerçekleştirilen Türkiye-Afrika Ülkeleri Eğitim Bakanları Konferansı

Kaynak: Maarif Bülteni Sayı 1, 2017.

Doğu Afrika ülkesi olan Etiyopya'nın Harar şehrinde yaklaşık yüz yıl önce inşa edilen ve yakın zamana kadar metruk halde bulunan Osmanlı konsolosluk binası, TİKA tarafından restore edilerek “Maarif Eğitim ve Kültür Merkezi” olarak hizmete açılmıştır. Açılış törenine Harar'da yaşayan Osmanlı bakiyesi Türk kökenli aileler de katılmıştır. Açılan merkezde Türkçe öğretiminin ve mesleki eğitim çalışmalarının yanında kaybolmaya yüz tutan tarihin de kurulacak müzeyle yaşatılacağını vurgulanmıştır (Maarif Bülteni, 2019:12).

Şekil 12. Etiyopya'da Maarif Eğitim ve Kültür Merkezi Açılışı
Kaynak: Maarif Bülteni Sayı 6, 2019

Afrika Kıtası'nın, 21. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak uluslararası sisteme daha etkin katılım sağlaması ayrıca küresel sahnede etkin bir konumda olması beklenmektedir. Özellikle Kıta'nın taşıdığı ekonomik ve ticari potansiyel birçok ülkeyi ve yatırımcıyı kendine doğru çekmektedir. Türkiye'nin Kıta'ya bakış şekli “Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler” ilkesi penceresinden karşılıklı çıkar temelinde olmaktadır. Bu anlamda Türkiye Afrika ile sahip olduğu derin tarihi tecrübesinin yanında siyasi ve kültürel birikimini de paylaşmaktadır. Türk dış politikasında büyükelçilikler ile birlikte TİKA, AFAD, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı, Anadolu Ajansı, Türk Hava Yolları gibi kurumları da bu anlamda etkin bir şekilde kullanmaktadır (<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>, Erişim Tarihi, 04.06.2021).

2016 sonrası Afrika kıtasında faaliyet yürütmeye başlayan Türkiye Maarif Vakfı aynı zamanda Türkiye'nin Afrika açılımı politikasını derinleştiren, insani bağları kuvvetlendiren bir etkiye sahip olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye Maarif Vakfı, Türkiye-Afrika ilişkilerine öznel bir öge konumunda yer almaktadır. Kıtanın sahip olduğu genç nüfus dikkate alındığında Maarif Vakfının yürüttüğü eğitim faaliyetlerinin son derece kıymetli bir stratejik yatırım olduğu görülecektir. Türkiye-Afrika ilişkilerinde eğitim ögesini derinleştirmek adına kıtada 2021 sonu itibariyle 25 ülkede 175 eğitim kurumu ile faaliyet

yürütmektedir. Türkiye Maarif Vakfı sahip olduğu kurumsal stratejik plan çerçevesinde belirlenen önceliklere göre, ilgili bakanlıklar ve diğerk devlet kurumlarıyla karşılıklı iş birliğı içerisinde Afrika kıtası genelinde 47 ÷lke ile kurulan resmi temaslar sonucunda bu ÷lkelerden 33'ünde temsilci ataması gerçekleştirilmiş, 25 ÷lkede de eğitim faaliyeti yürüt÷lmektedir (https://kriterdergi.com/dosya-afrikada-turkiye/afrikanin-gelecegi-icin-egitim-turkiye-maarif-vakfi, E.T. 27.12.2021).

Afrika-Türkiye İnisiyatifi (ATİ)'nin himayesinde ve Türkiye Maarif Vakfı ile ortaklaşa Etiyopya'da gerçekleştirilen “Merhaba Afrika” projesi kıtada ki barışı kalıcı hale getirilmesi yönünde yapılan çalışmalara örnek teşkil edecek bir çalışma olarak değerlendirilmelidir (İşbilir, 2021:19).

SONUÇ

Bu çalışma sonucunda, Soğuk Savaş sonrası değişen dünya düzeniyle birlikte devletlerin, uluslararası sistemde dış politikalarını yumuşak güç kullanma yönünde belirledikleri ayrıca 2016 yılında kurulan Maarif Vakfının Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde bir yumuşak güç unsuru olarak önemli rol oynadığı görülmüştür.

Uluslararası ilişkiler disiplinin tarihi araştırıldığında güç kavramının ön planda olduğu görülmektedir. Yine bu bağlamda zorlama, korkutma, tehdit etme ve caydırma gibi yöntemleri içeren sert gücün çok uzun yıllar boyu uluslararası aktörler tarafından kullanıldığı görülecektir. Ancak, günümüzde ise güç kavramı denildiğinde ekonomik ve askerî güç haricinde uluslararası sistem tarafından tercih edilen, maliyeti daha düşük olan “yumuşak güç” kavramı akla gelmektedir.

J. Nye tarafından literatüre kazandırılan yumuşak güç, artık birçok ülke tarafından kullanılan politik bir araç haline gelmiştir. Özellikle dış politikalarının diğerleri tarafından meşru kabul edilmesini isteyen devletler, bu amaçlarına yumuşak güç ile ulaşma gayreti içerisine girmişlerdir. Burada belki de temel çıkmaz yumuşak güç ile beklenen sonuçların kısa vadede ulaşılamaz olmasıdır. Ayrıca yumuşak güç politikası uygulanırken olası birtakım engellerle karşılaşılması gözden kaçırılmaması gereken bir durumdur.

2000'li yıllar sonrası gerek söylemsel olarak gerekse de eylemsel olarak Türk dış politikasında nüfuz bulan yumuşak güç kavramının, Türkiye'nin uzun vadeli planlarını gerçekleştirebilmesi açısından önemli bir araç olduğu görüşü ön plana çıkmaktadır. Yürütülen bu politik anlayış içerisinde kamu diplomasisi yöntemlerine de sıklıkla başvurulmakta, bu sayede Türkiye'nin uluslararası camiada saygınlığının artırılması amaçlanmaktadır. Türkiye'nin, özellikle 2002 sonrası bir “Dünya Devleti” olma hedefini taşıdığı görülmekte, dış politikasını da bu doğrultuda revize etmektedir. İşte bu bağlamda Türk dış politikası içerisinde yer alan yumuşak güç stratejisinde Türkiye Maarif Vakfı önem arz etmektedir.

17.06.2016 tarihli ve 6721 sayılı Kanun üzerine ihdas edilen Türkiye Maarif Vakfı, Milli Eğitim Bakanlığı haricinde yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına eğitim kurum/kuruluşları açma yetkisine sahip olan tek kurum olma hüviyetine sahiptir. Vakıf, Anadolu coğrafyasının sahip olduğu kültür, bilgi ve eğitim dinamiklerini dünya ile paylaşma açısından bir köprü görevi üstlenmektedir.

Bulut, “Küresel Siyasette Kültürel Diplomasinin Yeri: Türkiye’nin Durumuna Dair Tespit ve Öneriler” isimli çalışmasında Türkiye’nin, kültürel diplomasiyi, dış politikasına ek olarak, dışarıya açılma ve kendini anlatma sürecindeki yardımcı araçlardan biri olarak gördüğünü belirtmektedir. Özellikle son on yılda insani yardım konusunda dünyada bir tanınırlık kazanan Türkiye’nin, hayırsever bir ülke imajının uluslararası alanlarda daha güçlü ve daha canlı bir şekilde vurgulanması için medya organlarının etkin desteğinin gerekli olduğunu belirtmektedir (2019: 23).

Yıldırım, Türkiye’nin insani diplomasi faaliyetleri ve Türkiye’nin yumuşak gücüne ilişkin verilerini değerlendirdiği çalışmasında, “*gerçekleştirilen insani diplomasi faaliyetlerinin Türkiye’nin yumuşak gücünü olumlu yönde etkilediğini ve dış politika hedeflerinden birini gerçekleştirdiğini*” söylemektedir. İnsani diplomasi faaliyetlerinin konusunu oluşturan sığınmacı ve dış yardım unsurlarına ilişkin verilerin yer aldığı “Elcano Global Presence Index’ine göre 2011-2018 yılları arasında göç ve kalkınma konularının Türkiye’nin yumuşak gücüne önemli katkı sağladığını dile getirmektedir (2019: 2584).

Araştırma sonucunda “Soğuk Savaş sonrası değişen dünya düzeniyle birlikte devletlerin, uluslararası sistemde dış politikalarını sert güç kullanmak yerine yumuşak güç kullanmaya doğru değiştirme yönüne evrildikleri görülmektedir” ve “Bir yumuşak güç unsuru olarak Türkiye Maarif Vakfı Türkiye’nin uluslararası ilişkilerinde önemli rol oynamaktadır” hipotezleri doğrulanmıştır. Zira Maarif Vakfının faaliyet yürüttüğü coğrafya ve toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı ile sistemlerin derinliklerinin keşfedilerek bu toplumlarla kurulacak bağlar ve ilişkiler sayesinde küresel anlamda Türkiye Cumhuriyeti’nin gücüne güç kattığı ve etkinliğini arttırdığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Albayrak, M. (2002). “*DP Hükümetleri’nin politikaları (1950-1960)*”. Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- Akgün, A. C. vd. (2020). Kamu diplomasi aracı olarak yurttaş diplomasisi: türkiye’nin uluslararası ilişkilerdeki misyonuna yönelik Erasmus+ Avrupa Gönüllük Programı örneği, *Intermedia International e-Journal*, 7(13), 338-357.
- Akıllı, E. (2018). Yunus Emre Institute As A tool for cultural diplomacy and nation branding, *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*, 13(22), 19-30.
- Akova, S. (2012). Balkan Savaşları’ndan Günümüze Batı Balkanlar ve Kültürlerarası İletişim Bağlamında Türkiye İle İlişkiler, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi / 2012-2 (Temmuz-Aralık) (Balkan Özel Sayısı-II)*, s:170-201.
- Anaz, N., Özşahin, M. C. (2015). Türkiye’de kamu diplomasisi ve yumuşak güç, Şahin, M. ve Çevik (Ed.), *Kamu diplomasisi koordinatörlüğü: Türk dış politikasında kamu diplomasisinin rolü ve işlevi* içinde (ss. 499-518), Ankara: Nobel Akademik.
- Anholt, S. (2008). From nation branding to competitive identity – the role of brand management as a component of national policy. K. Dinnie (Ed.), *Nation branding concepts, issues, practice* içinde (ss. 22-31). Elsevier.
- Armitage, Richard L. ve Joseph S. N. (2007). *CSIS commision on soft power: A smarter more secure America*. Washington D.C.: The CSIS Press.
- Arı, T. (2008). *Uluslararası ilişkiler ve dış politika*. Bursa: Marmara Kitap.
- Arslan, M. M. (2019). *Türkiye’nin ve Rusya’nın Orta Asya’ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri: Karşılaştırmalı bir inceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, E., Kiper, K. (2015). Dış yardım nedir? Niçin yapılır?, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 15(34), 9-26.
- Ateş, Ş. (2016). “Yunus Emre Enstitüsü ve Kültürel Diplomasi”, Ş. Ateş, Ş. Köktürk ve M.

- Barut (Ed.), *Kültürel diplomaside sınırların dışında düşünmek* içinde (ss. 18-25). İstanbul: Yunus Emre Enstitüsü Kültürel Diplomasi Akademisi Yayınları.
- Aydın, M. (2010). *Eğitim yönetimi* (9. baskı). Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.
- Aydoğan, B. (2011). *Güç kavramı ve kamu diplomasisi*, Eko politik Uluslararası İlişkiler Masası, R.N: 11(02).
- Baharççek, A. (2000). Bir dış politika aracı olarak savaş, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 271-279.
- Baharççek, A. ve İnan, C. E. (2013). Dış Politika'nın belirlenmesinde ulusal güvenlik algısının rolü, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 101-120.
- Balcı, A. (2013). *Türkiye dış politikası: İlkeler, aktörler, uygulamalar*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Balcı, A. (2018). Savunma diplomasisi kavramı, özellikleri ve uygulamaları, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 45-58.
- Balcı, M. ve Melanlıoğlu, D. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programı üzerine, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, 10(2), 173-198.
- Baldwin, A. D. (1979). Power analysis and world politics: New trends versus old tendencies. *World Politics*, 31(2), 161-194.
- Barlas, M. (1994). *Turgut Özal'ın anıları*, İstanbul: Sabah Yayınları.
- Baydemir, M. (2020). Türkiye'nin 'Afrika Açılımı': Yükseköğretimde Sahraaltı Afrikalı Öğrenci Hareketliliği (2013-2018), *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/1, s: 56-68.
- Bayraktar, Z. (2012). Türkiye'nin Balkanlardaki Yumuşak Gücü Türk Kültürü, *Karadeniz Araştırmaları*, 35, s:181-189.
- Bekar, N. (2019). Kültürel diplomasi açısından batı balkanlarda Türkiye ve Almanya (2000-2015). *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 3064-3084.
- Beylur, S. (2020). Türkiye'nin Balkanlar Politikasına Genel Bir Bakış, *Avrasya araştırma Enstitüsü Haftalık e-Bülten*, 282, s:1-2.
- Birgi, M. N. (1983). Diplomasi mesleği. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*. 1.

- Bosch, R. (2016). *Power: A conceptual analysis*. Den Haag: Eleven International Publishing.
- Bozkır, V. (2013). Kamu diplomasisin alanları ve çerçevesi, A. Yalçinkaya ve Y. Özgen (Ed.), *Kamu diplomasisi içinde* (ss. 31-50), Ankara: Uğur Yayıncılık.
- Bulut, F. (2019). Küresel Siyasette Kültürel Diplomasinin Yeri: Türkiye'nin Durumuna Dair Tespit ve Öneriler, *İlim Kültür Eğitim Derneği*, s:3-24.
- Cull, N.J. (2009). *Public diplomacy: Lessons from the past*. Los Angeles. Figueroa Press.
- Çağlar, A. (2015). Güç: sert güç, yumuşak güç ve akıllı güç.
- Çaha, Ö., Çaylak, A. ve Tutar, H. (2013), TRA2 Bölgesi sivil toplum kuruluşları profili. Serka Kalkınma Ajansı Raporu, Kars.
- Çalış Ş. H. (2001). Ulus, devlet ve kimlik labirentinde Türk dış politikası. Ş. H., Çalış, İ. D. Dağı ve R. Gözen (Der.), *Türkiye'nin dış politika gündemi: Kimlik, demokrasi, güvenlik içinde* (ss. 3-34). Ankara, Liberte Yayınları.
- Çamır, M. (2009). *Yumuşak güç kavramı ve Türk dış politikasında yumuşak güç*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Harp Akademileri Komutanlığı, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Çavuş, T. (2012). Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2/2, s: 23-37.
- Çelenk, B. (2015). Türkiye'de kamu diplomasisi ve yumuşak güç, Şahin, M. ve Çevik (Ed.), *Diaspora ve markalaşma: Avrupa'daki Türk diasporasının marka gücü ve eksikleri içinde* (ss.73-89). Ankara, Nobel Akademik.
- Çelik, M.E. (2020). Bosna-Hersek'te Türkçe Öğretiminin Güncel Durumu, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, s:108-128.
- Çiftçi, K. (2007). *Siyasal kimlik algılamalarının Türk dış politikasının oluşumuna etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Daban, C. (2017). Turgut Özal dönemi Türkiye dış politikası. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(33), 77-96.
- Demir, V. (2012). *Kamu diplomasisi ve yumuşak güç*. İstanbul: Beta Yayınları.

- Doğan, E. ve Cerit M., S. (2006), Türkiye'nin dış politikası: Yeni sorunlar ve Yeni aktörler.
- Doğan, E. ve S. Mazlum (Der.), *Sivil toplum ve dış politika* içinde (ss. 11-22): Bağlam Yayınları. İstanbul
- Doğan, N. (2006). Uluslararası ilişkilerde güç kullanımı ve New Haven ekolü. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 103-113.
- Doğan, E. (2012). Kamu diplomasisinin sunduğu fırsatlar ve kısıtları üzerine. İstanbul: TASAM Yayınları.
- Doster, B. (2018). Atatürk ve kamu diplomasisi. A. N. Yılmaz, ve G. Kılıçoğlu (Ed.), *Yumuşak güç ve kamu diplomasisi üzerine akademik analizler* içinde, (ss.1-10). Ankara: Nobel Akademik.
- Dumankaya, M. E. (2019). *Uluslararası ilişkiler ve güç kavramı*. Trend Analiz.
- Duran, B. (2009), “*Türk dış politikası Ortadoğululaşıyor mu?*”. K. İnat, M. Ataman ve B. Duran (Ed.), *Ortadoğu yillığı 2008* içinde (ss.385-403). İstanbul: Küre yayınları.
- Duran, B., İnat, K. ve Usul, A.R. (2018). *Türk Dış Politikası Yıllığı-2018*. Seta, Ankara.
- Ege, A. (2008). Türk dış politikasında 1990’lı yıllar: soğuk savaş sonrası dönüşüm ve istikrar, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 24(1), 321-335.
- Ekinci, M., U. (2017). Türkiye-Balkanlar ilişkileri. *Seta, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, 204,1-20.
- Ekşi, M. (2014). *Kamu diplomasisi ve Ak Parti dönemi Türk dış politikası*. Ankara: Siyasal Kitap.
- Ekşi, M. ve Erol, S. (2018). The rise and fall Of Turkish soft power and public diplomacy. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 23, 15-45.
- Erdağ, R. (2015), “*Türkiye’nin Kalkınma Yardımları ve TİKA*”, içinde Mehmet ŞAHİN ve B. Senem ÇEVİK (der), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Eren, E. (2017). Sivil toplumun dış politika inşasındaki rolü: Türk kamu diplomasisi örneği. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 36-49.
- Erendor, M. E. (2020). *Türk dış politikası*. H. Acar, (Ed.). Ankara: Atlas Akademik Basım Yayın.

- Ertürk, S. (1975). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Erzen, M. (2012). *Kamu diplomasisi*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Foucault, M. (2007). *İktidarın gözü, seçme yazılar 4*. (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gallarotti, G. M. (2011). Soft power: What it is, Why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), 25- 47.
- Gönlübol, M. ve H. Ülman. (2014). *İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türk dış politikası (1945-1965)*. M. Gönlübol (Ed.), *Olaylarla Türk dış politikası (1919-1995)* içinde (ss.189-334). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gözen, R. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç ve adalet, *Muhafazakar Düşünce*, 4(15), 207-227.
- Güder, S., Mercan, M.H. (2012). 2000 Sonrası Türk Dış Politikasının Temel Parametreleri ve Orta Doğu Politikası, *İnsan & Toplum*, 2/3, S:57-92.
- Güder, S., Çemerek, M. ve Mercan, M. H. (2020). Geleceğin Türkiye'sinde dış politika, *İlim Kültür Eğitim Vakfı*, 23(5), 1-202.
- Gültekin, İ. vd. (2019). *Türkiye Maarif Vakfı yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı*. (İ. Gültekin Ed.), İstanbul.
- Gündoğdu, S. (2021). *Türk dış politikasında yumuşak güç ve kamu diplomasisi Kuramlar ve uygulamalar (2002-2013)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Gündüz, A.Y., Kaya, M. (2014). Küresel Dünyada Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki Rollerini Üzerine Bir Değerlendirme, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 6/10, s:130-169.
- Güzel, S. Ç. (2016). Dış yardımlarda destekleyici bir unsur olarak kültürel diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(2), 343-359.
- Hatipoğlu, O. G. (2018). Farklı bir kamu kurumu olarak Tika: Örgüt yapısının dönüşümü hakkında bir analiz. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 1(1), 99-116.
- Heywood, A. (2013). *Küresel siyaset*. (N. Uslu ve H. Özdemir, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.

- İşbilir, A.C. (2021). Afrika’da Faaliyet Gösteren Türk STK’ların Barış İnşa Edici Kapasitesi, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 1/1, s:05-25.
- Johnston, Y. (2008). Country case insight – South Africa Developing Brand South Africa. K. Dinnie (Ed.), *Nation branding concepts, issues, Practice* içinde (ss. 5- 15). Oxford: Elsevier.
- Kamel, A. (2014). *1923’ten günümüze Türk dış politikası ve diplomasisi*, İnkılap Kitabevi.
- Karabulut, B. (2017). Uluslararası ilişkilerde yumuşak güç olgusu: Kamu diplomasisi örneği. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 9(35), 333-340.
- Karadağ, H. (2016). *Uluslararası ilişkilerde yeni bir boyut kamu diplomasisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karagül, S. (2013). Türkiye’nin Balkanlardaki “Yumuşak güç” perspektifi: Türk İşbirliği ve Kordinasyon Ajansı. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 79-102.
- Karagöz, F. (2010). Yoksulluk tuzağı ve dış yardım: Eleştirel bir yaklaşım. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 1-13.
- Kardaş, T., Erdağ, R. (2012). Bir dış politika aracı olarak TİKA. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), 167-193.
- Kaya, M. ve Kardaş, M.N. (2020). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Programı Üzerine Bir İnceleme, *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/1, S:1-20.
- Kayagil, M.E. (2020). Yoksulluğu Azaltmada Dış Yardımlar: Amaçlar ve Tartışmalar, *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, s:161-166.
- Keohane, R.ve Nye J. S. (2012). Power and interdependance. *International Organization*, 41(4).
- Kılıçoğlu, G. ve Yılmaz, A. N. (2017). Bir kamu diplomasisi kurumu olarak Tika’nın Ak Parti döneminde kullanılması. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 116(229), 171-182.
- Kılıçoğlu, G. ve Yılmaz, A.N. (2019). *İpeğe sarılmış çelik, Türkiye’nin yumuşak gücü ve kamu diplomasisi*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Kocabıyık, H. (2019). Değişen diplomasi anlayışı, kamu diplomasisi ve Türkiye. *Avrasya Etüdleri*, 163-196.

- Kolasi, K. (2013). Soğuk savaşın barışçıl olarak sona ermesi ve uluslararası ilişkiler teorileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(2), 149-179.
- Korkmaz, C. B. (2020). Yumuşak güç kaynağı bağlamında yabancı dil olarak Türkçe'nin öğretimi. *BAYTEREK Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 74-95.
- Köksoy, E. (2014). Kamu diplomasisi ve halkla ilişkiler ilişkisi: Kuramsal bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, 22, 211-231.
- Köksoy, E. (2015). Kamu diplomasisi perspektifinden ulus markalaması. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 23, 42-61.
- Kürkçüoğlu, Ö. (1980). Dış politika nedir? Türkiye "de dün ve bugün. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(1), 309-335.
- Maden, A. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programlarında söz varlığını zenginleştirme. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 13(66), 1822-1857.
- Maarif Bülteni 1, Türkiye Maarif Vakfı, 2017.
- Melissen, J. (2005), The new public diplomacy: Between theory and practice, , J. Melissen, P. Macmillan (Ed.), *The new public diplomacy içinde* (ss. 3-28). New York.
- Memiş, H., Kara, M. ve Tayfur, L. (2010). Yoksulluk, Yapısal Uyum Programları ve Sahra Altı Afrika Ülkeleri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7/14, s: 325-346.
- Mueller, J. (1989). *Retreat from doomsday: The obsolescence of major war*. NY: Basic Books.
- Mor, B. D. (2006). Public diplomacy in grand strategy. *Foreign Policy Analysis*, 2(2), 157-176.
- Morgenthau, H. J. (1967). *Politics among nations*. New York: Knopf.
- Naidoo, K. ve Tandon, R. (1999). *The promise of civil society in CIVICUS World alliance for citizen participation*. Westhartford: Kumarian Press.
- Nas, A. (2021). *Ulus markalama dünyadan örneklerle kuram ve uygulama*, İstanbul.
- Nye, J. S. (1990). Soft power. Foreign policyp. Autumn: Washingtonpost. Newsweek Interactive, LLC.
- Nye, J. S. (2005), *Dünya siyasetinde başarının yolu yumuşak güç*. Elips Kitapevi.

- Nye J. S. , (2005). *Yumuşak güç*. (R. İnan, Çev.). Aydın: Elips Kitap.
- Nye, S. J. ve Welch, D. A. (2010). *Küresel çatışmayı ve işbirliğini anlamak: Kurama ve tarihe giriş*. (R. Akman Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Oğuzlu, T. (2011). Soft power in Turkish foreign policy. *Australian Journal of International Affairs*. 61(2), 81-97.
- Oran, B. (2002). *Türk dış politikasının teori ve pratiği*. B. Oran (Ed.), *Türk dış politikası Kurtuluş Savaşı'ndan bugüne olgular, belgeler, yorumlar 1919-1980 içinde* (9. Baskı, ss.15-92). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Önal, B. (2018). Türkiye'nin Orta Asya'da uyguladığı kamu ve kültür diplomasisi politikaları. A. N. Yılmaz ve G. Kılıçoğlu (Ed.), *Yumuşak güç ve kamu diplomasisi üzerine akademik analizler içinde* (ss.41-89). Ankara: Nobel Akademik.
- Özçelik, M. (2010). İkinci Dünya Savaşı'nda Türk dış politikası. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 253-269.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç: Çok boyutlu bir değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 663(3), 113-144.
- Özdoğru, Ş. ve Yüksel, A. H. (2019). Ulus markalama ve beslendiği kaynaklar: Bir derleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 8(1), 329-349.
- Özel, C. (2018). Yumuşak güce bütünsel bakış. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-27.
- Özel, M. (2021). *Türkiye'de kültürel diplomasi ve eğitim diplomasisi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Özen, Ç., Bozdağlıoğlu, Y. (2004). Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1/4, s:59-79.
- Özkan, A.(2012). Kamu Diplomasisi Enstitüsü serisi: 1,TASAM Yayınları, İstanbul.
- Özkan, A. (2015). 21. yüzyılın stratejik vizyonu kamu diplomasisi ve Türkiye'nin kamu diplomasisi imkânları. Stratejik Rapor No:70. Türk Asya Stratejik Araştırma Merkezi.
- Özodaişık, M. (2016). *Halkla ilişkiler ve iletişim*. Eskişehir: AÖF Yayınları.
- Öztürk, Z. A. (2017). *Siyaset bilimi*, Ankara: Orion Yayıncılık.
- Öztürk, A. (2013). Machiavelli düşüncesinde cumhuriyetçi özgürlük ve kurucu lider

- imgesi. *Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi*, 68, 2.
- Paçacıoğlu, E. H. (2020). Balkanlar'da Türkiye ve Avrupa Birliği'nin yumuşak gücü. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 35-69.
- Pallaver M. (2011). Power and Its Forms: Hard, soft, smart. The London School of Economics and Political Science.
- Peltekoğlu, F. B. (2014). *Halkla ilişkiler nedir?* İstanbul: Beta Yayınları.
- Pınar, L. (2017). Amerika Birleşik Devletleri'nin yumuşak gücü ve Hollywood. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 253-274.
- Purtaş, F. (2013). Türk dış politikasının yükselen değeri: Kültürel diplomasi. *Gazi Akademik Bakış*, 13, 1-14.
- Rasmussen, R. K., & Merkelsen, H. (2012). The new PR of states: How nation branding practices affect the security function of public diplomacy. *Public Relations Review*, 38(5), 810-818.
- Sağlam, Z. (2014). *Güç kavramı ve Ortadoğu'da değişen dengeler üzerinden güç okuması*. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Raporu.
- Sancak, K. (2016). *Uluslararası ilişkilerde güç kavramı ve yumuşak güç*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sancar, A. G. (2012). *Kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkiler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Sancar, A. G. (2012). *Uluslararası halkla ilişkiler yöntemi olarak kamu diplomasisi: Türkiye için bir model önerisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Satow, E. (1966). *A guide to diplomatic practice*. London: Longmans.
- Say, S. (2015). Propaganda için kullanılan bir örtmece olarak kamu diplomasisi kavramı, *İnsan&İnsan Dergisi*, 4, 22-44.
- Snow, N. (2009). Rethinking public diplomacy. N. Snow ve P. M. Taylor (Ed.), *Handbook of public diplomacy* içinde. Routledge.
- Szondi, G. (2008). Public diplomacy and nation branding: Conceptual similarities and differences. Netherlands Institute of International Relations Clingendael. <https://www.researchgate.net/publication/253744488> sayfasından erişilmiştir.

- Stoddart, M. C.J. (2007). Ideology, hegemony, discourse: A critical review of theories of knowledge and power. *Social Thought and Reseach*, 28, 191-225.
- Şahin, M. ve Çevik, B. S. (2015), *Türkiye’de kamu diplomasisi ve yumuşak güç: Türk dış politikası ve kamu diplomasisi*. Ankara: Nobel Akademik.
- Tağraf, H. (2008). Küresel stratejilerden çok uluslu stratejilere geçiş: Küresel düşün yerel davran. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1.348-366.
- Tepeciklioğlu, E. E., Tepeciklioğlu, A. O. ve Ünal, B. A. (2018). Türkiye’nin sahra-altı Afrika’da yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri. *Ege Akademik Bakış*, 18(4), 605-618.
- Tuch, H. N. (1990). *Communicating with The World U.S. public diplomacy overseas*. New York: ST. Martin's Press.
- Tuncer, B. B. (2020). Covid-19 sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin uluslararası halkla ilişkileri, kamu diplomasisi örneği olarak dış yardımlarla yarattığı etki üzerine bir değerlendirme. *TJSS*, 4(8), 438-455.
- Turan, Y. ve Karanfil, A. (2017). Türk dış politikasında yumuşak güç unsuru ve T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 17-32.
- Üçkuş, Ö. ve Kendirci, B.(2012). Teoriden uygulamaya dış yardım. *Sayıştay Dergisi*, 86, 57-77.
- Ünalnış, A. N. (2019). Yumuşak gücün tesis edilmesinde kültürel diplomasinin önemi ve bir uygulayıcı olarak Yunus Emre Enstitüsü. *Bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 91, 137-159.
- Varoğlu, A. (2013). Kamu diplomasisinde kavramsal ve kuramsal süreç. Yalçınkaya, A. ve Özgen, Y. (Ed.), *Kamu diplomasisi içinde* (ss.1-30), Ankara: Uğur Yayıncılık.
- Yağmurlu, A. (2019). Kültürel diplomasi: Kuram ve pratikteki çerçevesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 12(2), 1210-1238.
- Yanardağoglu, E. (2014). Uluslararası iletişim ve kamu diplomasisi: BBC Dünya Servisi Haber Merkezi örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 38, 116-132.
- Yatağan, A. G. (2018). Sert güç unsurlarının yumuşak güç aracı olarak etkileri, *Kara Harp*

- Okulu Bilim Dergisi*, 28(3), 69-94.
- Yazar, F. (2020). Kamu diplomasisi aracı olarak Türk Dizi sektörünün değerlendirilmesi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 530-541.
- Yazar, F. (2021). Kamu diplomasisi bağlamında Türkiye'nin ulus markalama faaliyetlerinin değerlendirilmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 133-150.
- Yeşiltaş, M. ve Balcı, A. (2011). AK Parti dönemi Türk dış politikası sözlüğü: Kavramsal bir harita. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 9-35.
- Yetim, M. (2011). Türkiye'nin değişen Ortadoğu algısı: İdeoloji-güvenlikten ekonomi medeniyete. K. İnâat, M. Ataman ve C. Çakmak (Ed.), *Ortadoğu Yıllığı 2009 içinde* (1 Baskı). İstanbul: Küre Yayınları.
- Yıldırım K. E. ve Yıldırım, A. (2017). Türkiye'nin yumuşak güç sembollerinden Türk İşbirliği Koordinasyon Ajansı ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluk Başkanlığı'na genel bakış. *Karadeniz Dergisi* 33, 203-219.
- Yıldırım, E. (2019). İnsani Diplomasi Faaliyetlerinin Türkiye'nin Yumuşak Gücüne Etkisi, *Uluslararası Toplum ve Araştırmalar Dergisi*, 13/19, s:2564-2584.
- Yıldırım, E. ve Küçüksolak, Ö. K. (2020). Türk dış politikasında insani diplomasi ve Suriyeli sığınmacıların Türkiye algısı: Gaziantep ili örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 593-617.
- Yılmaz, S. (2012). *Akıllı güç*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Yılmaz, N. A. (2018). Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli. Yılmaz, A.N. ve Kılıçoğlu, G. (Ed.), *Yumuşak güç ve kamu diplomasisi üzerine akademik analizler içinde* (ss.11-37). Ankara: Nobel Akademik.
- Yiğenoğlu, K. (2016). İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze değişen güç dengeleri ve ABD'nin Pasifik Bölgesi Stratejisi: Trans-Pasifik Ortaklığı örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 58, 327-341.
- Yüksel, S. U. ve Ateş, A. E. (2019). Nietzsche ve realizm: Nietzsche'de güç istenci kavramı ve realist paradigma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 215-230.

İnternet Kaynakları

<http://www.resmigazete.gov.tr>, Erişim Tarihi: 13.05.2021.

<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/100-tuerk-d-politikas-ve-kamu-diplomasisi>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/106-kt-ueyes-uelkeler-ve-kamu-diplomass>, Erişim Tarihi: 21.05. 2021.

<https://ilke.org.tr/gelecegin-turkiyesinde-dis-politika-raporu-yayin>, Erişim Tarihi: 22.05.2021.

https://tasam.org/tr-TR/Icerik/1111/dunden_bugune_turk_dis_politikasi, Erişim Tarihi: 24.05.2021.

<https://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa>, Erişim Tarihi:24.05.2021.

<https://www.yenisafak.com/gundem/hedefimiz-guzelinsanlar-yetistirmek-2755965>, Erişim Tarihi: 26.05.2021.

<https://www.mfa.gov.tr/feto.tr.mfa.>, Erişim Tarihi:28.05.2021.

<https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa.>, Erişim Tarihi, 02.06.2021

<https://turkiyemaarif.org/post/7-turkiyenin-dunyaya-acilan-kapisi-turkiye-maarif-vakfi-640?lang=tr>, Erişim Tarihi: 02.06.2021.

<https://turkiyemaarif.org/post/7-bizim-derdimiz-iyi-insan-yetistirmek--129?lang=tr>, Erişim Tarihi, 02.06.2021.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-maarif-vakfi-yonetim-kurulu-baskani-zorlu-balkanlar-maarif-vakfi-icin-ozel-oneme-sahip/836142>, Erişim Tarihi, 03.06.2021.

<https://turkiyemaarif.org/post/7-disisleri-bakanligi-diplomasi-akademisinde-maarif-vakfi-anlatildi-1393?lang=tr>, Erişim Tarihi, 03.06.2021.

<https://www.turkiyemaarif.org/post/7-bosnahersekli-ogrencilerden-turkiye-maarif-vakfina-ziyaret-571?lang=tr>, Erişim Tarihi, 03.06.202

<https://nj.maarifschool.org/post/7-saraybosnada-komeklere-katilanlar-sergi-acti-1472?lang=tr>, Erişim Tarihi, 04.06.2021.

<https://www.tuicakademi.org/kamu-diplomasisi-baglaminda-turkiyenin-afrikaya-yardimlari/>, Erişim Tarihi, 04.06.2021

<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>, Erişim Tarihi, 04.06.2021.

<https://kriterdergi.com/dosya-afrikada-turkiye/afrikanin-gelecegi-icin-egitim-turkiye-maarif-vakfi>, E.T. 27.12.2021

EKLER

EK-1: Türkiye Maarif Vakfı Balkanlar Bölge Koordinatörlüğü Yazılı Mülakat Formu

Sayın Yönetici/Koordinatör;

Sizlerle “Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Maarif Vakfının Türkiye’nin Uluslararası İlişkilerindeki Rolü” başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmamda kullanılmak üzere aşağıda belirtilen sorular ışığında yazılı mülakat yapmayı amaçlamaktayım. Vereceğiniz samimi ve eksiksiz cevaplardan dolayı teşekkür ederim.

Balkanlar özelinde;

1. Türkiye Maarif Vakfının Türk kültürünün tanıtılması ve yayılmasına dönük yaptığı faaliyetleri hakkında bilgi verebilir misiniz?
2. Türkiye Maarif Vakfının Türkçenin Yabancı dil olarak öğretilmesinde yürütülen faaliyetleri hakkında bilgi verebilir misiniz?
3. Türkiye Maarif Vakfının Türkiye’nin yaptığı insani yardım faaliyetleri kapsamında yaptığı çalışmaları hakkında bilgi verebilir misiniz?

Mehmet KARAHAN
Yüksek Lisans Öğrencisi

**EK-2: Türkiye Maarif Vakfı Sahra Altı Afrika Bölge Koordinatörlüğü Yazılı
Mülakat Formu**

Sayın Yönetici/Koordinatör;

Sizlerle “Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Maarif Vakfının Türkiye’nin Uluslararası İlişkilerindeki Rolü” başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmamda kullanılmak üzere aşağıda belirtilen sorular ışığında yazılı mülakat yapmayı amaçlamaktayım. Vereceğiniz samimi ve eksiksiz cevaplardan dolayı teşekkür ederim.

Sahra Altı Afrika özelinde;

1. Türkiye Maarif Vakfının Türk kültürünün tanıtılması ve yayılmasına dönük yürüttüğü faaliyetleri hakkında bilgi verebilir misiniz?
2. Türkiye Maarif Vakfının Türkçenin Yabancı dil olarak öğretilmesi kapsamında yürüttüğü faaliyetleri hakkında bilgi verebilir misiniz?
3. Türkiye Maarif Vakfının Türkiye’nin yaptığı insani yardım faaliyetleri kapsamında yürüttüğü çalışmaları hakkında bilgi verebilir misiniz?

Mehmet KARAHAN
Yüksek Lisans Öğrencisi

Aksaray Üniversitesi Tez Değerlendirme Formu		
Öğrencinin Adı Soyadı:		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı Kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 6 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşluklar ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Bu tezin tarafımdan “Tez yazım kuralları” okunarak dikkatlice hazırlanmış olduğunu ve doğabilecek her türlü olumsuzluktan sorumlu olacağımı kabul ederim.

Öğrencinin imzası

